

ARGIA

NAZIOARTEA

Txina itzartzeak
dardar batean
jarriko du mundua

PERU BAZAKO

«Euskalduntze
palgintza
birplanteatu egin
beharko da
ehentasanak jarriz»

KLONAZIOA

Zientziaren
enbidoa etikari

EUSKARA

Azken
euskaldun
elebazarren hitza

KONTSUMO DOINUKO GABON KANTAK



BENITO

LERTXUNDI



+ JON TXURIO

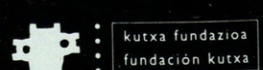
OIARTZUN MADALENSORO

1993.eko ABENDUAK 18 · Larunbata, Gaueko 10 t'erdita

Babeslea



**Oiartzungo
Udala**



Laguntzaileak



Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura eta Turismo Departamentua

ARGIA



Inolarrak bihurtu gaituzte

Antolatzailea



SARRERAK SALGAI:

OIARTZUN: Amazar Taberna, Madalensoro
DONOSTIA: Bilintx Azoka, Frudisk, Xaribari, Musikarte Bengoa,
ERRETERIA: Arkaitza, IRUN: Bertso Hop, Centro Musical Irune's
LESAKA: Zualdo, BAIONA: Zabal Liburudenda

IRAKUR- LEAK MINTZO

Errege bat zubitik irteteko

FRANTSES eta espainol nazionalismo gure artean daramagun politika banerizkoaren laguntzaz, ari zaigu gure desegite nazionalera eramaten. Eta guk euskaldunok ez daukagu beste aukerarik, edo zutolik irten edo bertan amildu betirako. Denok irteteko ahaleginetan ari garela-koan, norbera bere bidetik tamalez, ordua iritsi da nire ustez, formula berriak aurkitu dituzagun, denok elkarrekin, zutolik irten gaituzten. Eta irtenbide horiek aurkitzeko erudimena landu beharra daukagu. Nik nire aldetik, Nafarroako Erresuma Zaharraren berpiztea proposatuko nuke, bere errege-erreginekin eta guzti. Hortarako honako ezaugarri hauek proposatzen ditudalarik:

- 1.- Gure lurraldetasuna hartuko zuen erresuma etnografikoa (Europako Elkar-terren barruan). Lurraldetasun honen bar-ruan sartu ahal izango genituzke Erresuma Zaharrean noizbait egon diren bestelako herri edota lurraldeak: Biarno, landak, Aragoi Garaia, Errioxa, Buraba, Miranda, Laredo, Santoña... Beraiek nahi izanez gero noski.
- 2.- Errege bat, irudi etnografiko, herrikoia eta baterakoi gisa.
- 3.- Lurraldearen banaketa politikoa, hiru parlamenturerekin: Gasteiz (EAE), Iruñea

(Nafarroa Garaia) eta Baiona (horretarako Iparraldeko estatutua lortuz).

4.- Elebitasun erreala. Iparraldean euska-ra-frantsesera eta Hegoaldean euskara-es-painiera. Baina halaber eskuzabaltasuna gure hizkuntza nazionalaren alde.

5.- Erresumaren izena: Euskal Herria/ Reyno de Navarra/Royame de la Navarre. Bandera Nafarroakoa, eta ikurriña bigarren toki batean.

6.- Gaurko egoerari irtenbide duina eman beharra. Armen isiltzea, zapalketaren bu-kaera, inposaketa guztien amaiera...

Anai-arrebok, bide honetatik edo beste-tik, baina ordua daukagu nazionalismo erromantikotik irteteko eta errealismo na-zionallean bete-betea sartzeko. Denok ala inor ez!

Joseba Aurkenerena
Irun (Gipuzkoa)

Mugaz bestaldean

IAKURRI dut 1.459. zenbakian Ixabel Aju-riagerrari egindako elkarriketa, eta oso interesgarria iruditzen zait. Esandako guztien artean bat egin zait oso deigarria, hain zu-zen ere hizkuntzari buruz mintzo denean.

Nolabaiteko kezka edo azaltzen du eus-kal herritarrok ez dugulako elkarren berri zehatzik, mugaren alde batetik bestera, ja-kina. Hizkuntza adibide jartzen du, eta be-te-betea asmatu. Badira urte asko Hegoal-deko eskoletan gure haurrek ingelesa ikas-ten dutena. Etorkizuneko hizkuntza irakas-ten zaie, gero ongi molda ahal daitezen edo.

Ordea, oso gutxi dira gaur egun frantsesa ikasten duten haurrak. Ahaztuta gure lu-rraldearen zati batean hau dena hizkuntza nagusietakoa, hangoari buruzko bazterketa oharkabeko latza egiten dugu. Gainera, eta egoeraren larriagotzeko, iruditzen zait pen-tsamendu zabala dela Iparraldekoek gaz-telania jakin behar dutela eta harrigarria gertatzen zaigu harantz jo eta euskara eta frantsesa soilik hitz egiten dituzten lagunak topatzea, gure artean hori ohizkoena dela kontuan hartu gabe. Zurikeria ugari.

Arantxa Lopez
Iruñea

H I R U G A R R E N B E G I A

Elkarlanean egindako zutabetxoa

HAU idaztean ez dakigu nork irabazi dituen Erru-siako hauteskundeak, na-hiz eta susmoa dugun **Rasputinik** gabeko **Boris I. Izugarria** izanen dela Errusiako *ahalguztidun* berria. Ez gatoz, ordea, analisi politikorik egitera, ezer gutxi baitakigu hango kontuez *Kalinka* edo ber-tako (?) entsaladaz ez bal-din bada.

Jarduen genuen, dena den, hauteskunde horie-taz aldizkarian zetorrena *miatzen* eta aurkikuntza berezia egin ere egin ge-nuen. Ez dute lan makala errusiar gizarajo/gajoe-k alderdien artean aukera-

tzen. Talde politikoen izenei erreparatzen hasi eta hara: *Egonkortasuna, Justizia eta Aurrerakoita-sunaren Aldeko Batasun Zibikoa* edo *Iavlinski-Bo-direv-Lukin blokea*. Ho-rrelako izenekin irabazte-ko itxaropenik izatea ere! Irudipena dugu Mosku al-derdi hartan ere gaur egun politikari izatea oso zaila dela: hiruzpalau lagun el-kartu, kontzeptu handi batzuk biltzen dituzten izenak paratu sigla ba-tzuen pean, eta ahora era-matekoaren bila.

Diderot eta **D'Alem-bertek** burua jasoko ba-lute, euskal herrirantz zu-

zenduko lukete, inolako zalantzarik gabe. Halako oinordeko emankorrik bestetan eman denentz ez dakigu, baina gurea go-gorra da. Nahiz askotan gaizki eta deklinazio aka-tsez, ziur gaude ez dela inon *elkar* hitza hainbeste erabili euskara eta euskal kulturari dagokienez bai-no. Urteko hitzik dekli-natuena izendatu beharko luke Euskaltzaindiak (edo Normalkuntzaindiak edo biek elkarrekin). Hiru hi-tzetik behin *elkarlana* hitz magikoa erabili eta, hala ere, sesioan gabiltza Ur-teberritik Urtezahar bitar-tean. Arestian esandakoa

hizpidera baino eginpi-dera ekarriz, hirugarrene-kook Elkartasun eta Elkar-lanerako Bidean Elkar-Koordinakundea sortzea erabaki dugu. Helburua: bizimodu paralelo an-tzean dabilzan *elkargai* guztiei jakinaraztea eterni-dadean ere ez direla el-kartuko, baina hala ere bizitza osoa pasatu behar-ko dutela batek bestearen aldamenean. Eta sistema euklidiarraren puskaketak ez daukala zerikusirik euskal kulturarekin. Ba-dena badela, eta ez dena ez dela.

MIKEL ELORZA

7. Politika kronika. AITZIBER YARZA.

8. Luis Nuñez eta Iñaki Egaña, «Euskadi eta Askatasuna» bildumako egileetako bi: «Historian ikusi da zatiketetan parte hartu duten gehienak ez direla otsoak». AITZIBER YARZA.

10. Politika ttantaka.

12. Nazioartea kronika. LUKAS MARTINEZ.

14. Txina, herensugearen diruzko itzartzea. XABIER LETONA.

18. Nazioartea ttantaka.

20. Urtarril eta ekaina bitarte 2.014 enpresa sortu ziren Bizkaian, Gipuzkoan eta Bizkaian. Industri galduen zerbitzura. MYRIAM GARTZIA.

22. Urteko gau garestienak. MYRIAM GARTZIA.

26. Elebakar bakanak. AMAGOIA IBAN.

30. Deustuan dago Giza Genoma eta Zuzenbidea uztartzen dituen katedra bakarra. Gizaki fotokopiatuen aroa. AITOR ZUBEROGOITIA.

34. Peru Bazako: «Euskalduntze plangintza birplanteatu egin beharko da lehentasunak jarri». ALBERTO IRAZU.

40. Kultura kronika. J.J. PETRIKORENA.

42. Euskal Herriko Bertsolaritza Txapelketako finala. PATXI GAZTELUMENDI.

51. Munduaren zabaletik kultura. J.M. HERITZ.

52. Kultura Agenda.

54. Argitalpenak.

56. Kultura ttantaka.

58. Aukeran.

64. Denborapasa.

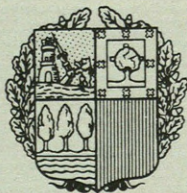
66. «Egin» egunkariaren adierazpen askatasunaren alde. TXEMA AUZMENDI.



NAZIOARTEA: Munduko ekonomiak garai hotzak ezagutzen baditu ere, Itsas Bareko hegoekialdeko ekonomi giroak irakiten jarraitzen du. Haien artean Txina herensuge handienaren sua da indartsuenetakoa. «Merkatu librea sozialismoaren barruan, diote agintari txinarrek; «kapitalismo ez demokratikoa», Mendebaldean. Hazkunde erraldoi kontrolik gabea, oster, kontrolatu ezik Txina bera ere kiskali dezakeena./ **14**



EUSKARA: Iazko erroldako datuen arabera, EAEko biztanleen % 1 euskaldun elebakarra da. Duela bi mende, adibide bat jartzearen, gehiengo ziren elebakarrak gutxiengo eta desagertzeaz dagoen multzo bilakatu dira. Datu bateratuak ez dauden arren, herrialde guztietan egoera berdintsua da. Arrazoiak arrazoi, % 1 horren partaideen bila joan gara./ **26**



Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria



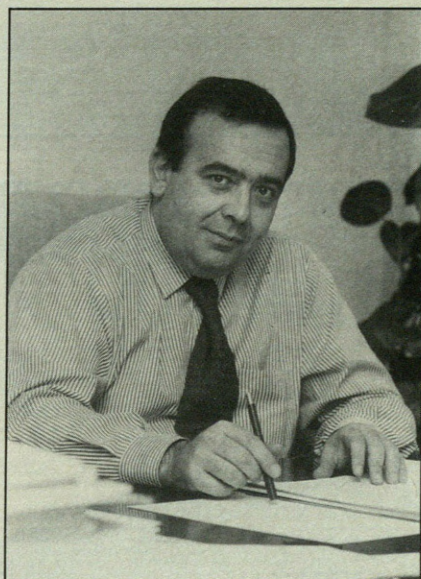
Gipuzkoako Foru Diputazioa
Kultura eta Turismo Departamenduak



Aldizkari honek Nafarroako Gobernuaren
laguntza jaso du



GABONAK: Supermerkatuan sartu, gurpiltxoan gerra pasiloetatik, arrandegian txanda hartu, ordaindu, nerbioak jota... Egun hauetan herri eta hirietako kaleak kontsumoaren zurrumbiloan sartzen dira, koloreko argi eta txirikorden artean. Inoiz baino gehiago gastatzen dugu eta normalean gure ahalmenaren gainetik. Gabonak kontsumo produktua bihurtu dira. **22**

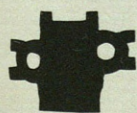


PERU BAZAKO: Administrazioa euskalduntzea ezinbesteko habea da hizkuntz normalizaziorako. Hori da, hain zuzen, hamar urte berri dituen Herri Arduralaritza Euskal Erakundearen zeregin nagusia. Ez da langintza erraza, bide malkarra baizik. 1991tik bertako zuzendaria den Peru Bazako bilbotarra baikortasunez mintzatu zaigu. Itxaropentsu./**34**



BERTSOLARITZA:

Euskal Herriko Bertsolaritza Txapelketa Nagusia finaleko saiora iritsi zaigu. ARGIAk, taulatu gainetik batzuetan, bazter hurbiletik bestetan, Donostiakoaren segimendu zuzena eskaini dizu aste honetan: doinuen azterketa, finaleko bertsolarien hurbileko jendearekin solasaldiak, marrazkiak, bertsokak, Jon Lopategiren iritzia... 8 orrialde dituzu aukeran./**42**



kutxa fundazioa
fundación kutxa

- gipuzkoa donostia kutxaren
- gizarte-ekintza
- obra social
- de la caja gipuzkoa san sebastián

JABEA: ZERUKO ARGIA, S.A.L.

ZUZENDARIA: Garbiñe Ubeda.

GERENTZIA: Joxe Mari Irazusta.

ADMINISTRAZIOA: Aitor Aznar.

PUBLIZITATEA: Josu Martikorena, Pello Zubiria.

PROMOZIOA: Jose Luis Olaziregi.

HARPIDETZAK: Olatz Korta.

BIDALKETA: Koldo Azkue, Pedro Benitez «Zapa».

ERREDAKZIOA

LASARTE: Joxi Goikoetxea, Amagoia Iban, Alberto Irazu, Juan Jose Petrikorena, Aitziber Yarza.

BILBO: Myriam Gartzia, Xabier Letona.

IRUÑA: Patxi Larrión.

URRUÑA: Ixabel Etxeberria.

ERREDAKZIO LAGUNTZAILEAK

LASARTE: Ritxi Lizartza, Bego Montorio, Jon Odriozola, Joxemi Saizar, Patxi Sarriegi.

BILBO: Maite Artola, Monika Belastegi, Patxi Gaztelumendi, Mikel Lizaso, Nere Portillo, Lierni Uribarren, Arritxu Zelaia, Ainara Zuazabeitia, Aitor Zuberogitia.

GASTEIZ: Jaione Guridi, Olatz Irizar, Leire Lopez de Aberasturi, Vanessa Sanchez.

IRUÑA: Iñigo Herce, Ixiar Rozas, Ander Usabiaga, Miren Valverde.

KOLABORATZAILEAK

Iñaki Agirresarobe, Joxerra Aizpurua, Gurutz Ansoa, Xabier Alegria, Edorta Arana, Hilario Arbelaitz, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Patxi Azpillaga, Juan Mari Arzak, Mikel Asumendi, Iñaki Barcena, Itxaro Borda, Pablo Cabeza, Sergio G. Cruzado, Jean Louis Davant, Joxan Elozegi, Ramon Etxezarreta, Luis Fernandez, Julian Florez, Ander Gillenea, Garikoitz Garaialde, Joxan Goia, Andres Gostin, Joxe Anjel Iturbe, Joxemari Iturralde, Joxe Lacalle, Josu Landa, Karmelo Landa, Juan Jose Lapitz, Jon Larrañaga, Xabier Lekuona, Emilio Lopez Adan, Iñaki Martiarena «Muttin», Xabier Mendiguren Elizegi, Imanol Murua Uria, Iñaki Murua, Bea Narbaiza, Ihintza Ostolaza, Jaione Ogiza, Joxe Mari Ostolaza, Jesus M. Rodriguez Ibabe, Juanjo San Miguel, Jon Sarasua, Eulogio Talavera «Tala», Arantza Tapia, Txillardegi, Iñaki Uria, Iñaki Uriarte, Fernando Villar, Iñaki Zarata, Patxi Zubizarreta.

HIZKUNTZ ARDURADUNA: Mikel Elorza.

ARGAZKILARIA: Leire Arzuaga.

DISEINUA, INFOGRAFIA ETA MUNTAKETA: Garbiñe Ubeda, Karlos Beristain.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 1 eta 2 pabiloiak. 20160 Lasarte-Oria. Tlf: 37 15 45. Faxe: 36 10 48.

BIZKAILA: Zabalburu 2, 1. ezkerre. 48002 Bilbo. Tlf: 410 34 34. Faxe: 410 37 15.

NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3. ezkerre. 31011 Iruña.

Tlf: 17 80 78. Faxe: 17 80 77.

IPARRALDEA: Harrobiko Etxea, 64122 Urruña. Fax-Tlf: 47 17 10

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA ETA FOTOMEKANIKA: Antza, S.A.L.

BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIA 93

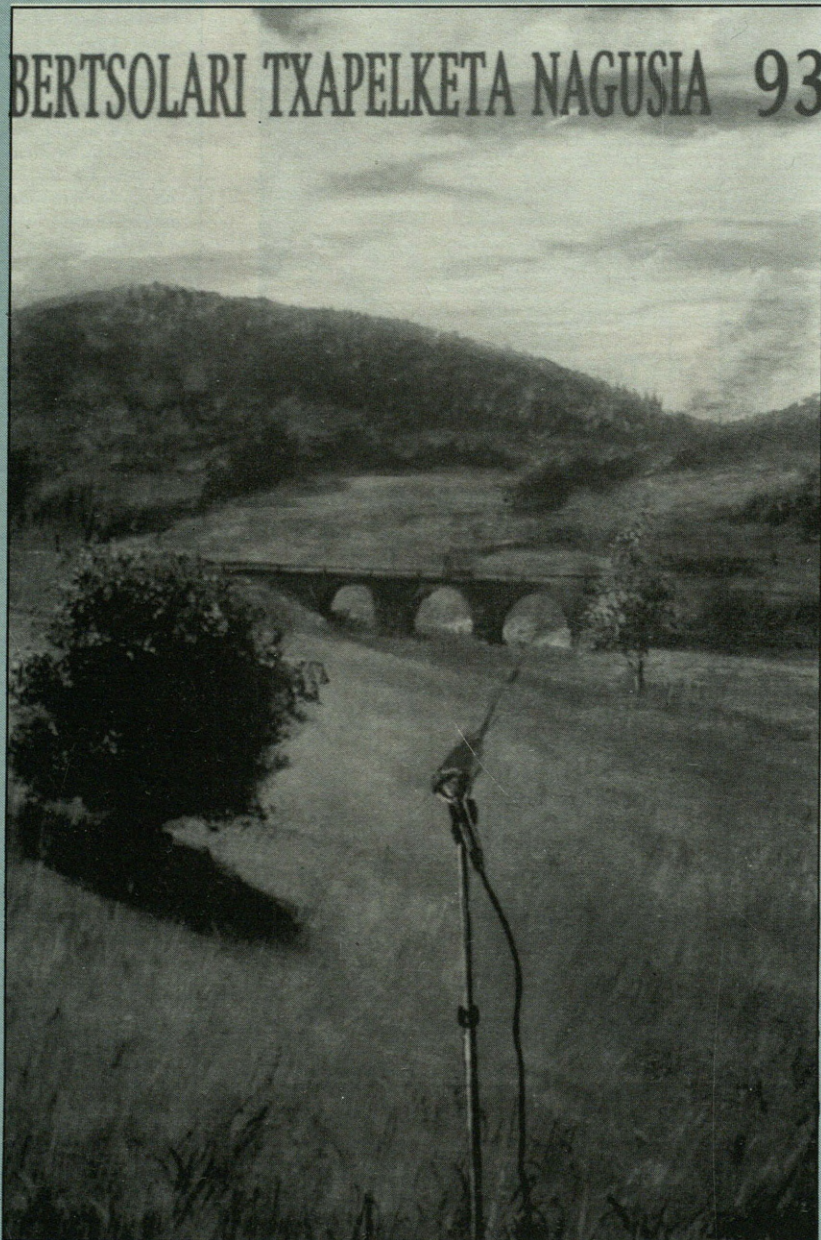
FINALA

DONOSTIA

Abenduak 19
"Belodromoan"

Saioak

Goizeko 11etan
Arratsaldeko 4etan



Bertsolariak

A. Egaña
S. Lizaso
J. Sorozañal
U. Iturriaga
Peñagarikano
Euskitze
J. Enbeita
A. Lopategi

Antolatzailea:



Bertsolari Elkarte

Defentsarik onena eraso on bat

ESPAINIAKO justiziak eta oro har demokrazia espainiarrak jipoi galanta jaso dute. Baina oraingoan ere, beste zenbaitetan bezala, Espainiako agintarien erantzuna eraso izan da, aspaldi esan baizen defentsarik onena eraso on bat dela.

Epaile Belgikarrek Raquel García eta Luis Moreno aske uztea erabaki izana ez dute oso ongi hartu Espainiako agintariek, baina aske uzteak baino min gehiago egin die epaiak Espainiako justizia zalantzan jarri izana. Epaian azaltzen denez, erabakia hartzeko orduan Errefuxiatuen Komisari Nagusiaren txostenean azaltzen dena kontuan hartu da, hau da, estraditatuak izanez gero ez luketela epai-

keta zuzen bat izango eta tratatu txarrak jasateko arriskua zutela. Hau ikusita, eta agian beste argudiorik bilatu ezean, eraso izan da Espainiaren defentsa. Belgikako justiziari eraso, Belgikako gobernuari eraso eta baita Europako batasuna kolokan jartzearen mehatxua ere. Belgikako agintarriengan presioa eragin nahi du Espainiak, jakin baidaki oraindik ere estradizioa lortzeko aukerak badiutela. Hala ere, hobe luke Belgikak bidali dion mezua entzutea, European oraindik ez baitute sinetsi antza, Espainia demokratikoa denik.

ALBISTUR diputatuaren kasuan ere ikusi da defentsarik onena eraso

on bat dela. Gauza jakina da EAko hainbat sektore aspalditik dabilela EAJrekiko harremanak sendotu nahian. Helburu hau lortzeko Albistur ez da batzorde eragilearen erabakien zain egon, bere kabuz proposamen bat luzatu dio EAJri Madilgo kongresuan. Gerora etorri da EAko zuzendaritza, kolaborazioa Euskal Herrian ere ematen bada onartzeko prest daudela esanez. Baina horrek ez du Albisturren jarrera inola ere azaltzen, EAko zuzendaritzak aipatu duen elkarlan hori inoiz gauzatzen ez den aspaldiko kontua baita. Jakina da gainera elkarlan horretarako gainditu gabeko hainbat oztipo daudela.

Onoren etorri dira EAJkoen hitzak Albisturren jarrera goraituz eta baita EUEkoen proposamena Europako hauteskundeetan EAJ, EA eta EUEren arteko zerrenda bateratuak eskatuz. Hauek ere badakite behar denean saltsa guztietako perrexila izaten.

JOXE Agustin Arrieta parlamentaria ere saltsa baten erdian ageri da. Aspalditik zebiltzan beste alderdietako kideak behin eta berriro HB barnean ikuspegi ezberdinak daudela esaten, oraingoan teoria hau baieztatzeko era pertsonala zen fax bat plazaratzea izan da. Hala ere, badirudi euren burua demokratizatzen duten horientzat ere, «helburuak bitartekoak justifikatzen ditu» esaldia erabat baliagarria dela. Bestetik, beste alderdien barneko iritzi ezberdinak kaleratzen direnean harro azaltzen dira, hori beraien alderdien pluraltasunaren adierazpide dela esanez, HBrengan aldiz, ezin dute hori onartu.

Aitziber Yarza



PSE-EE alderdiak omenaldi beroa eskaini zion Jose Luis Corcuera barne ministro ohiairi. Laudoriozko hitz ugari entzun zituen Corcuera eta sutsuen agertu zenetako bat Ramon Jauregi izan zen. Jauregiren ustez, «Corcuera 'euskaldun osoa' da, ez arrazaz, baizik izatez». Arzalluzen RHa ekarri digu gogora, antza, Jauregik ere euskal arraza nonbait badagoela ere uste du.

Luis Nuñez eta Iñaki Egaña, «Euskadi eta Askatasuna» bildumako egileetako bi:

«Historian ikusi da zatiketetan parte hartu duten gehienak ez direla otsoak»

Txalaparta argitaletxearen eskutik eta hainbat kazetari eta argazkilariren lanaz kalean dira jada «Euskadi eta Askatasuna» izeneko bildumako lau liburuki. Lasterrean argitaratuko dira beste lau eta baita lau bideo ere. Bilduma honetan ETaren historia aztertzen da, sortu zenetik gaur egunera arte. Zehaztasunak bildu asmoz Luis Nuñez lanaren koordinatzailea eta Iñaki Egaña hari nagusiaren idazlearekin aritu gara.

ARGIA. Bilduma hau azken urtera arte iristen da; ez al zaizue iruditzen distantzia txikiegia izan daitekeela gauzak objetibotasunez aztertzeke?

LUIS NUÑEZ. ETaren historia da, ETA gaur egun ere existitzen da, eta ondorioz, jendeak, normala denez, gaur egungo kontuak ere eskatzen ditu. Baina zentzu batean arrazoi duzu, agian hurbilegi gaude balorazioak egiteko, baina bilduma gertaeren kronika besterik ez da.

A. Nola garatu duzue ETaren historia?

IÑAKI EGAÑA. 1978-tik aurrerako historia oraindik irekia dago, eta horregatik tratamendu ezberdina izan du. Lehenengo lau liburukitan gauza batzuk sako-

nago aztertutak daude eta protagonisten elkarrizketak ere badaude garaia biribiltzeko. Lehen zatian balorazioak egitea errazagoa da, eta horregatik sartu ditugu protagonista batzuk. Hori bigarren zatian ezin da egin oso irekia baitago, eta berotasun handia du. Tratamendua azkarragoa da, kronika da.

A. Zer dela eta entziklopedia itxurakoa?

L.N. Niri entziklopedia hitza ez zait egokia iruditzen. Batetik, ohituak gaude itxura honetako bildumei entziklopedia deitzera, eta zentzu horretan egokia da. Baina entziklopedia hitzak ikerketa lana, tesi bat esan nahi du eta ez da zabaltze lana. Gurea, ez da ikerketa lana, zabaltze lana baizik.

A. Liburu ugari egin dira ETaren inguruan. Zer berri ekar dezake honek?

I.E. Batetik, gaurkotasuna eskaintzen du. Orain arteko liburuak ETaren historiaren lehenengo zatikoak dira, eta guk oraingoa ere aztertzen dugu. Bestetik, garai bakoitzeko dokumentu interesgarrienak jasotzen ditu obrak. Elkarrizketak eta baita hildakoen biografiak ere berriak dira. Zerrenda mor-do bat ere azaltzen da; alde horretatik gauza asko dira

berriak. Beste liburuetan dauden gauza asko errepi-katuko ditugula begi-bistakoa da. Beste liburuak asko erabili ditugu. Integratzaileak izan gara. Batzuetan ezker abertzalean oso itxiak garela esaten da eta nire us-tez, lan honekin hori apur-tzen dugu, gaia gogorra izan arren.

A. Bilduma hau egiteko orduan gauza berri asko ikusiko zenituen. Zer izan da gebien barritu zaituena?

L.N. Niri asko gustatu zitzaidan amnistiaren garaian Barne Ministerioak kaleratu zuen zerrenda erbesteratu guztiekin. Hori enbaxadeta bidali zen, eta izenen ondoan, bakoitzak exiliatua egoteko zer egin zuen azaltzen zen, eta benetan gauza bitxiak ageri ziren. Horrela-ko asko daude.

A. ETaren barnean urteetan banaketa ugari eman dira. Zaila izango da zatiketeta hauek kontakizun grynatsua egin gabe azaltzea?

I.E. Banaketak gertatu diren garaian eztabaida ugari- ren sorburu izan dira, eta

«Bilduma hau ez da ikerketa lana, zabaltze lana baizik» ●
LUIS NUÑEZ



Argazkian ezkerretan azaltzen den Iñaki Egaña azaldu digunez, «bildumak luzaro jarraituko duela esatea gogorra da, arrazoiek ere hor dirautela adieraziko bailuke horrek. Ni ez naiz ausartzen».

batzuk oso gogorrak izan badira ere, kronika egitean gauza hauek errespetuz tratatzea izan da garrantzitsua. Historian ikusi dugu jende horietako hainbat bueltatu egin direla eta ikusi da gehienak ez direla osoak. Gure nahia guztion iritziak azaltzea izan da. Lehenengo garaian bana-keta ugari izan dira, gerora ez, eta ondorioz, distantzia historiko minimoa badago.

A. Elkarriketak egiteak ez al dakar gaiaren pertsonalizazioa?

L.N. Gure helburua hain zuzen hori izan zen. Euskal Herrian sufrimendu asko izan da, istorio pertsonal ugari. Kontakizuna hotza da eta ondorioz, pertsonalizazio bat behar zen sentimendu horiek azaltzeko.

A. Dokumentu berririk eskaintzen al duzue?

L.N. Berriak testuan jasotzen ditugu. Gero orokorki tomo bakoitzean dokumentu interesgarrienak azaltzen dira. Hainbat dokumentu ezezagun kaleratu ditugu. Baina ez dago aurrikuntza

aldetik oso deigarria iruditu zaizuen baten bat?

I.E. Entrenamenduak mendian Elorrio inguruan eta hor azaltzen dira Mario Onaindia, Teo Uriarte eta beste zenbait pistola eta guzti. Argazki asko bitxiak dira eta beste asko berriak.

■ «Batuetan ezker abertzalean oso itxiak garelako esaten da, eta nire ustez lan honekin horrekin apurtzen da, gaia gogorra izan arren» ●

IÑAKI EGAÑA

berezirik, bilduma da garrantzitsua eta ez zerbait berria ekartzen den edo ez.

A. Bilduman foto ugari daude. Ba al dago irudien

A. Ipar Euskal Herrian borroka armatuak ere bilakera izan du, nola adierazten da hori liburuan?

I.E. Segimendua du liburuan zehar. Batetik bertako

hildakoen biografiak ageri dira, baita egindako ekin-tzen zerrenda ere, eta une garrantzitsuak ere azaldu ditugu.

A. Borroka armatuak alde dramatiko ugari ditu. Irakurleak samintzeko arriskua al dago?

L.N. ETaren historiak alderdi negargarri handia du, baina baita pozgarria ere. Nik ez dut uste deprimentea izango denik.

A. ETak oraindik bizirik darrai, bildumak ere aurrera jarraituko al du?

I.E. Jarraituko duela esatea gogorra da, arrazoiek ere hor dirautela adieraziko bailuke horrek. Ez naiz ausartzen hori esatera.

Aitziber Yarza

E Z P A L A K



■ PRESOEN ALDEKO MARTXA PARISERA

AURTEN Herrera de la Manchara martxa egingo ez bada ere, Iparralde-tik duela lau urtetik hona Gabonetan Parisera egiten den martxa aurtan ere burutuko da. Errefuxiatu eta Presoen Sostengu Komiteak, Errepresioaren Aurkako Batzordeak, Ahaideak eta Gureak elkarteek antolatu dute martxa hau abenduaren 26an egingo da, Parisen. Irteera aurreko egunean gaualdean izango da eta goizeko bederatzietan Fresneseko presondegira iritsiko dira. Bertan presoek omenaldia egin ondoren La Santera abiatuko dira parte hartzaileak eta han egingo da ekitaldi nagusia.

■ 752 MILIOI FUNTZIONARIAK JANZTEKO

EUSKO Jaurlaritzak datorren urterako 752 milioi pezeta (34 libera inguru) jorratuko ditu jantzi eta uniformeak erosi eta mantentzeko. Dirutzarik gehiena Ertzaintzak eta osakidetza jasoko ditu. Ertzaintzak 233 milioi hartuko ditu, baina aurrekontu honi, Arkateko akademiako aurrekontuetan horretara zuzenduta dagoen diru kopurua ere gehitu behar zaio. Osakidetza ere dirutza handia jasoko du, 287 milioi pezeta hain zuzen ere. Baina horretaz gain, ordenantza eta gidarien jantziak ere aurrekontuaren atal honetan daude.

■ HEGO EUSKAL HERRIKO BIZTANLEEN % 70 ELKARRIZKETAREN ALDE

IKERFEL enpresak «El Mundo» egunkariarentzat egindako inkesta baten arabera, Hego Euskal Herriko hamar biztanletik zazpi Gobernua ETaren arteko elkarrizketen alde leudeke, horrek indarkeriaren amaiera ekarriko balu. Hala ere, % 16k baldintzak jarriko lituzke elkarrizketak hasteko. Elkarrizketaren alde dauden artean, ordea, % 28 dira negoziazio posible horretan gai politikoak, autodeterminazioa eta beste, ere aztertzea onartuko luketenak. Talde handienak negoziazioa armak utzi eta presoak kalera ateratzean oinarrituko luke.



«Behin baino gehiagotan saiatu dira EA suntsitzen Garaikoetxea suntsituz, horregatik ez dago inor EAn presidentzialismoa eta garaikoetxeismoa eman ez dadin ni baino interes bandiagoa duenik».

Karlos Garaikoetxea, EAko lehendakaria.
El Diario Vasco, 93-XII-4

«Nazionalismo demokratikoak baliogarritasuna izango du herriak dituen arazoei askatasunetik interbidea topatzeko gai den heinean. Gaur egun elkarrizketaren inguruan elkarrizketarik egin gabe gehiegi hitz egiten duen jende gehiegi baitago, baita sorkuntzari buruz ezer sortu gabe hitz egiten duen jende gehiegi».

Pedro Miguel Etxenike, Eusko Jaurlaritzako kontseilari ohia.
El Diario Vasco, 93-XII-5

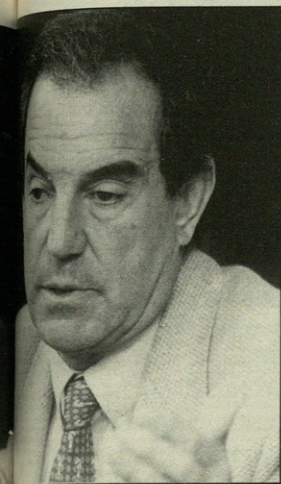
«Herri bezala izan dezakegun etorkizuna gure kanporako irekieraren arabera izango da».

Karmelo Sainz de la Maza, Lehendakariartzako idazkaria.
Deia, 93-XII-5

G O R D E T Z E K O A K

IU PSN-REKIN HAUTESKUNDE AKORDIO BILA

GOGOR kritikatu ditu IUK Nafarroan aurrekontu eta Foru Hobekuntzaren inguruan PSN eta UPNren artean ematen ari diren negoziazioak. Baina kritika guzti hauen atzean proposamen bat ere luzatu dio PNSri. Horrela, IUK 1995ean burutuko diren Foru Elkarteko hauteskundeetan elkarrekin joateko proposamena egingo omen dio. Honen helburua UPNri lehendakaritza kentzea izango litzateke.



«Borroka armatua ez dela bidea eta arazoak ez dituela konpontzen onartzeak ausardia handia eskatzen du».

Iñaki Montero, Abokatua.
El Pais, 93-XII-5



«Gezurretan ariko nintzateke transferentzien gaia desblokatzetik burbil dagoela esango banu».

Joseba Zubia, Lehendakaritza saileko kontseilaria.
Deia, 93-XII-7

«Herri eta gizakien askatasunen defentsa guztientzako borroka da. Horregatik defenditu nituen inlاندarrak eta gaur egun euskaldunak».

Paul Beckaert, euskal errefuxiatuen abokatua.
Egin, 93-XII-8

K A R T A J O K O A N

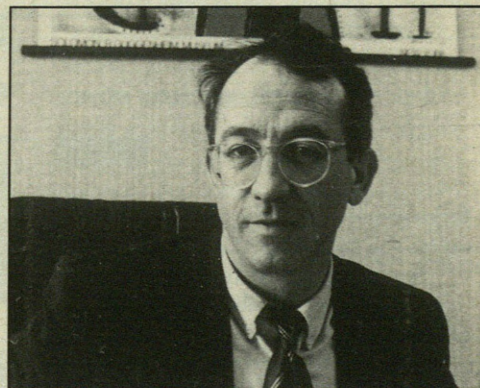
enbido...

...ordago!



JUAN MARI ATUTXA

«Egin» egunkarian egindako miaketaren ostean Juan Mari Atutxa Barne sailburuak prentsaurrekoa eman zuen horren inguruko azalpenak egiteko. Bertan, Atutxak ustez Karlos Almorzari zegozkion dokumentu batzuk atera zituen. Berauek «Egin»-ek Incresa enpresari eskatutakoen kopia zirela azaldu zuen Atutxak. Barne sailburuak esan zuenez, «Karlos Almorzari kendutako paperen artean Incresa enpresaren 17 txosten zeuden. Antza denez, argi ikusten da 'Egin'ek beste enpresa batzuei buruzko txostenak eskatzen dituela, eta hauek ikerketa taldearen lanekin zerikusirik ez duten gauzetarako erabiltzen direla» ●



JON GONZALEZ

Atutxaren hitzak entzun ondoren Jon Gonzalez, Karlos Almorza eta baita Almorzarenkin batera atxilotu zuten Jose Dorronsororen abokatuak Barne sailburuaren aurkako salaketa aurkeztu zuen. Salaketa hau aurkezteko hainbat arrazoi azaldu ditu Gonzalezek. «Atutxak instrukzio sekretua apurtu zuen, nire bezeroaren ustezko errugabetasuna erabat baztertu zuen eta bere bizitza pribatuaren babesa ere alde batera utzi». Jon Gonzalezek agertu zuenez, «txosten horiek Laurence Le Vert epaileak Parisen irekitako sumarioaren barnean zeuden, eta hau sekretua denez ezinezkoa zen Atutxak paper horiek edukitzea» ●

Izango da gatazkarik

ERRUSIA-KO tsar berriak ez du poztasun handietarako arrazoirik izango eta hauteskundeetan lortutako era guztietako emaitza eskasak, daraman bideari buruzko hausnarketa serio batera eramane beharko luke. Baina ez, Boris Ieltsinen azken urteak ezagututa horrelakorik eskatzea gehiegizkoa litzateke. Boterera edo honen ingurura iritsi denetik agintekeria erakutsi du nabarmen eta aurretik ere horrela egingo du, horretarako egin zuen hain bere moldera diseinatutako konstituzioa. Eta berau nahiz eta oso eskas ateratzen izan den aurrera, jadanik badu bere erreforma proiektu guztiak edozer eta edozeinen gainetik aurrera eramateko tresna.

Igandeko hauteskundeetan nabari

ageri izan zen Errusiarrek joko politikoagatik duten grina eskasa. Mahaiak itxi ondoren, agintari erreformistek, Ieltsin buru, jakin ere ez zekiten Konstituzioa onartzeko behar zen % 50eko kopurua lortuko zuten. Azkenean bai, baina % 55 kaskar bateko parte hartzearekin eta horietatik % 60ko baieztokorekin. Ez dirudi oso zutabe sendoa birrindutako etxe baten eraikuntzari ekiteko.

— Emaiza hauek ez dirudite oso sendoak etxe baten eraikuntzari ekiteko ●

KONSTITUZIOA onartzeko emaitzak kaskarrak dira, baina hauteskundeetan erabakitzen zen legebiltzarrerako emaitzak are kaskarra goa bihurtzen dute Ieltsinen garaipena. Errusiaren Aukerak, alderdi presidentzialistatik sendoena eta bitarteko gehien izan duen alderdiak ez ditu, aurikusita zegoen bezala, hauteskundeak irabazi eta hori ari da, lehen postuagatik borrokan, Vladimir Zhirinovskiren Alderdi Liberal Demokratikoarekin mokoka. Erreformistek, boto gehiago lortuko zutelakoan, bi frontetan banatu zituzten indarrak (Errusiaren Aukera eta Errusiar Batasuna eta Konkordiatzen Alderdia) baina emaitzak ezin asmokiko kontrajarriagoak izan.

Haridura keinuak era guztietakoak

Iazko abenduaren hasieran abiatu ziren *marine*-ak Somaliara, telebista eta guzti.

Somaliarren gose fisikoa zein bake gosea asetu guran abiatu ziren baina, baleude, gerrazaleak besterik ez dituzte asetu partehartzearekin. Helburu agerikoena, bistan da, ez dute lortu: bakea. Areago, barregarri geratu dira, EEBB zein honek zuzendutako NBE.

Negoziatioak eta elkarriketak somaliarren artean lekuri ez zutelako abiatu ziren prestatu. Urtebete ondoren, emaitza bat bera ere lortu barik, jarduera militarra bertan behera utzi behar izan dute, Addis Abeban somaliar alderdi desberdinen arteko elkarriketari leku eginez. Barregarria baino negargarriagoa da. Helbururik ere lortu dute baina, aitzakien azpian munduko leku zehatz batean parte hartu izan dute, inongo arazo barik. Hurrengoan ere egingo dute.





Auskalo superztizioak zerikusirik izan duen palestinarren kasuan, baina oraingoan ere, bada ezpada, patuak beren aurka egin du. Iragan astelehenean, hilak 13, PAE eta Israeleko gobernuak Gaza eta Jerikorako hitzartu zuten autonomia plana astekotan zen Israeleko armadaren posizio atzeratzearekin. Data sakratua zen Iasser Arafatentzat, egun batzuk gehiagok ez zuten garrantzirik Yitzhak Rabin Israeleko lehen ministroarentzat. Gehientsuenetan legez, igandean izan zuten bileran Iasser Arabatek eman behar izan zuen amore, eta Rabinek beste hamar egun lortu zituen, armadaren atzerakadari ekiteko.

izan badira, ezuztekoa ez da horrenbestekoa izan, kontuan hartu behar baita 1991ko lehendakaritzarako hauteskundeetan jada, arrazakeria, xenofobia eta Errusiar Inperioa horren samur saltzen dituen Zhirinovskik botuen % 7,1 lortu zuela. Diskurtso populistak samur sustraitzen dira krisi garaietan, baina hori baino gehiago lortu du Zhirinovskik: batetik Ieltsinen aurkako botoa bere inguruan biltzea eta bestetik Errusia eta SESB ohiaren inperioak errusiar askoren buruetan berpiztea.

IELTSIN-EK urrian armaz eta odoez indargabetu zuen legebiltzarra ez zen demokratikoa, horregatik egin zuen erreforma eta Ieltsinen aurka. Horregatik behar ziren hauteskunde berriak. Bada, bitxikeriak bitxikeria, oraingoan ere Alderdi Liberal Demokratikoa, komunistak eta beste indar batzuen artean erreformazaleak baino indartsuago izango dira. Eskerak Ieltsinek, hori bai konstituzionalki, Legebiltzarra disolbatu deza-

keen. Baina hauteskunde hauen ondoren, begiak berehala pausatuko dira, 1994ko ekainean gauzatu beharko liratekeen lehendakaritzarako hauteskundeetan. Urriako odolustearen ondoren, legebiltzarrerako hauteskundeak eta lehendakaritzakoak agindu zituen Ieltsinek. Lehenak, nola-hala ere, bete egin dira; bigarreni buruzkoa ez dago batere garbi, baiezko eta ezezkoekin ari baita azken hilabeteetan.

ERREGIOETAKO emaitzek, aurrirakusi legez, ez dira oso Ieltsinzaleak izan, abstentzioa izan da tsar berriaren aurkako armarik sendoena. Eta zenbaitzutan ia egin ere ez ziren egin. Baina Konstituzio berriak berdin balio du haientzat nahiz eta haiek onartu ez. Erregioen fronteak istiluak erakusten ditu etorkizunerako. Oposizioaren zati handi bat eta alderdi nazionalistak (lehengo Legebiltzarreko Salbazio Nazionalerako Frontea, esate batera) debekatu zituen, telebista eta gainerrako bitarteko gehienak bere esku, eta

Mendebaldearen erabateko laguntza izanda ere, horren emaitza ahula lortzeak kolokan jartzen dute Mendebaldeak eta Ieltsinek berak horrenbestetan eta horren aisa aireratu izan duten azken honen popularitatea. Askoren ustez, Ieltsin azkarregi ibili izan da hauteskunde hauek deitzean eta orain ordaingiria datorkio. Bere izaikerak, dena den, ezuztekoeki leku ugari uzten die, eta ikusi behar orain lehendakaritzarako hauteskundeetako nola erreakzionatzen duen, edo behingoz 1996ra arte boterean mantenduz, edo datorren urterako hauteskundeak deituz. Gatazkarako bidea zabalik geratzen da Errusian, gainera lehen baino gehiago akaso. Ieltsinek erreforma basatien bideari eutsiko dio gogor, horretarako egin zuen Konstituzioa, baina oposizio indartsua izateak Legebiltzarra eta exekutiboaren arteko liskarrak ekarriko dizkio. Balizko baretzea ez da urrats tinkoenekin hasi Errusian.

Lukas Martinez

Herensugearen diruzko itzartzea

Txinaren esnatzeak mundua dardarka jarriko zuela esan zuen norbaitek. Asiako herensugeetan nagusia da bera eta jaiki ondorengo lehenengo urratsetan besterik ez dabil, totalka. Txinatar erako sozialismo bitxitik atera eta merkatu ekonomiaren sare barrenean murgildu da. Mundua, bitartean, ohartu da eta zain dago.

DAGOENeko ez da mundu mailako superpotentziez berba egiteko saioa. Iragan dira kontu horiek. Baina berriak datoz. Bada munduan EEBB itzalari jarraitzeko prest dagoenik, eta bere urratsak horretara bideratu dituenik. Gure kokagunetik begira, mendebaldean EEBB ditugu erraldoi gisa, ekialdean SESB ohia genuen, eta ekialde hurrunean Txina. Hondarrezko azpia zuena azken hau, baina hondarra

lur bihurtu ondoren, inor baino erraldoiago izan litekeena. Eta hondarra gogortzen ari da.

«Sozialismoaren barruan bilakatutako merkatu ekonomia» deitzen diote Txinako agintariek azken urteetan estatu hartan gartzten ari den ekonomia ereduari. Kapitalismo ez demokratikoaz mintzo da mendebaldea. Batera edo bestera, kapitalismo basatienak ateak erabat zabalik ditu Herensuge handiaren

etxean, eta Maorekin hasitako esperientzia hura ez-tandaraziko du lehenago edo geroago. Lehertu ez bada jada.

1988an ekin zioten merkatu zabalkundeari, poliki eta Alderdi Komunistaren sektore itxien erresistentzia gogorarekin. Orduan jada, Zhao Ziyang, garaiko alderdiaren idazkari nagusiak, argi utzi zuen «nazioarteko zabalkundea norabide guztietara» estrategiarekin. Baina Deng Xiaoping buruzagi nagusiak ekonomiari egindako bidezidorra oztapaezina zen jada. Bidezidorra etengabe zabaltzen ari bazen ere, berau autobide bihurtzeko unea 1992ko hasieran heldu zen, Deng Xiaopingek Txinako hegoaldeko lurraldeetara egindako bidaiari, merkatu ekonomiaranzko bidean hesi guztiak gainditu

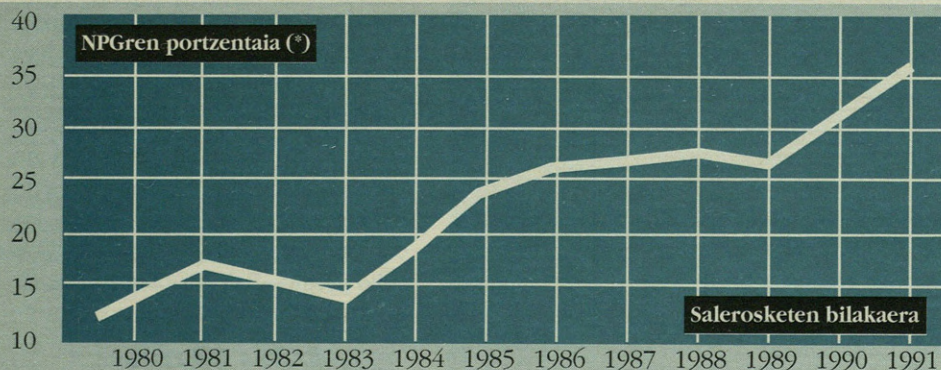
behar zirela adierazi zuten.

Bultzada haren oihartzunak ez dira nolanahikoak izan, prozesua lehendik bazetorren ere, Txina, kostaldeko lurraldeak batez ere, espekulazio, ustelkeria eta aberastasunaren erresuma berria bihurtu da. 1993an jada milioi bat multiaberats daude. Txanponak badu beste alderdirik eta Beijingen, eskalerik ia egon ez den hirian, dagoeneko 20.000tik gora daude. Hurrengo urrats batean, nekazarien inbasioa izango da, hiriak hartu egingo baitituzte.

Kontrolik gabeko hazkundea

Luraren bukaera aldera Txinako Bankuak munduan zehar dituen agentzia desberdin artean 14 bilioi pezetako (609.000 libera inguru) aktiboa zuen, iaz baino % 36 gehiago. Atzerriko inbertsioetan munduko bankuen artean lehen postuan legoke Txinako Bankua. Txinarrak bere horretan hartu zuten Zhao Ziyangek 1988an botatako esaldi hura (munduara zabaltzearena), eta ezin esan txarto doakienik. Aurtengo martxo bukaerarako Txinako 4.400 elkartek euren ordezkari-

TXINAREN BILAKAERA MUNDU MERKATUAN



(*) NPG: Nazio Produktu Gordina

Iturria: Courier International 160 zka.

tzak zabalduak zituzten munduko leku desberdinetan, oraingoz gehientsuenak Itsas Bareko hegoekialdeko eremuan, etxe ondoan.

Baina alderantziz era gertatzen ari da, diru mugimenduek eta ekonomi bilakaerak samurtuta, inguruko herensuge txikiak (Hego Korea, Taiwan, Singapur eta Hong Kong) eta Japoniak, azken hau batez ere, desindustrializazio prozesuak ezaagutzen ari dira. Matsushita Electric konpainia japoniar erraldoiaren kasua nahiko adierazgarria da, zabaldu behar duen magnetoskopia produkzioaren sare berria Txinan zabalduko du eta ez Japonian. Itoh Fumiaki Fujino, elkarte honen Txinarako merkatu zuzendariaren adierazpenak ere aski esanguratsuak dira: «Etorkizunean, salmenta handietarako pro-



duktu elektronikoen osagai-luak, siderurgia, petrokimika eta beste sektore askok Txinan inbertituko dute».

Ez da Txinak berak bakarrik egiten duen lana ordea; hor dago baita txinatar

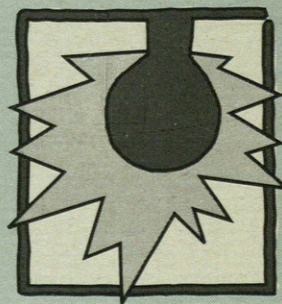
Asiako diaspora ere, hang etniakoak (inguruko estatuetan 55 milioi pertsona), eta bere eragin ekonomikoa egundokoa da. Ohioko unibertsitatean egin berri den azkerketa batean eza-

Ekonomi hazkundearen garaian jaio dira eta, akaso, Asiako eta munduko potentzia handienaren gidari izango dira.



ARGIA

EZ GALDU AUKERA HAU!



Datozen asteetan ARGIAren harpidedun egiten bazara 1994ko egutegia dohainik jasoko duzu zure etxean.

HARPIDETZA TXARTELA Tel: (943) 37 15 45 Faxe: (943) 36 10 48

IZENA _____ 1. DEITURA _____
 2. DEITURA _____ HELBIDEA _____
 TFNOA _____ HERRIA _____
 KODE POSTALA _____ HERRIALDEA _____
 BANKU EDO AURREZKI KUTXA _____
 SUKURTS. HELBIDEA _____ SUKURTS. ZKA. _____
 KONTUAREN ZENBAKIA _____

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 1 eta 2 LASARTE-ORIA 20160

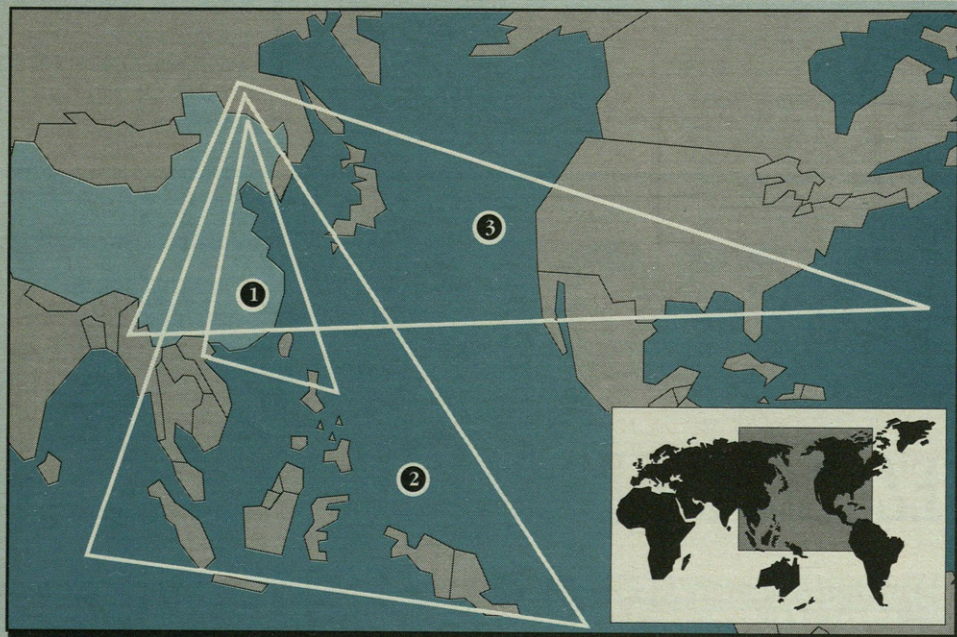
HARPIDETZA SARIAK
(BEZ barne)

Hego Euskal Herria
 10.900 pzta
 Ipar Euskal Herria
 685 libera
 Espainia 10.900 pzta
 Beste Atzerriak
 14.250 pzta
 Airez 22.500 pzta

Txinak % 25eko
industi
hazkundera
ezagutu zuen
iaz.



HERENSUGEAREN MERKATU ESTRATEGIA HIRUKOITZA



HIRUKI TXIKIA: Txina, Hong Kong eta Taiwanek osatzen dute. Eremu honek hazkunde ekonomiko handia ezagutu du azken 10 urteetan, eta etorkizunerako ere aurrikuspen oso baikorrak daude. Txinako agintarien ustez, garapen honek Txinako batasun politikoa ekarriko luke.

TARTEKO HIRUKIA: Hego Korea, Taiwan, Hong Kong eta Singapur. Elkar trukea eta ekonomi osaketaz gain, hala ere, harreman honetan lehia lankidetza baino garrantzitsuagoa da.

HIRUKI HANDIA: Txina, Japonia eta Estatu Batuak hartzen ditu. Txinaren helburua, lehen irukia medio, bigarren hirukiaz ekonomikoki jabetu edo behintzat eragile handiena izatea da, horrela hirugarrenera indarrez heltzeko. Tarteko hirukia Europa, Ozeania eta Hego eta Ertamerikarantzko zubi gisa erabili gurako luke.

gutxera eman denez, diaspora honen aktiboa 280.000 milioi pezetakoa da. Inguruko estatuetan, Japonian ezik, jarduera ekonomikoa txinarren —hang etnikoak— esku dago. Honek arazo eta mesfidantza handiak sortzen ditu beste estatuetakoko etnia nagusien aldetik.

Batzuenetzat etekin samurraren garaia da, eta Estatuak, oro har, etekinik jasotzen badu ere (% 15 besterik ez doa bere kutxetara), ekonomiaren hazkunde erabat kontrolik gabek arazo larriak ekar diezazkioke, ekonomikoki zein politikoki. Ekonomikoki inflazioak bere kasa eta abiada bizian gorantz egiten duelako eta diru fluxu izugarriak batetik bestera inongo kontrol barik mugitzen ari direlako (*diru gorria* deitzen den sare paralelo bat sortu da, agintarien eskuetatik erabat kanpo). Zertan geratuko da, beraz, herensuge handiaren sua? Badaude bi tesi, edo inguruko eta mendealdeko ekonomia garatuak kiskalikiko dituen herensugea

ITSAS BARE-KO ASIA-KO ESTATUEN EKONOMIA



BGP-REN BATEZ BESTEKO HAZKUNDE TASA URTEKO (ehunekotan)

	1980-90	1991	1992	1993 (1)
Mundua	3,2	0,0	1,0	1,0
OCDE	3,1	0,8	1,5	1,2
EEBB	3,4 (2)	-1,0	2,0	3,0
Japonia	4,1 (2)	3,8	0,8	1,8
HERENSUGEAK				
Hego Korea	9,7	8,4	4,8	6,0
Taiwan	8,0 (2)	7,0	6,6	6,5
Hong Kong	7,1 (2)	3,9	5,2	5,6
Singapur	6,4	6,7	5,6	6,5
BATEZ BESTE				
Txina	9,5	7,5	12,8	13,0
Tailandia	7,6	8,0	7,4	7,5
Malaysia	5,2	8,6	8,0	7,6
Filipinak	0,9	0,0	0,0	3,0
Indonesia	5,5	7,0	5,5	6,0

(1) Aurrikuspena (2) 1980-89 (3) 1981-90

Iturriak: Mundu Bankua, Garapenerako Asiako Bankua, Ekialde Hurrunekei Ekonomi Buletina, Wefa taldea eta OCAE, 1993ko ekaina

MUNDU MAILAKO ESPORTAZIOEKIKO GARRANTZIA (ehunekotan)

	1987	1992		1987	1992
EEBB	14,4	12,1	Mendebaldeko Europa	42,4	45,0
Japonia (A)	4,8	9,2	Munduko gainerako estatuak	35,8	22,1
Txina (B)	0,9	2,3			
Herensugeak (C)	1,7	9,2			
A+B+C	7,4	20,8	GUZTIRA	100,0	100,0

Iturriak: GATT eta CEPII (Pariseko Nazioarteko Aurreikuspen eta Informazio Azterketen Zentroa)

«Cuatro Semanas» / «Le Monde Diplomatique» / ARGIA

● Azken 30 urteetan Itsas Bareko Hegoekialdea (IBH) izan da mundu mailan hazkunde ekonomiko handiena izan duen eremua. 1965 eta 1990 artean, % 4 edo gehiagoko hazkunde izan duten 15 herrietatik bederatzia (Taiwan, Hego Korea, Hong Kong, Singapur, Tailandia, Indonesia, Txina, Japonia, eta Malaysia) zona hartakoak dira.

● 1960an Asiaren portzentaia % 4ekoa zen mundu mailako NP-Gren baitan (Nazio Produktu Gordina) —EEBBena % 4koa—. 1990ean

% 24era arte igo zuen (EEBBena % 20koa), eta 2000. urterako mundu produkzioaren herenera iritsiko dela aurrakusten da. Horrez gain, IBH nazioarteko ekonomiaren merkatu, teknologi eta finantz ardatz berria bihurtzen ari da.

● Mundu mailako esportazioetan, 1967tik 1992ra Japonia, Herensugeak eta Txina % 7,4etik % 20,8raino iragan dira. 1983z geroztik, Itsas Barea alde batetik besterako merkatal mugimendua (Ekialdeko Asia-Ipar Amerika) Atlantikoan zeharrekoa

(Ipar Amerika-Europa) baino handiagoa da. 1991n lehenengoarena bigarrenarena baino heren bat handiagoa izan zen, eta 2000rako Itsas Bareko merkatal eragiketetik Atlantikokoak bikoiztuko dituztela espero da.

● Munduko hamar banku garrantzitsuetatik sei japoniarrak dira. Taiwaneko (20 milioi biztanle) dibisa erre-serbak munduko handienak dira: 11,4 bilioi pezeta (500 miliar libera inguru), Japoniakoak baino 350.000 milioi pezeta gehiago.

izango da edo, aitzitik, mundu ekonomia dinamizatuko duen elefante geldo baina gerezina?

Dena den, arazo ugari konpondu behar ditu aurretik, bere ekonomi hazkunde izugarria (industriak, esaterako, iaz % 25eko hazkunde tasak izan zituen)

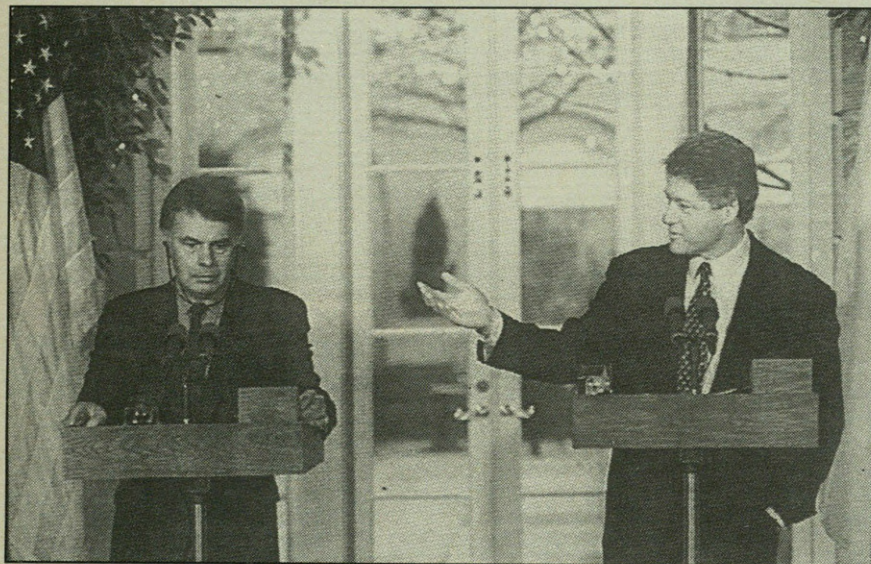
onuragarria izan dakion. Bi eskasia nabarmen irtenbide eman beharko die laster: batetik energia lehengaien agbezia handiari, eta bestetik garraio eta, oro har, komunikazio sareen urritasunari. Azken arazo hau, gainera, ez da makala kontuan hartzen badugu Txina

naren lur eremu zabala. Ez dira baina arazo bakarrak: kutsadura, leherketa demokrafikoa, gutxiengo etnikoen arazoa, gero eta ugariagoak diren nekazari erreboltak, eta, besteak beste, merkatu ekonomia ezinbestekoa den diru eta aurrekontuen kontrolare-

kin baditu burukomin franko. Askoz arazo gehiago dira, dena den, eta euren artean Deng Xiaopingene heriotza, laster gerta litekeena, ez da ahulenetakoa izango.

Xabier Letona

HISTORIA ETA GERO



■ PRENTSA AURRETIK

ESTATU BATUETAKO bere azken bi-daian Felipe Gonzalez, Espainiako gobernuko lehendakaria, prestu abiatu zen estatubatuar enpresariekin afaltzera. Afaria astelehen bateko gaueko 8etan zen (Espainiako astear-teko goizeko ordubiak) eta bidean egunkarietako lehen edizioak hartu eta afarian esan beharrekoak irakurri ahal izan zituen. Afarira heldu eta «biharko prentsan irakurri ahal izan dut orain kontatu behar dizuedana», esan zien irrifarrez enpresariei. Ez da magia baina, Espainiako egunkarietako korrespondentsalen kontua baizik, aurretik jada jakin baitzekiten esan beharrekoak. Pena da Gonzalezek gidoiari jarraitu ziola.

■ LAU MILA PEZETAKO GALDERAK

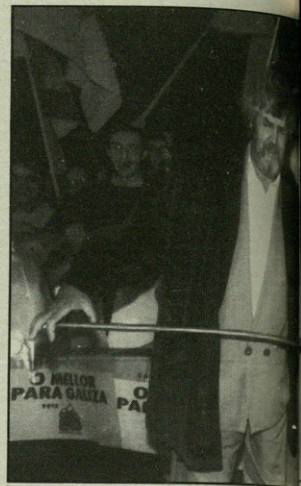
AUSKALO, akaso izango dira galdera garestiagoak baina, oraingoz behitatz ezagutzen diren garestienetakoak dira

Londresen saldutakoak. Ez dendan, noski, eta gutxiago poltsa batean sartuak. Oraindik ez gara horretara iritsi. Ez, telebistan saltzen ziren eta «Galderen ordua» izeneko saio baten batuak. Ikusleek nazioarteko gaiei buruzko galderak egiten dizkiete kamaren aurrean dauden pertsona ospetsuei eta hauek erantzun. Horietako batean zen Mikhail Gorbaxov, SESB ohiko lehendakaria, eta berari egindako galdera bakarrak (ez kiloak) 4.000 mila pezeta balio zuen (174 bat libera).

■ TXIROEN LEHIAKETA

HARRIGARRIA baino harrigarriagoa da mundua. Gabonetako errukia heldu da jada eta, noski, txiroenek ere badute ondo jateko eskubiderik. Behingoz bederen. Siziliako Capo D'Orlandoko udalak txiroenentzat hamarretako oparoa prestatu du Gabon egunerako. Txiro asko baina oparoa den hamarretakorako, beraz aukeratu egin behar. Nola? «Txiroena nor den» erakutsiz, hots, «txiro lehiaketa» batekin.

ELEMELE



«Bloketik kanpo ez dago bertako beste aukerarik. Ezin gaitezke ibili hor kanpoan nor geratzen ari den begira. Geratzen direnak ez dute oinarririk».

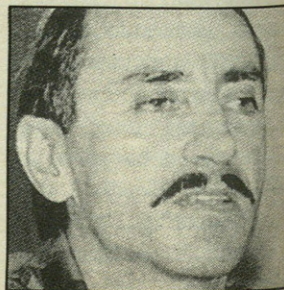
Xoxe Manuel Beiras, Galiziako BNGko idazkari nagusia.

«Estatuko erakundeak murriztuz Estatuaren lurralde antolakuntza egonkortu, konpetentziekiko etengabeko sokatira ezabatu, burokrrazia aurreztu eta espainiarren arteko elkartasunean sakonduko genuke».

Manuel Fraga, Galiziako Xuntako lehendakaria.

«Errusia militar diktadurarentz abiatzen ari da».

Dzhojar Dudaiev, Txetxeniako lehendakaria.

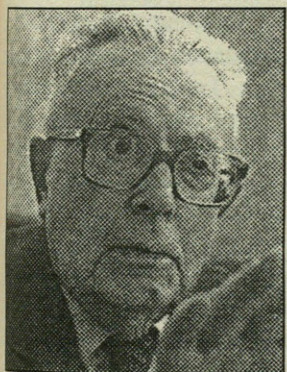


O I H A R T Z U N A K



«Hirugarren Munduarentzat merkatu librea kolonialismo modu bat da, edo okerrago akaso, beraz EEBBetako eta Europako inportazioetatik babestu beharra dute (...) GATTak EEBBekiko menpekotasuna suposatzen du».

Maurice Allais, 1988ko Ekonomi Nobel Saria.



Igor Gaidar, Errusiako lehen ministrordea eta Errusiako Aukerako zerrenda burua.

«Gaza eta Jerikotik Israeleko armadak atzera egin behar duen abenduaren 13ko data sakratua da».

Iasser Arafat, PAEko gorenko buruzagia.

KATALUNIako SOZIALISTEN BARNE LISKARRAK

ORAIN artean, Kataluniako sozialistek hondarretik kanpo ikusi izan dituzte Kataluniako alderdi garrantzitsuenen barne gatazkak. Oraingoan zezenari aurre egitea egokitu zaie. Raimon Obiols PSCko (Kataluniako Alderdi Sozialista) lehen idazkariak, 13 urtetan ikusi behar izan du oposizioko eserlekuetatik Pujolek hartutako erabakien gauzatzea. Honek nekea sortu du alderdiaren barruan eta jadanik Obiolsen ordekoa bilatzeko ahaleginak ere hasi dira. Asmo guztiak ez doaz norabide bereberean ordea. Pascual Maragall Barcelonako alkateak Kataluniako burgesiaren zenbait sektore hurbildu gura ditu Segle XXI egitarauaren ingurura. Narcis Serra, Espainiako lehendakariordeak, oster, Felipe Gonzalezen inguruan eta horretarako hiri handietako inmigranteengana hurbiltzea proposatzen du.



KOSOVOKO NEGUA SERBIARREN ZAIN

GENEBAN Bosniako indar desberdinek sueten erabatekoaz diharduten bi-tartean, Kosovon jakin badakite lehenago edo geroago serbiarrekin topo egingo dutela. Gogor gainera, nahiz eta borrokarako bitartekoak erabat desorekatuak izan. Lehenbiziko urratsean autonomi estatuto sakona baten eskakizuna dago, baina azken xedea Albaniarekin bat egitea da. Hortxe dago, hain zuzen, balizko gatazka honen gakoa, Kosovoko albaniarren aurkako erasoak Albania gatazkan parte hartzea behartuko luke eta honen atzean, zeharka besterik ez bada, Turkiak bere agerpena egin beharko luke. Mazedonia ere ez litzateke kanpo geratuko bere ipar mendebaldeko populazioaren gehiengo albaniarra da eta.

Urtarril eta ekaina bitarte 2.014 enpresa sortu ziren EAEn

Industri galduen zerbitzura

Orain arte Euskal Herriko mendebaldeko industri eremua zen erabat. Gaur egun, ohizko industriaren krisi sakona dela medio, badirudi gure sare ekonomikoa aldatzeko beharra dagoela. Industriarekin ala gabe, aurrikuspenen arabera Euskal Komunitate Autonomoko Barne Produktu Gordina % 0,6 puntu jaitsiko da eta 2.197 enpresak krisi agiria aurkeztu dute. Hala ere, 1993ko lehenengo sei hilebeteetan sortu diren enpresen % 75 zerbitzu alorrekoak ziren.

EUSKAL Herriko mendebaldeko hiru herrialdeetan 1993ko lehenengo sei hilabeteetan 2.014 enpresa berri sortu dira, hauen kapital soziala 18.990 milioi pezetakoa (864 milioi libera inguru) izanik. Joera honek % 8,7ko igoera suposatzen du, aurreko urteko garai

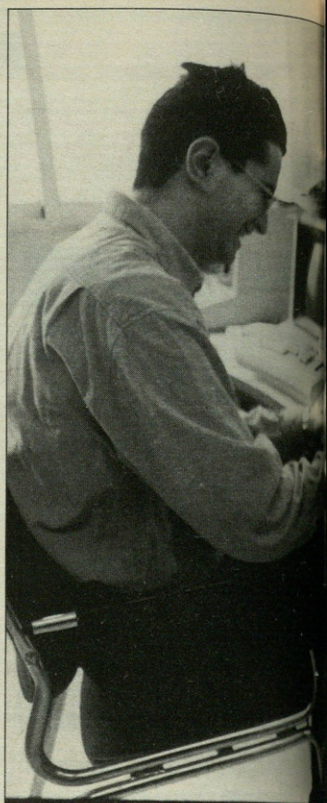
berdinarekin konparatuz gero, eta Araba izan dugu garaile enpresa berrien sorrerari dagokionez, % 42,8ko gehikuntza nabari baitu. Baina herrialde honen pauso garrantzitsuenak kapitalaren eskutik etorri zaigu, aurtengo inbertsioak % 178,3ko igoera ekarri duelako.

Hala ere, datu absolutuetan, Bizkaia izan da enpresa gehien sortu dituen herrialdea, 1.116 hain zuzen ere, eta Araban 307 izan dira sortu berriak. Gipuzkoaren kasuan, enpresen kopurua % 5,1 igo bada ere, hauetan inbertitu den kapitala 9 puntu jaitsi da aurreko ur-

teko epe berdinarekin konparatzen badugu —1992an 5.550 milioi pe-zeta izan ziren eta 1993an 5.046 milioi—.

Enpresa hauen ezaugarri nagusiak hauek lirateke: normalean txikiak ala ertainak dira eta kapitalizazio handiegia eskatzen ez dutenak. Lege izaerari dagokionez, elkarte mugatuak dira gehienak. Orokorrean proiektu berri hauek hirugarren sektorekoak —zerbitzu alorrekoak— dira, kasuen % 74,5; industria eta eraikuntza arloetan kokatzen direnak gutxiengoa dira, enpresa berri hauen % 13 industria arlokoak, eta % 11k eraikuntzan lan egiten baitute.

Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako merkatal ganbaren arabera, 1992an hiru herrialde hauetako enpresa berrien sorreran inbertitutako kapitala 14.193 milioi pezetakoa izan zen, eta sortutako enpresen kopurua 1.852.

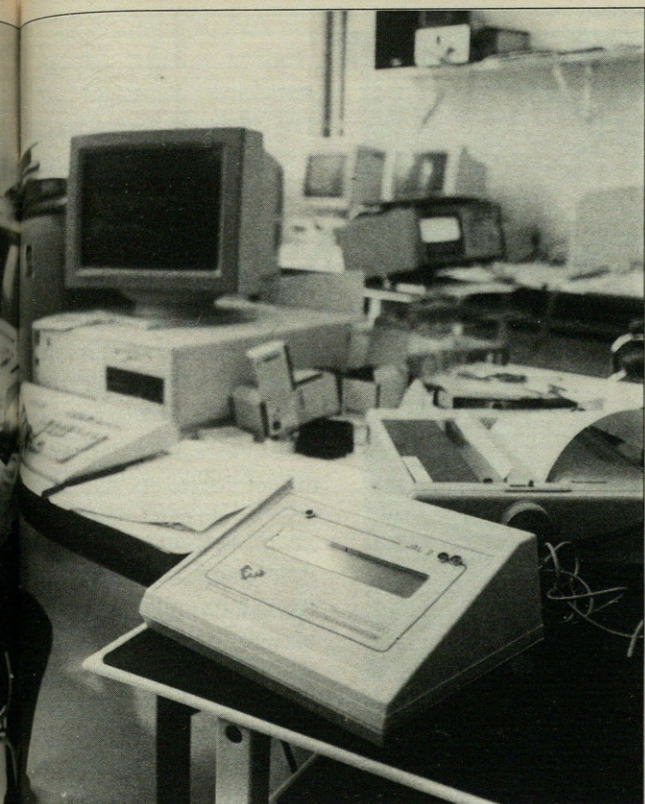


Industria garrantzitsuenak esku publikoetan daude

1970-ETIK Euskal Herriko industriak krisiaren olatu desberdinak jasan ditu. Birmoldaketak direla eta, euskal industria garrantzitsuenak esku desberdinetatik pasatu dira, azkenean estatu ala administrazio pean dauden elkarte desberdinen esku gelditu arte. Emaizta, sektore publikoa pisutsua dugu eta jada ezagunak diren Bizkaiko Labe Garaiak, La Naval edota Babcock & Wilcox enpresak dira honen eredu.

1991ko datuen arabera, estatuak Bizkaian, Gipuzkoan eta Araban duen negozioa 340.000 milioi pezetakoa da eta 17.000 langile ditu. Industria hauen artean

ditugu Bizkaiko Labe Garaiak —Ensidesarekin batera Corporacion Siderurgica Integral osatzen du— Acenor, Astilleros Españoles-ek Sestaon duen lantegia, Zornotzako Inespal, Petronor —Repsol menpe—, eta Babcock & Wilcox —honen barne Productos Tubulares, Bilbaina de Montajes Metalicos eta Tubos Reunidos-en % 50—. Honetaz gain, estatuak beste bi monopolio ditu Renfe eta Telefonica eta hauei gehitu behar zaie Bilboko Portu Autonomoa, Eritel zerbitzu informatikoen enpresa, Auxini Eraikuntza sektorean, Jundiz Garraio Gunea eta Bizkaia hornitzen duen merkaturia: Merka-Bilbo.



Bizkaian, Gipuzkoan eta Araban 1993ko lehenengo sei hilabeteetan sortu diren enpresen % 75 zerbitzu alorrekoak dira.

Ohizko ekonomia industria arlokoa izan bada ere, zerbitzueterako joera nabarmena da. Hala ere, euskal hirugarren sektorea nahiko ahula da hiru herrialde hauetan, eta egoera ekonomikoa eta enpresa berri hauen tamaina aztertuta, etorkizuna hipotekatuta dutela esan genezake.

Etorkizuna hipotekapean

Uena den, gehienak enpresa txikiak izanagatik ere, laguntza publiko garrantzitsua duten enpresak jaio dira azken urte honetan. Hauetatik garrantzitsuenak Gasteiz inguruan daude eta laguntza 1.200 milioikoa izan da —Arabako Parke Teknologikoa, Socade, Laudioko Poligono Berria, Euskal Net eta Lorpen—.

Hala ere, kapital sozial garrantzitsuak bildu dituz-

ten enpresak Bilbon —Casuri, Layardin, Arbuyo eta Armengola— eta honen inguruan kokatzen dira, Zaratamon esate baterako —Sistemas Celulares—. Gipuzkoari dagokionez, Azpeitia —Azpeitiko Industri Lurra S.A, 650 milioi pezetako inbertsioarekin—, Legazpi —Legazpiko Industrialdea 335 milioi pezeta oinarri bezala duena—, eta Donostia —Maquina Herramienta XXI eta Inversiones Izarra— dira garantziztuenak.

Etorkizuna hipotekapean ala ez, Eusko Jaurlaritzak eta diputazioak joera bat nabarmentzen ari dira, zerbitzuena. Baina zera ere, argitu beharra dago: Euskal Herrian, industriarik gab, ez dago zerbitzurik eskaini beharrik.

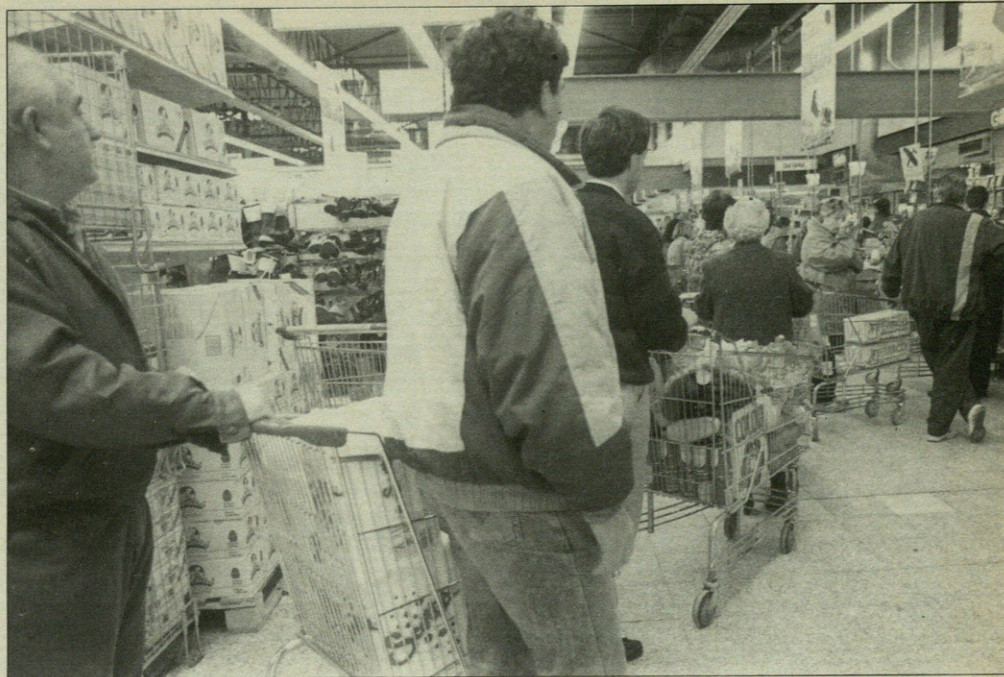
Myriam Gartzia

La Casa del Café

—*Juan Irujo S.A.*—
D O N O S T I A

go urtera arteko agurrak eta gainezka dauden izozgai-luak. Kristauak Jainkoaren jaiotza ospatuko dute, eta bestela, urte berriaren etorrera eta zaharra agurtzeko dena dago prest.

Baina garai hauetako protagonistak, dudarik gabe, Gabonetako izpirituen gainetik, erosketak dira. Bizpahiru astetan krisiaren mugak apurtu eta daukagun dirua gastatzen dugu, normalean gure gaitasun ekonomikoaren gainetik. Espainiako Kontsumo Bulegoak egindako ikerketaren arabera, familia arrunt baten aurrekontua laukoiztu egiten da. Hego Euskal Herrian orain arte Bizkaia izan da lau herrialdeetan gehien gastatu dena —Hego Euskal Herrian gaitasun ekonomiko handiena baitu—, eta Araba gutxien. Kontsumo egarri honek, bestetik, urrezko amaiera dauka:



beherapenak. Eta Kontsumitzaileen Elkartaren arabera, garai hau da, dudarik gabe, Gabonekin batera, salaketa gehien dakarrena. Jon Ariño, Euskadiko Kontsumitzaileen Elkarteko

idazkari orokorrak azaldu digunez, «hurrengo urte osoan nabaritutako den desoreka dakar kontsumo mugen apurketa honek, obizko gastuekin konparatuz gero garai hauetan

Gune komertzialak gainezka egoten dira egunotan. Bilbondo maxi-merkatuan egunero 13.000 pertsonatik gora biltzea espero dute bertako arduradunek.

Lursailen jabetza

BBV bat-bateko kreditua hileroko kuoten bitartez

IRACHEn instalakuntza eta zerbitzu ugari ditugu:

- Polikiroldegia
- Mini-golf
- 3 igerileku
- 2 tenis zelai
- Frontoi estalia
- Haur parkea
- Egoitza
- Garbategia
- Auto-garbigailua
- Eremu berdeak
- Aparkalekua
- Hotela
- Kafetegia
- Jatetxea
- Erretegia
- M.. egostegia
- Dantzalekua
- Aisialdi gela



B.I.G. S.A. PROMOCIONES INMOBILIARIAS
"IRACHE" Egoitza Turistikoa
Tel.: 948-54 68 21 - Faxa.: 55 47 54
AYEGUI (Nafarroa)

FORU AGINDUZ 171/1990 28/3KOAK HIRI FORU DEKLARATUA

Gabon izpiturik ez

SUPERMERKATUETARA

sartu gara eta bertako bezeroekin hitz egin dugu. Gehienak bat datoz gauza batean: Gabon izpiritua-ren gainetik, kontsumoa dago eta erosketak egitea ezinbestekoa da. «Umeek ez diote krisiari barkatzen, eta nabi ala ez nabi, opariak erosi behar ditu-

zu eta gau horretan ospatzekoa ospatu», esan digu Eustaquio Duranek. Gabonak kontsumo produktibhurtu dira, eta dagoeneko erlijio festa izan baino, bidaiatxoren bat edo urte osoan egiten ez diren gehiegikeriak egiteko erabiltzen dira. «Gainera, opariei dago-

kienez Euskal Herrian bi dira egunak, Olentzero eta Erregeak, eta noski, bietarako erosi behar. Guk normalean ez ditugu arazo gehiegi izan biok lan egiten dugulako, baina daukagun dena gas-tatuko dugu gabonetan», azaldu digu German Gonzalez-ek.

Publizitateaz galdezka, guraso gehienak kexu dira, Iñaki Garairen arabera, «ez direlako batere esker-garriak. Jostailuenak, adibidez, oso txarto bide-ratuta daude eta umeen begietatik sartzeko eginak dira».



Gabonetako erosketak arrazionaltzea eskatu dute kontsumitzaileen elkarteek. Egun hauetan egindako erosketek datorren urte osoko aurrekontua desoreka dezakete.

% 50 gehiago gastatzen dugulako.

Kreditu txartelek eta hauen erabilera zabalak, soldata extreko eta kontsumo mugagabeak ez dute, antza, garai hauetan krisirik eza-gutzen. Oinarritzko aurre-kontuak alde batera utzita, erosketen % 90 bat-batekoan egiten direla erreali-

tatea da, batez ere erosketak gune eta supermerkatu handietan. Bilbondon —Bilbo inguruan dagoen Eroskiren maxi-merkatua—, adibidez, aurrikus-penak denboraz egin dituzte eta Arantza Uria bertako gerentearen arabera, posible da Eguberri aurreko egunetan, 13.000tik gora pertsona hurbiltzea gune komertzial honetara egunero, hurrengo astean eta Gabon Zaharra bitarte berriro ere gertatuko dena. Biltegiak gainezka daude: 3.000 kilo mahats ala hamar mila botila txanpain, milaka kilo turroi, izozgailueta n okela zein arrainak, pateak eta barazkiak...

Baina Bilbondokoak ez dira bakarrak izango. Maxi-merkatu honen ondoan

dagoen Toys'R'Us jostailu supermerkatuko arduradunek ere zabaltze egunean bildutako 34.000 pertsona erakartzea espero baitute. Celes Moreno, bertako gerentearen ustez behintzat ez zen arraroa izango eta «seguraski ordenadore jo-koetan ditugun 1.500 tituluak salduko ditugu». Fakturazioa bikoiztea espero dute, eta adieratzen ez direla bakarrik haurrak denda honetara hurbiltzen direnak. «Gazteak ere asko izaten dira mahai-jokoen bila gure dendara etortzen direnak. Normalean mota guztietako bezeroak badi-tugu ere, 30 urtetik gorako bikoteak izaten dira, gehienbat, haurrentzako jostailuak erostera etortzen direnak».

«Supermerkatuek eta kate handiek garai hauek baliatzen dituzte eskaintza bereziak kaleratzeko —ja-rraitu du Kontsumitzaileen Elkarteko idazkari orokor-rak—, azken batean mila-laka gauza dituzte eskain-tza hauei ez dagozkienak, eta oso errentagarria izaten da eurentzat amu honen bidez bezeroak erakartzea. Modu honetan jendeak behar ez dituen gauzak erosten ditu, gehiago Ga-bonetan».

7 Zentzu honetan, Hego zein Iparraldeko biztanleen ohiturak ez dira oso des-berdinak. Iparraldean as-paldidanik ezagutzen di-tuzte gune komertzial hauek, eta aski ondo eza-gutzen dituzte hauen hu-tsuneak zein koalitateak

■ «Ohizko gastuekin konparatuz gero, Gabonetan % 50 gehiago gastatzen dugu; gure gaitasunaren gainetik ia beti» ●

JON ARIÑO

ere. Carrefourreko ardura-
duna den Garziaren ustez,
1991. urtea izan zen izan
duten urterik onena, eta az-
ken bi urteotan «salmenten
% 22ko jaitziera nabaritu
dugu. Hala ere, gure beze-
roek markak nabiago di-
tuzte eta hauen bila abia-
tzen dira supermerkatu-
ra». Ipar Euskal Herrian ere,
Leclerco Avellan jaunak
azaldu digu «gehienez pa-
tea eta izokina saltzen»
duela, eta horretarako prest
dituzte dagoeneko 250 kilo
pate eta 60 kilo izokin.

Hegoaldera orain heldu
zaigu, dena den, gune ko-
mertzial handi hauen suka-
rra eta «obizkoak diren be-
zeroez gain, obitura ez
duten beste batzuk ere bur-
biltzen dira gabonetan»,
azaldu digu Arantza Uriak.
«Azken batean, leku haue-
tan denetatik aurkitzen
duzu, eroso da», baieztatu
digu bertako bezero batek.

Prezioen gorakada

Gabon gaueko aurreko as-
tean prezioen gorakada
izugarria ematen da, pro-
duktu batzuetan % 100eko
igoera ematen baita. Legatza
ala bisigua, adibidez,
hauetako batzuk dira. Ha-
ragiari dagokionez, bildo-
tsak edo solomotxoak
% 50eko igoera izaten dute.
Baina badaude beste pro-
duktu batzuk, kalitate one-
koak izanda ere, hainbes-
teko igoera jasaten ez du-
tena. Arrain urdinean ditu-
gun aukerak, adibidez, oso
aprobetxagarriak dira: txi-
txarroa edo izokina kasu.
Okeletan hegaztiak jasaten
dute igoera txikiena, %20
ingurukoa baita. Hala ere,
garestitzen diren produk-
tuak erosteko asmoa izanez
gero, hobe da aurreko as-
teak baliatu eta produktuok



«Umeez ez diote krisiari barkatzen», esan digu bezero batek; jostailu dende-
k euren fakturazioa bikoiztu dezakete.

izoztea. «Erosketak arrazio-
nalizatu behar dira. Alde
batetik, posible bada aurre-
ko asteak aprobetxatu
—gomendatu digu Jon
Ariñok—, eta hala ez bada,
hobe da bakarrik egun na-
barmen hauetako erostea,
bestela oso posible da gure
gaitasunaren gainetiko
gastuak egitea».

Garai hauetan asko eros-
ten den beste produktu bat

turroia du. Eusko Jaurla-
ritzak duela bi urte ezarri-
tako legeriaren arabera, tu-
rroi bakoitzak kalitate bal-
dintza batzuk bete behar
ditu. Hala ere, azken urte-
otan modan jarri diren turroi
mota berriek ez dituzte
hauek bete behar, lege ho-
nek almendraz egindako
turroiei dagokielako. Ho-
rregatik, oso garrantzitsua
da turroi berri hauen osa-

gaiak begiratzea, «askotan
edukoranteak dituzte eta»,
azaldu digu Kontsumitzaile-
en Elkarteak kide honek.

Hurrengo astea izango
da, beraz, protagonista,
egun zoroetan zoroena, gau
oparoa izateko helburuz.
Zoriontasuna hori bada,
aurrera!

Myriam Gartzia

ELEBAKAR BAKANAK

Elebidun eta elebakar hitzak behin eta berriro entzun izan ditugu euskararen inguruko edozein txosten aurkeztu izan denean. Azken aldiko datuen arabera, euskaldun elebakarrena gero eta urriagoa den taldea da. Azken bi mendeetan gauzatu da murrizketaren urratsik nabarmenena. Arrazoi anitz direla diote adituek. Baina elebakarrak, egon, oraindik badaude.

FRANCOREN garaian, euskara debekatu zenean, lehen ere ahul zirauren gure hizkuntzak kolpe gogorra jasan zuen. Errepublikan Estatutuak euskarari onartutako ofizialtasuna ukatu zitzaion euskarari. Joseba Intxaustik 1990ean kaleratutako «Euskara, euskaldunen hizkuntza» liburuan idatzi bezala, 1937 eta

1956a bitartean, euskara usaina zuen edozer erasotua izan zen.

1957tik 1975era bitartean, euskara aldarrikatu zen berriro ere.

Hurrengo hamabi urteetan hizkuntz erakundeen berrantolamendu —Errepublikara garaian jada antolatutako baitziren— sozial, publiko eta pribatuari ekin zi-

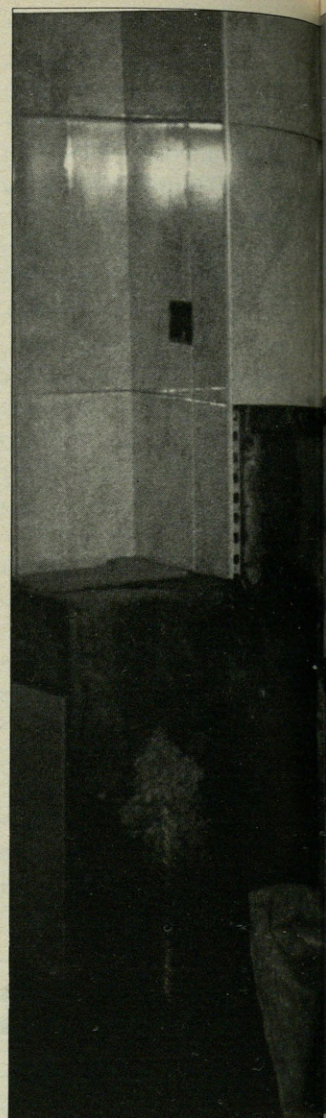
tzaion, eta oraindik horretan ari gara.

Aldaketa guzti hauen artean, betidaniko euskal hiztunen artean ere aldaketa ugari sumatu dira. XVIII. mendean nagusi ziren euskaldun elebakarrak, guxtiengo bihurtu dira.

EAEn egindako azken eroldaren arabera (1992-an), biztanleen % 1 besterik ez da elebakarra, Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusiak osatutako datuek diotenez. Elebakarrez hitz egiterakoan, HPINeko Xabier Aizpuruaren esanetan: «*Euskaraz ongi edo nabikoa ongi hitz egiten jakin eta erdaraz —edo frantsesez, Iparr Euskal Herrikoak badira— zertxobait, hitz batzuk edo ezer ez dakitenez ari gara.*»

Definizio honen arabera,

Gregori Garetxana, Markinako Iruzebieta auzuneko Txatxanetxe baserrian bizi



Betiko historiari jarraituz

EUSKALDUN elebakar eta elebidunen aipamena ez da berria Euskal Herriaren historian. V. mendean, esate baterako, erromatarren etorrerarekin, elebitasuna agertu zen lehen aldiz gure lurretan latinaren erabilpen zabala zela eta.

Erromak, gainera, ez zuen legeen bitartez jorratu bide hori. Egitura politiko eta sozio-kulturalak latinaren nagusitasunerako zuzendu zituen.

Inperio erromatarraren garai ahulenean gertatzea guzti hau, euskararen mantentzearen arrazoi na-

gusienetako bat izan zen.

Goiz-Erdi Aroan (V-XI. mendeetan) Euskal Herriko demografiak hazkunde handia ezagutu zuen. Jendea landetara joan zen bizitzera hiria utziz, eta hiria izanik latin guinea, euskaldunen hizkuntza berrindartu egin zen.

Berant Erdi Aroan, (XII-XV. mendeetan) euskal lurralde historikoak eratu ziren, baina euskaldunek ez zuten lortu latinari kendutako lekuan euskara ezartzea. Bizitza ofiziala hizkuntza erromanikoetara pasatu zen.

Hurrengo hiru mendeetan, gaztelania nagusitu zen hizkuntza ofizial legez Hego Euskal Herrian, eta frantsesa Iparraldean. Hala ere, XVIII. mendean Euskal Herria ia erabat elebakarra zen. Horrela sartu zen Euskal Herria XIX. mendean. Literaturan gero eta euskarazko lan gehiago agertu ziren, eta euskal karlismoaren aldarrikapenen artean hizkuntzarena ere bazen. Mende amaieran lehertu zen Industri Iraultzaren bitartez berriro aldatu zen euskararen egoera. Elebitasunak indarra hartu zuen.



Baserriko lanetan zihardutela harrapatu ditugu Marzelina Gurrutxaga eta Joxe Inaxio Kerejeta. Euskaldun elebakar gehienak bezala, beraiek nekazari mundukoak baitira.

den 89 urteko emakumea elebakarra da. Neskame zeneko pasarte bat gogoratu digu: «Herrira Valladolideko zen emakume bat etorri zen, Visitacion izenekoa, eta josten irakasten zidan bitartean, erdarazko hitz batzuk ikasi nituen. Zerbakiak: uno, dos, tres... bamar arte. Baina inoiz ez ditut erabili behar izan».

Siadeco-ko partaide den Kike Amunarrizen esanetan, elebakar gehienek betetzen dituzte baldintza berdintsuak: «Egun oso edade-tuak edota zazpi urtetik beherako pertsonen artean soilik topa ditzakegu elebakarrak. Helduak batez ere nekazari mundukoak

edota udalerri euskaldu-netakoak dira, eta baurrak, erdararekin oraindik kontakturik izan ez dutenak».

Hala ere, Amunarrizek euskaldun elebakarrak desagertzeaz dauden hitzunik direla dio. «Euskal Herriko azken muturreraino heldu den telebista ez euskaldu-

nen bedapenak asko egin du elebakarrak zirenak elebidun bihurtzeko. Haurren artean, elebitasuna berebala nagusitzen da bezekuntzaz eta kalean jasotzen dutenaren bitartez. Egun ia edozein da euskaraz gain erdaraz edo frantsesez ulertarazteko gai».

Marzelina Gurrutxaga honen adibide dugu. Zestoako Bainuetxeak zekartzan kanpotarrak jasotzen zituen hotel batean lana eginez ikasi zuen erdaraz mintzatzen 69 urte dituen emakume honek. Duela 40 urtetik gora Aratz-Erreka Azpeitiko auzuneko Basandegi baserrira ezkondu zenetik, ordea, ez du ia era-

7 urtetik behera eta 65etik gora dabilzan lagun artean topa daitezke geratzen diren elebakar gutxiak ●



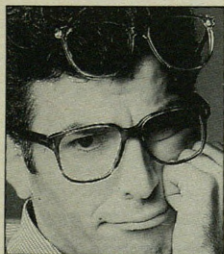
Gregori Garetzana markinarrak ez du gaztelaniaren beharrik izan bizitzan, inguru euskaldun batean bizi izan dela.

VARILUXIK EZ BADUZU, EZ DAKIZU ZER GALTZEN DUZUN.

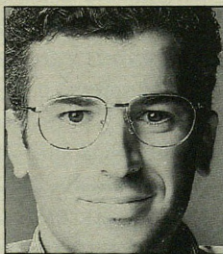
Varilux Comfort lente berria, MULTIOPTICASEk bermatutako egoitzapenarekin. Dagoen lenterik perfektuena distantzia luze, ertain eta laburrena ikusmen naturala izateko.

VARILUX COMFORT LENTE BERRIA. IKUSMENIK ATSEGINENA

Naturala, duen ikuspen-eremu zabalagatik, hurbiletik urrunerako aldaketa leunagatik eta buruari eta begiei mugitzeko ematen dien askatasunagatik. Eta gainera, diseinu eskusibo, moderno eta edergarria. Lehenago edo geroago Varilux aukeratu duzu. Ikusiko duzu zein atsegina den.



Lehenago edo geroago...



...VARILUX aukeratu duzu

**ZINKUNEGI
OPTIKA**
MULTIOPTICAS

Hernani, 4 - DONOSTIA

bili. Euskaraz mintzatzen da bere eguneroko bizitzan, erdaraz mintzatzeko gai den arren. *«Zortzi seme-alaba bazi ditut, eta guztiekin euskaraz mintzatu naiz. Herrian ere dena euskaraz egiten dut».*

eskuratzeak ekarri zuen zentralismoa da Sagarnaren aburuz aldaketa honen gako nagusia.

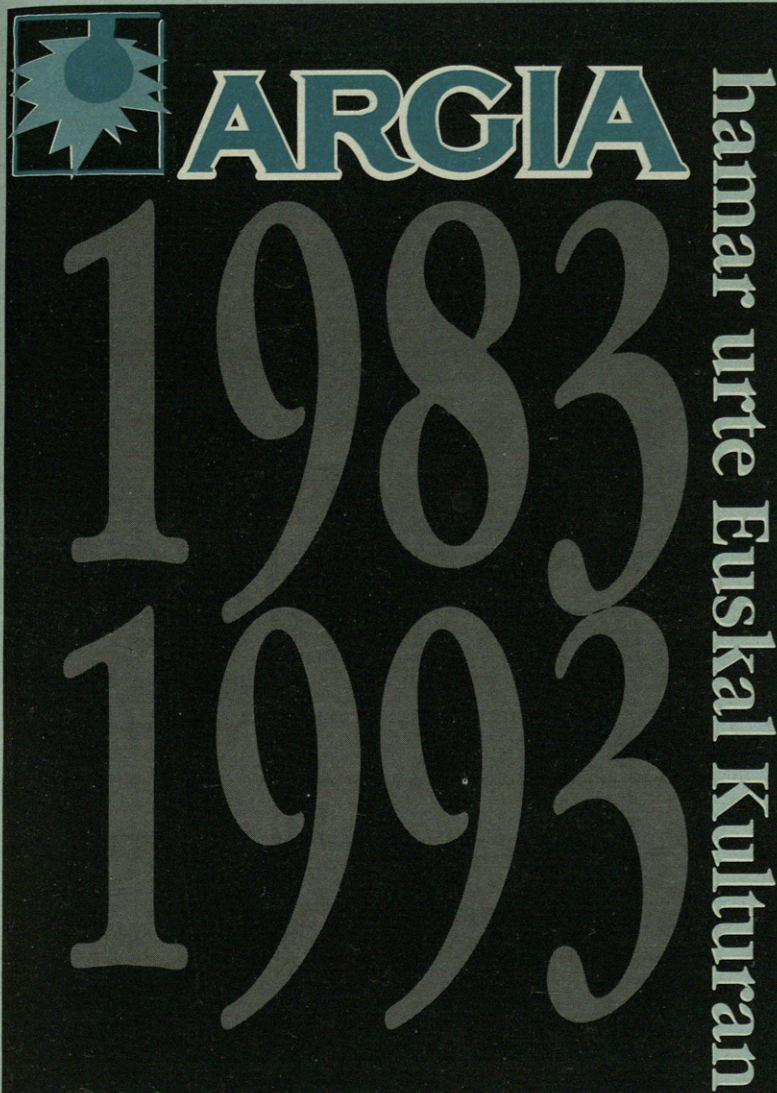
Hala ere, bada arau horren salbuespenik, ikus daitekeenez. Joxe Inaxio Kerejeta dugu adibide. Gipuzkoarra, Azpeitiko Aratz-Erreka auzuneko Erresti-Baso baserrian jaioa duela 84 urte, 70 urtez aritu da morrontzan, Gipuzkoako hainbat udal ezagutuz. Erdararekin izan duen kontaktua bakanetakoa Gasteizera soldadutza egitera joan zenekoa da: *«Gerrak barrapatu ninduen han, eta biru urtez aritu nintzen soldadu. Han ikasi nuen zerbait, baina jada abaztu zait, ez baitut erabili»*. %1 horren zati bat da. Erabat gutxiengo.

Borboien eragina

Elhuyar zientzia elkarteko lehendakaria eta Eusenz proiektuko zuzendaria den Andoni Sagarnaren ustez, XVIII. mendean bilatu behar da elebakarren urritzearen arrazoiak: *«Aita Larramendik zioenez, 1700. urte inguruan, adibide bat hartzearen, Gipuzkoako biztanleen biru laurden euskaldun elebakarrak ziren, eta egun ia ez dagoela esango nuke»*. Borboiek mende horretan Espainiako koroa

A magoia | ban

Euskal Kulturaren azken hamar urteen balantzea



▼
Euskal Kulturaren
inguruko gertakarien
errepasoa eta kronika

▼
Euskal Kulturaren
1993ko urtekaria,
sailez sail

▼
Euskal Kulturaren
Agenda osatua

HARPIDETZA SARIAK:

Hego Euskal Herria: 1.300 pezeta. / Ipar Euskal Herria: 71 libera. / Espainia: 1.300 pezeta. / Beste atzerriak: 1.650 pezeta. / Airez: 3.300 pezeta.

SALPUNTUETAN:

Hego Euskal Herrian: 1.700 pezeta. / Ipar Euskal Herrian: 85 libera.

HARPIDETZA TXARTELA

Tel: (943) 37 15 45 - Faxe: (943) 36 10 48

IZENA

LEHEN DEITURA

2. DEITURA

HELBIDEA

TELEFONOA

HERRIA

KODE POSTALA

HERRIALDEA

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTS. HELBIDEA

SUKURTS. ZKA.

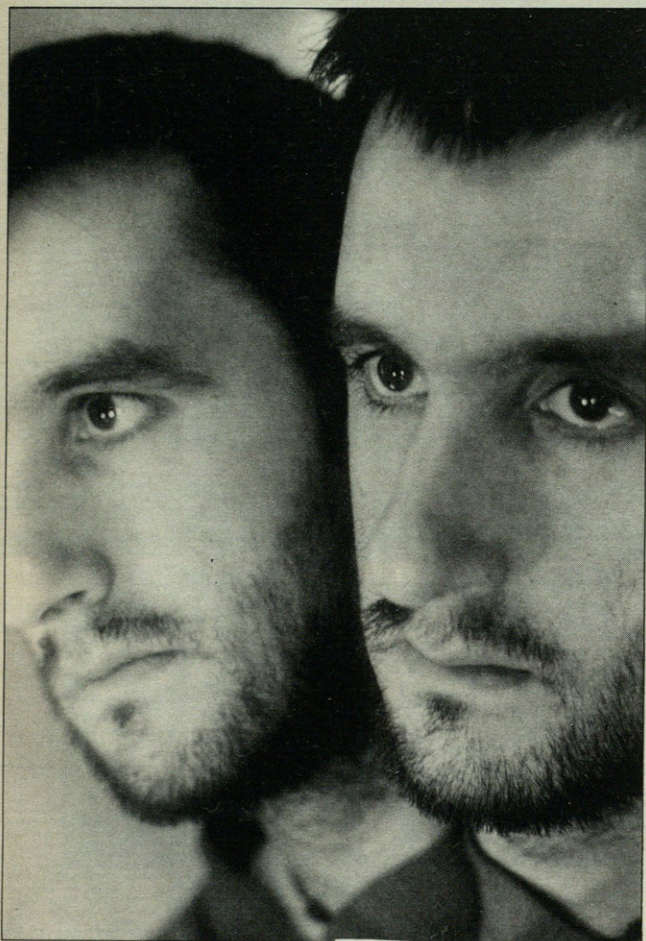
KONTUAREN ZENBAKIA

HARPIDEDUN ZKA.

Deustuko Unibertsitatean dago giza genoma eta zuzenbidea uztartzen dituen katedra bakarra

GIZAKI FOTOKOPIATUEN AROA

Zetazko paperaren garaia gaingiduta, genetikak gizakiak 'fotokopiatzeko' bitartekoak jarri ditu jada. Giza-fotokopiatze hauek ikertu eta arautu gura ditu Deustuko Unibertsitateko Giza Genoma eta Zuzenbideari buruzko katedrak.



Genetikak gizakiak «fotokopiatzeko» lehen oinarriak ezarri ditu jada.

HALL doktorearen esperimentuak giza klonazioa posible dela erakutsi du. Honekin batera, polemika handia piztu da etika, zuzenbidea eta genetika arloetako jendearen artean, eta giza honetako galdera ugari ere entzun izan dugu: zilegi al da gizakien *kopiak* egitea? Bidezkoa ote litza-teke jaiotzaz akatsik ez luketen gizakiak sortzea? Asko mugak zehaztu eta ikerketak arautu beharraz mintzatu izan dira. Eta hori da, Deustuko Unibertsitateko Giza Genoma eta Zuzenbideari buruzko katedrak egin asmo duena.

Katedra hau BBV Fundazioa, Bizkaiko Foru Aldundia eta Deustuko Unibertsitatearen elkarlanaz sortu da. Giza genoma zuzenbidearen ikuspuntutik aztertzen duen estreinako katedra da munduan. Lana errazteko, liburutegi oparoa eta datu basea apailatu dituzte dagoeneko. Horrez gain, 1994etik aurrera genetika-ekin zerikusia duten lege

arloko gaiak landuko dituen aldizkari elebiduna (gaztelaniaz eta ingelesez) eta zenbait lan monografiko plazaratu asmo dituzte, mintegiak eta espezializazio ikastaroak antolatzeaz gain.

Carlos Romeo Casabona katedraren zuzendariak azaldu digunez, «*katedra honek giza genomaren ikerketen inguruan sortzen diren aurkikuntza eta aplikazio berriei buruzko gogoeta eta eztabaida bultzatuko du*». Eztabaida hau diziplina anitzetako izan dadin gura dute.

Diziplina anitz

Biologia molekularra, genetika eta beste zientzia batzuetako ikerlariekin batera aritu behar da Romeoren ustez. Hala ere, «*zuzenbideak eta bioetikak izan behar dute ardatz*». Finean, «*giza genetikaren lege arloan egiten diren ikerketentzat erreferentzia gure izatea*» lortu nahi da.

Romeoren esanetan, ikerketa zientifikoa samurtu eta informazioa trukatzeko, nazioarteko erakundeekin elkarlana bultzatuko da. Europako Batasuna, Europako Kontseilua eta Osa-

sunerako Mundu Erakunde izango dira, besteak beste, Deustuko katedraren harremanak izango dituztenak.

Itziar Alkorta EHUko Zuzenbide Fakultateko irakaslearen aburuz, *«katedra honen ekarpen nagusienez gain—diziplina anitzeko foroa dela»*. Alkortaren ustez, horrek zegoen hutsunea betetzea ahalbidetu dezake. *«Orain arte etikan adituak, legegezkoak, biologoak... bakoitza bere aldetik iritziak emanez ibili izan gara. Katedra honek iritzi guztiak mahai baten gainean jartzeko bidea irekiko luke»*.

Zein litzateke zuzenbidearen zeregina guzti honetan? EHUko irakasleak azaldu digunez, Giza Genomaren Proiektuak *«implikazio etiko eta juridiko oso garrantzitsuak eragin ditzake»*. Hona hemen sor daitezkeen zalantzak: giza genomaren sekuentziazioak patentatzeko —edonork eros ditzan— aukerarik ba ote dagoen ala ez, edota, sekuentziazio osoa lortuz gero, zer gertatuko litzatekeen gizabanakoaren intimitatearekin.

«Galdera guzti hauetatik —diosku Alkortak—, legeek eta gizarteak berak zer dioten aztertu behar du zuzenbideak; gizarteak duen iritzia erregulatze oso tresna egokia izan daiteke katedra hau».

Beste galdera da ikerketa hauen muga non jarri. Ana Agirre EHUko Genetika

GIZA enbrioak klonatzeko saioa plazaratu du estreinako aldiz Hall doktorearen ikertzaile taldeak. Honako prozedura honetaz baliatu dira klonazioa gauzatzeko: lehenbizi, obulua umontzitik atera eta ernaldu zuten. Behin obulua garatu eta zelula talde txikia sortua zuenean, zientzialariek zelula hauek banatu zituzten. Era honetan, ernaldutako jatorrizko obuluen kopia berdinak lortu zituzten. Kopia hauek erabat autonomoak izan arte garatzen dira, guztiz berdinak diren bikiekin era naturalez gertatzen den moduan.

Enbrioak hauek, nahi izanez gero, umontzian

irakaslearen ustez, *«batzuk genomaren gain eginiko edozein eskusartzeren aurka daude, nahiz eta horiek jaiotzatiko akatsak saihesteko eginikoak izan»*. Hala ere, Agirrentzat *«ez da zilegi»* esperimentazioari ate guztiak ixtea. Gauzak horrela, *«elkarriketa zabalik mantendu behar da, era horretan gutxienezko zein puntu ezin diren ukitu erabakitzeko»*.

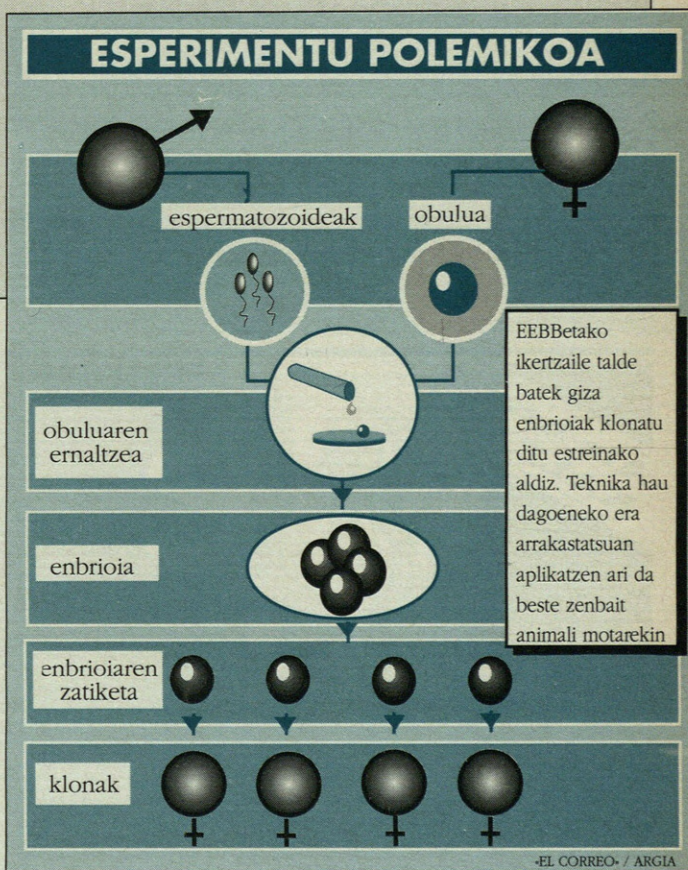
Hala ere, eztabaida maila teorikotik errealitatera igarotzean gauzak asko aldatzen dira irakasle honen ustez: *«Batek esan dezake, esaterako, genomaren eskusartzearen aurka dagoela. Baina zer gertatuko litzateke bere semeak jaiotzatiko*

Gizaki fotokopiagailua

sar daitezke berriz, eta horrela genetikoki guztiz berdinak diren haurrak sortu. Posible da kopia kopuru handia egitea, eta baita enbrioak hauek izoztuta mantentzea ere. Azken aukera honek urte desberdinetan haur berdinak jaiotzea ahalbidetuko luke.

Zientziaren ikuspuntutik, Jerry Hallen esperimentuak ez dakar iraultzarik biologiaren eremu-

ra. Naturak berak ere horixe egiten du biki monozigotikoak 'ekoiztean'. Kontua zera da: ikerlari estatubatuarrek hau artifizialki egiteko modua aurkitu duela, eta ez bi edo hiru neba-arreba berdin lortzeko, teoriaren oso altua (baina ez mugagabea) izan daitekeen 'kopia' kopurua lortzeko baizik. Gizaki fotokopiagailua, funtsean. Hamaika ikusteko jaiotzeko gara!



akats larri bat eduki behar duela esango baliote?».

Auzia ez da batere samurra. Erraza da norbera tartean ez dagoenean horri buruz berba egitea, baina kontuak norbera hunkitzen duenean... Honen aurrean, zera proposatu du irakasle honek: *«Eztabaidarako ateak zabalik utzi, eta ba-*

Jerry Hall ikerlari estatubatuarrek naturak berak egiten duena (bikiak sortzean, esaterako) era artifizialean egiteko modua aurkitu du, giza enbrioien klonazioa baliatuz.

■ Giza genetikaren lege arloan erreferentzia gune izan gura du Giza Genoma eta Zuzenbidea katedrak ●

Injustizia genetikoaren atarian

GIZA Genoma Proiektua amaitzerakoan, egun baino askoz ere errazago frogatuko dira zenbait gaitxotasun eta akats genetikoaren arteko erlazioak. Behin gaitxotasuna agertu ondoren, ez ei da zailegi izango gaitza sortarazi duen akats genetikoaren diagnostikoa egitea. Baina oinarri genetikoak daukan gaitz baten terapia genetikoaren diagnostikoa baino askoz ere beranduago etorriko dela dirudi.

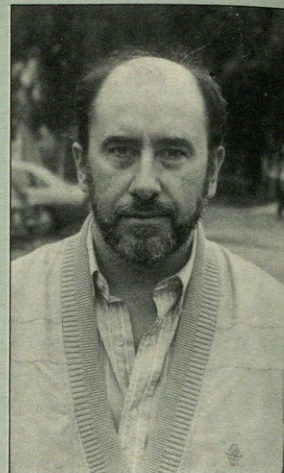
Halakoetan, norberaren etorkizun biologikoari buruzko informazioa nork eduki behar du? Akats genetikoaren gizarako guztiengoa horrek, indarrik edukiko al du gehiengoari jarrera solidarioak esiji-

tzeko? Ala halako gizarte superlehiakorrean gehiengoak neurriak hartuko ditu akastun 'ez-desiratu' horien desagerpen fisikoa gauza dadin?

Gizabanako guztiei edozein baldintzatan solidario izatea eta 'etika' baten arabera jokatzeko eskatzea ezinezkoa da. Esaterako, enpresari bati langilegaiak ezkutuko patologiarik ote duen jakiteko helburuaz eginiko langilegaiaren intimitate genetikoari buruzko datu-eskaera egitea debekatzea legalki posible izango da, baina nork uka lanpostu bila dabilen beste pertsona bati, enpresario horri 'meritu gehigarritzat' akatsik gabeko ondare gene-

tikoaren jabe dela ziurtatzen duen agiria aurkezte?

Egun 4.000 gaitz hereditario baino gehiago eza-gutzen denez, eta jaiotzen diren umeen % 1a akats genetiko larriren batekin jaiotzen denez, esku artean darabilgun jende kopurua ez da txantxa. Terapia genetikoak soilik gizakiaren ongizatea hobetzeko behar duela diote ikerlariak. Hauen erantzunkizun etikoari egiten zaio dei, zelula sexualetan ez dezaten esperimenturik egin, jaioko denaren eta beren ondorengo guztien askatasun indibidualen gain eragina izango baitute. Zientifikoki babestu eta zuzenduriko Eugene-



JESUS MARI TXURRUKA

EHUko irakaslea

sia berriaren atarian geundeke, zeren, behin teknika menperatu eta gero, nork eta zeren izenean ukatuko baitie gurasoei ahal duten seme/ala-ba 'perfektuena' izateko eskubidea?

Ale berria KALEAN!

ele
13

FITO RODRIGUEZ
EDUARDO DIAZ
PEIO JAUREGI
AITOR BERNATENEA

Diputazio kalea 3 - 1. BILBO 4241710
IZAN ZAITEZ HARPIDEDUN!

aek

koitzak erabaki dezala zer onartu behar den eta zer ez».

Polemika piztua dago. Ez da falta esperimentuen aldeko zein kontrako. Vatikanotik, esaterako, esperimentu hauek giza nortasunaren eta oro har gizadiaren beraren aurka doazela, eta bertan behera utzi beharko liratekeela adierazi dute dagoeneko.

Teoria eta praktika

Gary Hodgen Norfolk-eko (EEBB) Birsorkuntzarak o Jones Medikuntza Institutuko lehendakariak, ordea, kontra egiten dio eliza katolikoaren diskurtuari: «Maila koalifikatuan, hau etikoki onargarria eta zientifikoki garrantzitsua da».

Ildo honetatik, oso argigarria da James Nelsonek esandakoa: «Era honetako aurkikuntzek galdera gaiztoak azalera ditzateke, eta horietako bat hau da: zer esan nahi du gizaki izateak?». New Yorkeko Hastings zentroan Etika Medikoa aditua da Nelson, eta bere geziak arestian papperaturiko aipua baino haratago doaz oraindik. Nelsonen irudiko, azken urteotan zientziak etikak baino askozaz bilakaera azkarraoa nozitu du. Gauzak horrela, «momentuz inork ezin erantzun dituen zenbait burubausterekin topo egiten ari gara».

Galdera zailak zientziak eskaintzen dizkigunak. Gizakien fotokopien aroan sartzekotan izan gaitzke.

Aitor Zuberogoitia



PENTSAMENDU GARAIKIDEA

UNIBERTSOAREN HASIERAKO HIRU MINUTUAK

Steven Weinberg



Big Bang-en teoria modernoena bere sortzaileak, Weinberg Nobel Sariak, idatzita.
(195 orri.)



PENTSAMENDU GARAIKIDEA

LURREKO ZIENTZIEN IRAULTZA: KONTINENTEN JITOTIK PLAKEN TEKTONIKARA

A. Hallam



Kontinenteen jito, bulkanismo eta lurrikaren azterketa egungo teoriarik famatuenak araturik. (185 orri.)

Durangoko Azokan gehien salduenetako
liburuak opari ederra gabonetarako.
Eska itzazu zure liburudendan!!

**GAIK ARGITALDARIA**

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

ZORIA ETA BEHARRIZANA

Jacques Monod



Biologiaren filosofoa Jacques Monod Nobel Sariak eboluzioaren arazoak aztertzen ditu.
(199 orri.)

«Euskalduntze plagintza birplanteatu egin beharko da lehentasunak jarritz»

Administrazioa euskalduntzea ezinbesteko zutabea da hizkuntz normalizaziorako. Horixe da, hain zuzen ere, oraintsu hamar urte bete dituen Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundearen zeregin nagusia. Hainbat eztabaida pizten dituen arloa, langintza zail horretan gogoz dihardu Peru Bazako zuzendariak. Aurrekontuetan murrizpen gogorrak jasan ditu HAEEn azken bi urteotan. Bazakok, baina, baikortasunez begiratzen dio etorkizunari.

ARGIA. HAEEn arlo ezberdinak jorratzen ditu. Garrantzitsuenak, baina, funtzionarien euskalduntzea da.

PERU BAZAKO. HAEEn zeregin nagusiak

funtzionarien aukeraketa eta prestakuntza dira. Horrez gain, ikerketa, argitalpen eta itzulpengintza ofizialaren alorrak daude. Langileon euskalduntzea, finen, prestakuntza era es-

pezifikoa bat da, kopuru eta garrantziz pisu berezia duena.

Administrazioaren hizkuntz normalizazio plangintza martxan jarri zenean, profilen ezarpenaz, jauzi

handia eman zen. 1989 - 1990ean 400 bat funtzionario ari ziren euskalduntzen. Une honetan 4.000tik gora langilek dihardute horretan, eta otsailean 1.000 gehiago izango dira. 5.000 funtzionario aritu dira urterotik 1990etik.

Gauza asko lortu dira, baina ez esperotako denak. HAEEn lehen arazoa Gobernuko pertsonala aukeratzeko izan zen, 1989ko Funtzio Publikoaren Legea arte egoera ez ohizkoa baitzen. Horrek HAE aukeraketa kontu horretara zuzentzea eskatu zuen. Egun, HAEEn zeregin nagusia pertsonalaren prestakuntza da, euskalduntze eta hizkuntz normalizazioarekin batera. Hori itzulpen ofiziala ahaztu gabe; administrazio hizkuntza finkatzen joan behar da.

■ «Funtzionarioez ari denean, kaleko jendea betiko topikoetan mugitzen da» ●

A. Denbora da administrazioaren hizkuntz normalizazio plangintza onartu zenetik. Geroztik, baina, basieran ezarritako epe eta eskakizunak mal-



■ «Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundearen ezin dugu daukagun aurrekontuaz kexatu».

gutu egin dira.

P.B. Esparru denak hasieratik kontsentsu handienaz eraman nahi izan dira. Sistema zaila eta gogorra hezur-mamitu genuen, baina nahiko ondo doa aurrera. Azken dekretuarekin zer jazo den? Sistemak funtziona zezan bigundu egin behar zela ikusi genuen, eta hasi berriak diren funtzionarioei laguntzeko egin da batez ere. 1. profila dutenei ez zaie luzapenik eman, hortik aurrerakoei bai. Beste gauza asko ere lasai hartu beharko dira. Beharra egonez gero, arauak aldatuak izan daitezten eginak daude.

A. Eskakizunak eta epeak malgutzea ez al da atzera-pausoa?

P.B. Gobernuak, teknikari-profesionalez gain, 1.490 profil inguru ditu. Plagintza gaur amaituko balitz profila bete gabekoak 360 edo izango lirateke. Legealdia bukatu baino lehen kopuru hori gehienez 200era iristea nahi nuke; eta hori plagintzaren % 85-90 litzateke. Ezagutzen al duzu % 80 - 90ean bete den bost urteko epeko plangintza publiko edo pribaturik? Maila horretan, gainera, zailtasun handiegirik gabe beteko da. Gainontzeko administrazio publikoez ez nuke hainbeste ziurtasunaz hitz egingo, baina ondo doa. Diputazioetan ere ondo ari dira; udaletan, berriz, denetatik egongo da.

A. Baikor ikusten duzu, beraz, orain arteko prozesua. Ezin al zen egin dena baino gehiago egin?



P.B. Ez zait hizkuntz normalizazio plangintzaz aritzea atsegin, nahiago dut prozesuaz aritu. Planaz jarduteko beste neurri batzuk beharko genituzke, erabilera programak adibidez. Eta horiek, beharrezkoak izan arren, ez dira martxan jarri. Egun pertsonalaren gaitasun prozesuan ari gara, gero

erabilera neurriak beharko dira. Hau bukatu gabe programa gehiago egitea zaila litzateke.

Erabilpen neurriak posible diren tokietan hartu behar dira. Bizkaia eta Arabako zenbait lekutan ezin da, baina Bizkaia eta Gipuzkoako hainbat zonatan bai. Neurriek, gainera, elur bo-

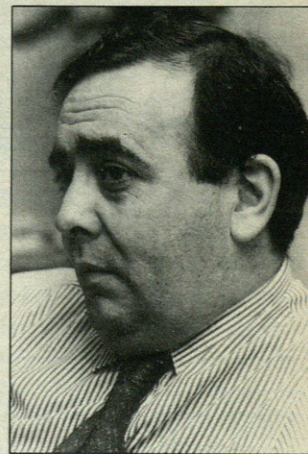
«HAEk egindako zenbait lan erreferentzi puntua izango dira terminologia eta itzulpen aldetik. Ez dira, baina, lorpen ikusgarriak, eremu idorra baita».

NORTASUN AGIRIA

1954eko ekainaren 19an Bilbon jaioa ● Euskaldunberria, kosta egiten zaio euskaraz aritzea ● 1985etik HAEEn ari da

● 1991n bertako zuzendari izendatu zuten ● Athletic zale amorratua, Carlos Garcia eta Ander Garitano dira gehien atsegin dituen jokalariek ● Ez daki Bazako abizena nondik datorren, baina oso

Bazakotar gutxi geratzen direla dio ● Familiakoa ez den Bazakotar bakarra Lazkaoko Maizpide euskaltegian ezagutu zuen ● Pala eta squashean aritu ohi da ● Sukaldari ona, ardo beltzaz lagunduriko isatsa ederki prestatzen du





«Goierrri, Urola, Ondarroa, Lekeitio, Arratia eta Gernikako udalek administrazioari dena euskaraz bidaliko baliote, ez litzateke itzulpen pantaila nahikorik izango. Hor ikusiko genuke euskalduntzeak zer eraginkortasun izan duen».

laren eragina izan dezakete beste administrazioetan. Goierrri, Urola, Ondarroa, Lekeitio, Arratia eta Gernikako udalek Gobernua eta Administrazioari dena euskaraz bidaliko baliote, ez litzateke itzulpen pantaila nahikorik izango. Hor ikusiko genuke euskalduntzeak

zer eraginkortasun izan duen.

A. Bost urtetan funtzionarioen % 33 euskaldundu nahi dira. Hori al da helmuga?

P.B. Xedea epe luzera administrazio osoa euskalduntzea da. Eta ezin baldin

badu administrazio osoa euskaldundu, behintzat lanpostu askotan konpetentzia pasibo indartsua egon dadila, hots, bilera bera lasai euskaraz eta erdaraz egin ahal izatea. Helburu hori, erdibidekoa den arren, posible eta positiboa litzateke.

A. Konpetentzia pasibo hori ezingo da, baina, azken helburutzat jarri.

P.B. Errealitatea zein den badakit. Profildunez gain besteak ere euskaldundu eta bileretan konpetentzia pasibo egotea lortuko bagenu, oso ona litzateke. Normalizatzeaz ari naizenean edozein lekutara joanda bi hizkuntzetan har zaitzaten ari naiz. EAEn euskaldunak % 24 garaela kontuan hartu behar duzu.

A. Udaletxe eta diputazioekin ere lanean ari da HAEE. Noraino iristen dira batzuk eta besteen eskuduntzak? Zeintzuk dira arazo nagusiak?

P.B. Sakabanaketa handia dago, eta hori traba itzela da. HAEEK liberatutako ikasleen ordezkapenak ordaintzen ditu. Leku askotan euskaltegirik ere ez dago eta ahal den moduan ari gara, baina harremanak, orokorrean, onak direla uste dut. HAEEK ez du eskuduntzarik ez udal ez diputazio ez gobernuan ezer agintzeko. Funtzio publikoarenak dira eskuduntza horiek. Funtzio publikoak ikusten baldin badu batek ez duela dago-kion profila lortu, neurriak har ditzake. HAEEK plangintzak martxan jarri eta lana errazten baino ezin die lagundu beste administrazioei.

A. Neurririk hartu izan al da bizkuntz eskakizuna beste ez duenarekin? Halakorik aurrikusten al da?



«Nahiz eta beren lanetan onak ez direla jakin, jende asko ez da lekuz aldatzen; ez da erraza izango, beraz, hori hizkuntza dela eta egitea».

P.B. Ez da neurririk hartu, egia da, baina funtzio publikoak dekretu berriaren zain egon behar izan du, gobernu hirukoitzean bertan kontua malgutzeko asmoa baitzegoen. Egun plangintza bete gabe ari den jendea kopuru txikia da, eta dekretu berriarekin askoz gutxiago. Politika hori eman egin behar da, baina zuhur jokatu behar da aplikazioan. Jende asko ez bada lekuz aldatzen nahiz beren lanetan oso onak ez direla jakin, ez da erraza izango hori hizkuntza dela eta egitea. Zuhurtziaz, baina egin behar da, bestela ez genuke sinesgarritasunik.

A. HAEK 656 milioi pezetako aurrekontua du aurtengorako. Orain bi urte baino 246 gutxiago. Aurrikusita zeuden hainbat helburu alde batera uztea ekarri al du horrek?

P.B. Arlo guztietan eragingo du, baina euskalduntzean antzemango da gehienbat. Euskalduntze plangintza birplanteatu egin beharko da lehentasunak jarritz. Udalek, dena den, ez dute ordezkapenei dago-kienez batere murrizketarik izango. Plangintzaren lehen

harko dira beste administrazio publiko horiekin —EHU, Osakidetza, Justizia Ministerioa eta abar—, beren aurrekontuetatik zati bat horretarako aurrakusten has daitezten.

Ezin dugu daukagun aurrekontuaz kexatu, HAEK aurrekontu oparoak izan di-

«Xedea ez da administrazioaren %33 euskalduntzea, epe luzera administrazio osoa euskalduntzea baizik» ●

epea bukatu arte ordezkapenetrarako aurrakuspena k betetzea da nire helburua.

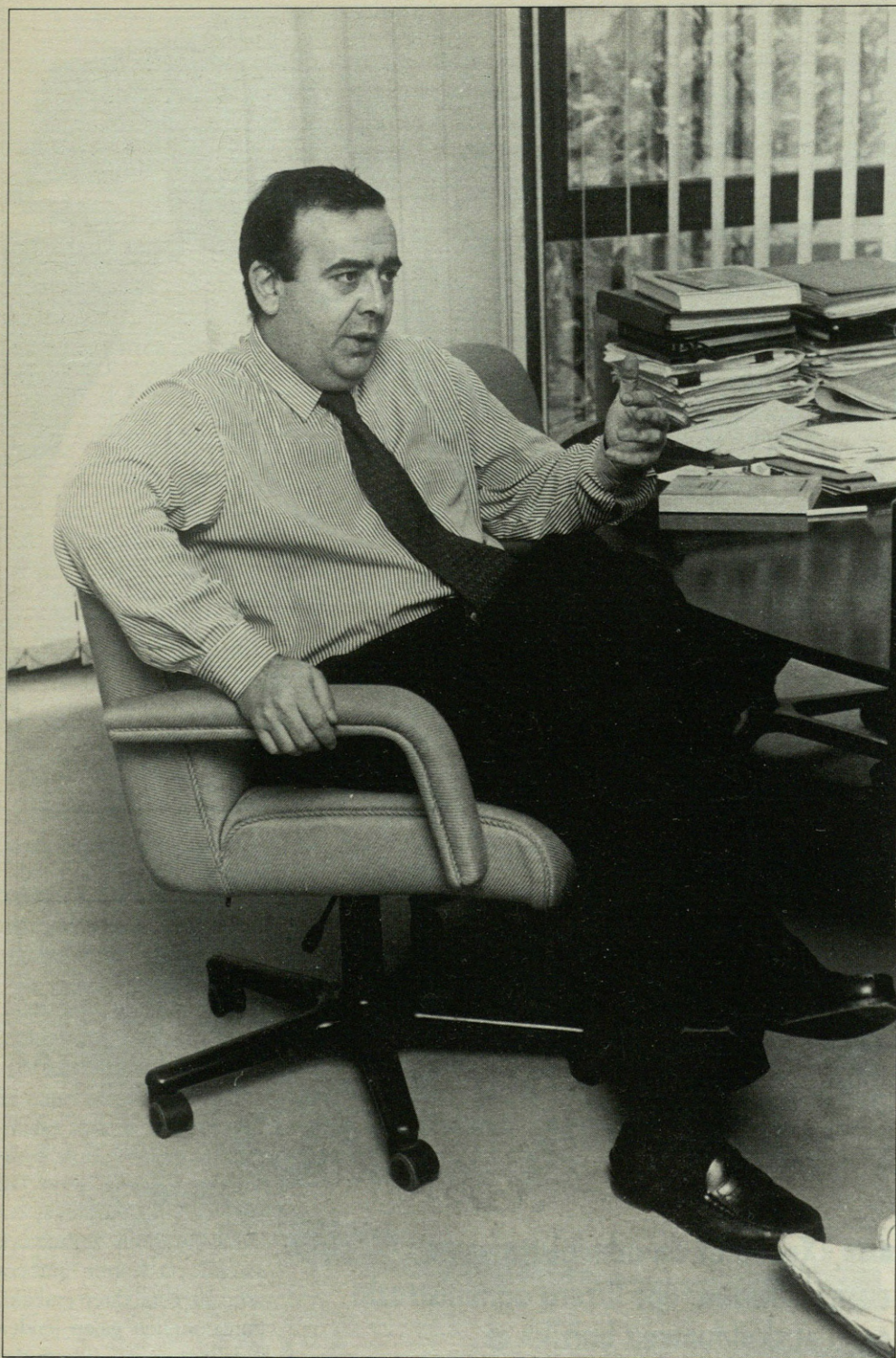
HAEK ez da, dena den, administrazio orokorreko euskalduntzea bakarrik finantzatzen ari, beste erakunde batzuen ere ari da. Akaso akordioak lortu be-

tu eta. Urtero 5.000 funtzionario euskalduntzen aritu gara azken hiru urteotan. Hizkuntza normalizazio plangintza betetzen ari denez, beraz, kopuruok txikitzen joango dira. Murrizketok ez dute esan nahi helburuak alde batera utziko direnik.

A. HAEK funtzionarioekin ari zarete lanean. Hainbat jende administrazioa gehiegi puztu dela dio, funtzionario gehiegi ditugula.

P.B. Ez dakit. Nik HAEK jendea falta duela esan diezazuket, 39 langile baino ez daudela, eta gustura edukiko nituzkeela 90. Horri erantzuteko ikerketa serio bat egin beharko litzateke, eskaintzen diren zerbitzuak aztertu eta horren arabera asko ala gutxi diren erabaki. Funtzionarioen gaian jendea topikoetan mugitzen da. Administrazio orokorrean 4.000 funtzionario daude, osasun alorrean 17.000 - 19.000 inguru eta hezkuntzan beste hainbeste. Zein da arazoa, 4.000 horiek edo bestea? Funtzionarioez ari garenean bulego langilearen argazki jakina egiten da.

A. Funtzionarioen produk-



«Ezin bada administrazio osoa euskaldundu, behintzat lanpostu askotan konpententzia pasiboa egon dadila, hots, bilera bera euskaraz eta erdaraz egin ahal izatea. Helburu hori, erdibidekoa den arren, posible eta positiboa litzateke une honetan».

tibitatea ere zalantzan jarria da askotan; funtzionaria alferraren sinonimotzat hartzen da sarri.

P.B. Nik ez dut zalantzan jarriko Gobernu, diputazio edota udaletxe handi bateko funtzionari baten produktibitatea lantegi apal batekoa baino txikiagoa izango de-

nik. Baina aurrezki kutxetako, BBK-ko eta Iberdureko langileen produktibitatea, esaterako, handiagoa al da? Nik ezin dut sinetsi pertsona bat funtzionari sartuta alfer bihurtzen denik.

A. HAEEn beste arloetako bat Itzulpen Zerbitzu Ofiziala da.

P.B. Lege eta lege-proiektuak direla eta beste hainbat arlotan lan garrantzitsuak egin dira. UZEIrekin ere zenbait egitasmo burutzen ari gara. Administrazio terminologiaren normalizazioa kontu handiz egin behar dela uste dut. Lan asko dago egiteko, eta elkartze puntuak aurkitzea beharrezkoa da. Denok dakigunez, itzulpenen kontuan es-

■ **«Erabilera programak, nahiz eta beharrezkoak diren, ez dira oraindik martxan jarri» ●**

kola ezberdinak daude, batzuk oso garbizaleak eta besteak ez hainbeste. Edo konforme jartzen gara denak, edo alferrik gabiltza. HAEEn egin dituen zenbait lan erreferentziak puntuak izango direla uste dut terminologia eta itzulpen aldetik. Ez dira, baina, lorpen ikusgarriak; eremu idorra da.

A. Oraintsu, «Administrazioa euskaraz» izeneko aldizkariaren bigarren alea atera du HAEEn. Zer lortu nahi du aldizkariak?

P.B. Aldizkaria bai profesionali baita euskalduntze prozesuan ari den jendeari zuzendua da, baina beste era askotako gai eta elementuak ere baditu. Ez genuen oso gauza teknikoak egin nahi, hasi den jendearentzat gauza erraza baizik. Lehen ere oso tarteka ateratzen zen, baina oso itxura kaskarrak eta zehaztu gabeko maiztasunez. Orain, oso interesgarria delakoan, ahalegin serioa egiten ari gara.

Alberto Irazu



EKO ATEASU
Keelavite poligonoa z/g
ASTEASU



EKO VILLALBA
San Juan Kalea, 9
EIBAR



EKO TOLOSA
Zumalakarregi kalea, 4
TOLOSA



AUTOSERVICIO GORA-BERA
Agerretxe Ibilbidea
DEBA



EKO EUOMAR
Nafarroa Ibilbidea, 37
ZARAUZ



SUPER ANDONAEGUI; C.B.
Andonaegi kalea, 10
SAN PEDRO - DONOSTIA



MERKEK IGLESIAS
Azkuene Kalea, 12
TRINTXERPE



**SAN JUAN BAUTISTA
KOOPERATIBA**
Villas auzoa
HERNANI



EKO IRUN
Blas de Lezo, 22
IRUN



EKO LEZO
Avda. Jaizkibel, 1
LEZO



EKONOMATO ORBEGOZO
C/ Eliz-Kalea, 1
ZUMARRAGA



SUPER RENTERIA
Vicente Elicege kalea, 5
ERRETERIA



EKO BERAUN
Galtzaraborda Elorbidea, z/g
BERAUN - ERRETERIA



EKO ERREKONDO C.B.
Zigordia kalea, 7
ZARAUZ



EKO LEGAZPIA
Urola s/n
LEGAZPIA



SUPERMERCADO SOKOA, C.B.
Sokoa Merkatalgunea, 7
Hirigintza (ARABARKA jaletxeparen atzean)
HONDARRIBIA



BETI MERKEK
Loiola kalea, 12
DONOSTIA



EKO ALITZA
Larratxo Ibilbidea, 96 zbk.
ALITZA



EKO VILLALBA
Torres Urquiza kalea, 13
EIBAR

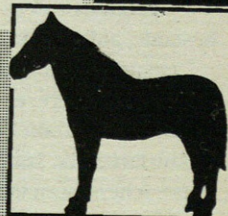


EKO AIETE
Etxaidi Saita
AIETE - DONOSTIA



BASTIDA
Erdiko kalea, 32
MUTRIKU

ZURE ETXE ONDOAN



EKO



SUPER IZTIETA
San Sebastián kalea, 16
ERRETERIA

Txapela, upela, itzela, dela

AUPA Txirrita! 40 bertsolari irteerako taulatu gainean eta zortzi besterik ez Donostiako bidean. Bertsolaritzaren Tourra azken muturrera iritsi da. Inor baino azkarrago aritu baita, Egañari dagokio orain arteko elastiko horia. Eta atzetik, ke berean, Lizasodator. Hainbatek huts egin du maldan gorako bertso jardunean eta ito antzera ageri dira finaleko esprinterako: Peñagarikano nahiz Enbeita. Euzkitze berriz, pedalkada bikainik erakutsi gabe. Gazteak paparrera igota, hartatik: Iturriaga, Lopategi eta Sorozabal. Bilboko Tourmalet gogorra gainditu ezinean, frakasoia ezagutu dutenen artean: Murua eta Mendizabal.

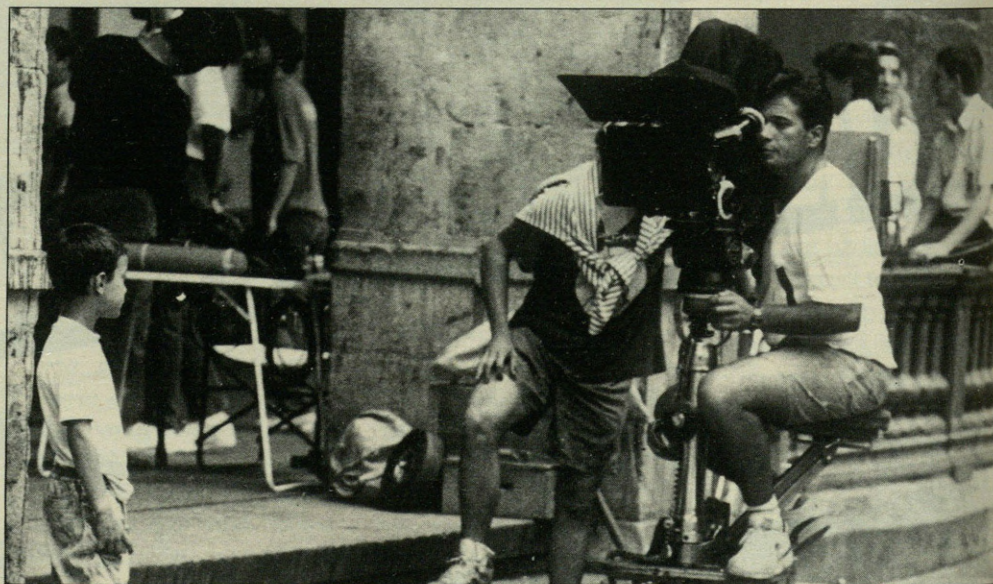
Bertsolaritzaren tropelak gehiagorako ere eman du, noski: Zeberioak ondo baino hobeto luzitu du elastikoa. Mañukorta lehen erritmo aldatetarik jan zuen. Berdin Telleria. Iparraldeko maldetan justu eta Hegoaldeko tontorretara ohitu gabeak, Xalbador eta Mendiburu isilean joan zaizkigu. Eta Lertxundi, zaharrean zaildua baina izerdi handitan sufritzeko prest. Ajuria eta Areitoren antzera. Gazteak nabarmen, oso: Lopez, Sarasua, Elortza... erreleboka, tropelaren abiada arindu nahiez. Sorpresarik eman da: Ameriketetatik iritsitako hordagoa eta Arzallusen muga gaineko jauzia.

ERREPIDE bazterrak, berriz, jendez gainezka. Biba eta txaloak (nahiz eta bere ikusgarrian Tourrak ez digun zirrara berezirik sortu; txirindularien ausardia motz eta zaintiratu askotxo bidean). Oihuak goiti: Indurain! (Egaña), Indurain! (Euzkitze)... Donostiako Belodromorako azken metroak lehertzeko zorian, hamaika hitz eta solasek apaindu dute Euskal Herriko kultur errepide nagusia (!). Ez da halako *estasi*-rik asmatu gurean. Halako izar preziaturik. Erdaraz ere *el de las patillas, el del puro, el del pendiente* ezagunenak baitira, *sus idolos* deitzen dituztenak. Haragizkoak, ordea, poto sonatuen egile noizbehinka, erratzen direnak.

Zuk ere baduzu erratzeko edo asmatzeko aukerarik, garaiz zaude oraindik: egin itzazu porrak, bete pronostikoak, hautatu gustuko faboritoak, animatu etxeokak. Parte hartu

Lekeitioko Euskal Zinema-Bideo Bilerak ia oharkabean bete ohi du bere urteroko zita. Euskarazkoaren patua. Eusebio Erkiaga euskaltzain zendu berria omendu dute aurren, idazle lekeitiarrak antzerkigintzan eta zinemaren gainean idatzitakoak gogoratuz eta bere bizitzari buruzko proiektzioa emanez. Honez gain, eskuetako hatzez zenbatu daitezke lehiaketara aurkeztutako filme nahiz dokumentalak. Euskarazko

zinemagintzaren gabeziak agerian uzten baititu, ez da harritzekoa honakoa. Bazterrean utzitakoaren errealitateak ez dio, bestalde, aukera handirik ematen Lekeitiokoari. Beste behin ere, ez zaio laguntzarik luzatu Eusko Jaurlaritzatik. Izan ere, bere lehentasunetatik at geratzen da honakoa, eta, honekin batera, euskarazko zinemagintza sustatzeko ahalegina. Bien bitartean, euskarak ez du irudien munduan babesik aurkitzen.



Bertsolari Txapelketan. Behingoz, euskarazko kultura kirol mailara jaso dute eta hori zebebratzekoa da. Ea podium gaineke txanpainak guztiok busti ahal gaituen.

DURANGOKO Azokak berea eman digu. Jendetsu (iazkoarekin alderatuz gero, behera egin duela zabaldu da, hargatik) eta aurpegi be-

— **Hotzak jota egon beharrak askoren buruak berotzen ditu Durangon, urteak joan, urteak etorri; estuasunean, itota... noizko areto berria?** ●

riez. Jende gaztea barra-barra, luebakietakoak eta besteak. Erreleboa badator, beraz. Poztekoa. Onaindia eta Jauregi nabarmendu zaizkigu, bestalde, bertako argazkietan. Euskararen ingurua erabat arrotz izatetik guztiz erakargarria bihurtzera egin dute, eta horretan jokaldi errentagaririk asmatu, azken hilabeteotan. Durango besarkatuz, kasu.

Hotzak jota egon beharrak, haatik, askoren buruak berotzen ditu, urteak joan, urteak etorri. Estuasunean, itota... noizko areto berria? Inguruko tabernetan salda beroa hartuta ezer konpontzen dela uste duena oker dabil; Guggenheimera begiratu besterik ez du, haren azpiegiturak eta honen gabeziak inondik ere ez dutela orekarik gordetzen jakiteko.

Datorrenean lelo berak harrapatuko al gaitu?

J.J. Petrikorena

UHAITZANDIKO URAZ BUSTI

Exception culturelle

KULTURAKO gaiak GATT-eko itunetik bazter utzi nahi lituzke Frantziak, bere zinema eta telebistaren zaintzeagatik bereziki. Uler-tzeko gauza da, zeren amerikarren erasoak ikusiz, beldurtzekoa bada: beren ekoizpenez itotzen dute mundu osoa eta beste guziak zapalduz, beren molde bakarria inposatzen dute denetan.

Entelegatzekoa da beraz Frantziaren eskaria. Baina gertatzen dena da eta hau ez da naski *scoop* delako bat, bere esparruan ez duela inolako salbuespenik onartzen. Euskaldunoi batez ere, aterabiderik ez digu uzten. Bere molde bakarria burutik behera sartzen digu gisa guzietan eta bortxaz, ezpairik gabe. Amerikarrak bezain inperialista dugu eta guretzat txarragoa, bere estatuen ahal osoaz zuzenka behartzen gaituelako.

HIZKUNTZA bakarraren ideologia dugu hemen jaun eta jabe. Hori bera dugu frogatu aldi bat gehiago frantziar telebistako hirugarren katean, abendu lehen arratsean: Jean Marie Cavada jaunaren emankizuna, *La marge du siècle*, arabe etorkin gazteen integrazioaz genuen. Horien ordezkariak ugari zeuden aretoan eta iritzi desberdini-
nik entzun dugu hortik: batzuk



JEAN LOUIS DAVANT

bi kulturei atxikiak agertu zaizkigu, besteak aldiz oso frantseztarrak.

Lehenbizikoak askoz ere gehiago zeuden nere ustez, baina haien aburua ez zen frantsesen gustukoa, ez behintzat hor zegoen aditu batenekoa: iduri zait Etienne zuela deitura, baina berdin balio du pundu honek, hain baita iritzi ofizial eta publikoaren adierazgarria jaun hori bere jakobinismo lotsagarrian.

HOTS etorkinek zeharo frantzestu beren aitemen kultura bertan behera utziz, frantsez hizkuntza bakarrari esker: Banlieue delako eskoletan ez da behar ez arabierarik, ez portugesez irakatsi frantsesarekin batera. Ghettoak sortzea omen da hori. Eta bukatzeko erran du: euskaldunak ere gaitzestekoak dira, islamistak bezala, beren ikastolarekin, 'iskatola' ahozkatzen zuela gainera. Aintzinetik aipatua zuen: «*Akabo da Errepublikaren eskola bateratzailea, zeren minoriak*», komunitateak haren hitzetan, «*onartzen ditu Europak eta kontuz. Haien errespetatzera behartuko gaitu europar epaileak*». Agian bai, jauna.



● FINALA ●

Txapelketako pentagraman idatzitako doinu berriak

Donostiara arteko bidea luzea bezain arriskutsua izan dute bertsolariek, eta orain atzean geratzen zaizkigu, bertsolari, bertso saio eta une asko. Zenbait bertsolari berritasunez agertu dira, batzuk berritasun bihurtu zaizkigu, eta doinuek ere berebiziko garrantzia izan dute. Bertsolariek musikariekin duten harreman estuaz mintzatuko gara oraingoan.



Imuntzo-Beloki trikitilarien «Donapaleu» izeneko doinua izan da txapelketako izarra.

DOINUA bertsoaren zati garrantzitsua dela ezin uka, hitzen bidez soinua helarazten baitigu bertsolaria. Gai bakoitzak berea darama: alaiak, arinak, mantsoagoak eta zirrara sortzen dutenak.

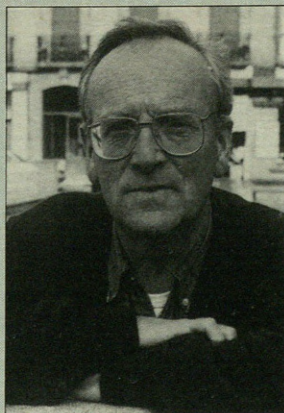
Egokiena hautatzearen zeregin horretan, bidaila-

gun onak aurkitu dituzte bertsolaria; musikaria k alegia. Doinu zaharrak plazaratzearekin batera, doinu berriak ere asmatu dizkigute aspaldi honetan. Hainbat musikarik eskaini dio laguntza bertsolaritzari, eta batzuk aipatzearen Joseba Tapia, Kaxiano, Ima-

nol Urbietta, Jesus Mari Esnaola edota Joxe Inazio Ansorena aipatuko genituzke.

Kaxiano soinu-jolea Lizartzan ibiltzen da gau eta egun doinuak sortzen, sarritan berarentzat egiten baditu ere, bertsolariek gustatuta eskatu egiten dizkio. Izan ere Kaxianok ondo

Txapelketaren doinua



JUANITO DORRONSORO

datozelarik Duhalde-Amurizaren «Txoriak eta txoriburuak» izenekoa eta Kaxianoren «Arratsaldeon lehendabizitik» delakoa. Zortziko handiko bertso-gintza eta doinuak dira nagusi. Neurri luze eta puntu askotako doinu bereziak ere goraka doaz urtetik urtera, 1980 urtean Amurizak hasitako bidea jarraituz, berezien atal honetan sartzen direlarik gehienbat ekarpen berriak.

Jakina da bertsozaleok zai egoten garela txapel-

ketetan doinu berri berriak noiz entzungo, bati-pat gartzelako ariketa gar-rantzitsua heltzen de-nean eta baita gainontze-ko bakarkako jardunetan ere. Horrela gertatu da aurtengoan ere. 13 doinu berri plazaratu dizkigute orain arte bertsolari-ek; horietako sei propio as-matuak txapelketa hone-tarako, hiru doinu zaha-rretatik jasoak baina ber-tsolari-ek erabili gabeak, eta beste lau, kantari-ek argitaratutako diskoetatik jasoak. Euzkitze, Mendi-zabal, Zeberio, Omago-geaskoa, Lizaso, Sarasua eta Maia izan dira ekarri dizkigutenak, eta doinu sortzaileen zerrendari be-gira, trikitilariak ageri zaizkigu alde batetik, Jo-seba Tapia, Xabier Zabale eta Imuntzo-Epelarre, eta bestetik, Imanol Urbieta, Kaxiano eta Joxe Leon Kazabon musikariak. Hauxe da gainbegiratu bat emanda, orain arteko be-rrikuntzen atal aberatsa.

GAUR egungo bertso-gintza orohar eta doinuen saila zehazki nondik nora dabilen ikusteko ispilu garbia da Txapelketa eta bertan nabarmen isladatzen zaizkigu gaurko joera eta gustuak. Baina ikus dezagun hasteko zenbat doinu erabili dituzten bertsolari-ek gaur arteko saioetan, neurriaren arabera sailkatuz: 8ko txikian 17 doinu desberdin; 10eko txikian 8 doinu; 8ko handian 37 doinu; 10eko haundian 9 doinu; berezietan 25 doinu. Guztira: 96 doinu desberdin.

Erabiltzen dituzten doinu guzti hauen zerrendari begira esan genezake klasikoetatik hartuak direla noski gehienak, baina azken urteotan sortutako berriak dira erabilienak. Imuntzo-Beloki trikitilari-ek iaz argitaratutako «Donapaleu» izeneko doinua dugu Txapelketa honetako izarra, 30 ariketa desberdinetan gutxienez erabili dutena, ondoren

ateratakoa Antzuolan egin zidaten omenaldi batean eskatu zidan». Hala ere, egindako doinu guztiak ez dira kaleratzen, eta bertsolariak sarri askotan plazaratzeko beldur izaten dira, bai Tapiak baita Kaxianok

ere, hor zehar dauden doinuen berri eman digute, oraindik kaleratzeaz daudenak, eta beraiek entzuteko irrikitan.

Andoni Egañari aldiz, Joxe Inazio Ansorenak egiten dizkio doinuak, eta Ansorenak berak adierazi digunez, bien arteko harremana oso estua da; elkarren eza-gutza ikasketa garaian egin zuten. Ansorena Egañaren irakaslea izan baitzen, geroztik telebistarako hainbat programetan batera ibili izan dira lanean, eta orain ere «Balinda» saioan batera daude. Horrela bada, Ansorenak gustu handiz egiten dizkio doinuak Egañari,

nahiz eta Andonik igandean bota behar duenaren berri-rik eman ez. Andonik proposatutakoaren gainean hainbat frogak egin eta gero hiru bat doinu ezberdin aurkeztu zizkion eta orain Andoniren ahotan dago erabakia, berak jakingo du zein doinu erabili, zein den aproposena.

Gogoratuko dugu bide batez, txapelketa honetan zehar izandako doinuen artean, bertsolari-ek abestutako doinu berri eta politena sarituko duela «Euskaldu-non Egunkaria»-k. Tomas Ugartemendiaren eskultura bat emango dio bertsolari sarituari Martin Ugaldek ■

Bertsolarien eskariak

Doinua eskatzean bertsolari-ek beraien gustuen arabera-ko plantilatxoak eramaten dute; luzera, errepikapenak, errimen kopurua, doinuaren gorabeherak... Ondoren musikariak, soinu zaharrak moldatuz edota berriagoak sortuz lantzen hasten dira. Joseba Tapiak trikitixaren laguntzaz moldatzen ditu soinuok eta Euzkitzeri Gipuzkoako txapelketarako prestatutakoek orain ikusi dute argia. Hala ere Tapiak arriskutsua ikusten du doinuen kontua: «Gero oso zaila da ondo ateratzea, ongi menperatu behar baitu bertsolariak, baina oso polita suertatzen da».

Kaxianori askotan plazan bertan eskatu izan dizkiote, «ni jotzen izan naizenen egun batean gustatu, eta gero eskatu egin izan dizkide», Lizasok 1.989an

■ **«Inoiz ohean nagoela ere bururatu zaizkit doinuak, pentsatzen jarri eta atera izan ditut» ● KAXIANO**



Txapelduna besarkatu zain aurre-aurrean egongo dira

Donostiako finaleko saioan taulatu gainera egingo duten zortzi bertsolarien lagun, senitarteko zein lankideak dituzu orrialdeotako protagonistak. Haien pausoak, kezkak eta ilusioak oso hurbiletik bizi dituzten protagonistak. Ez dute bertsorik egin behar, baina bertsolaritzaren kateak estutzen ditu, are txapelketan. Abenduaren 19an aurre-aurrean izango dira.

TXAPELKETAREN

azken atalean gaude da-
goeneko, eta zortzi bertsola-
rien ingurura jo dugu. Bertsolariak bakean utzi
nahi izan baditugu ere, la-
gun, senitarteko, lankide eta
ingurukoen iritzia jasotzea
izan dugu helburu nagusi
moduan. Kike Amunarriz
tolosarrarekin hasi dugu

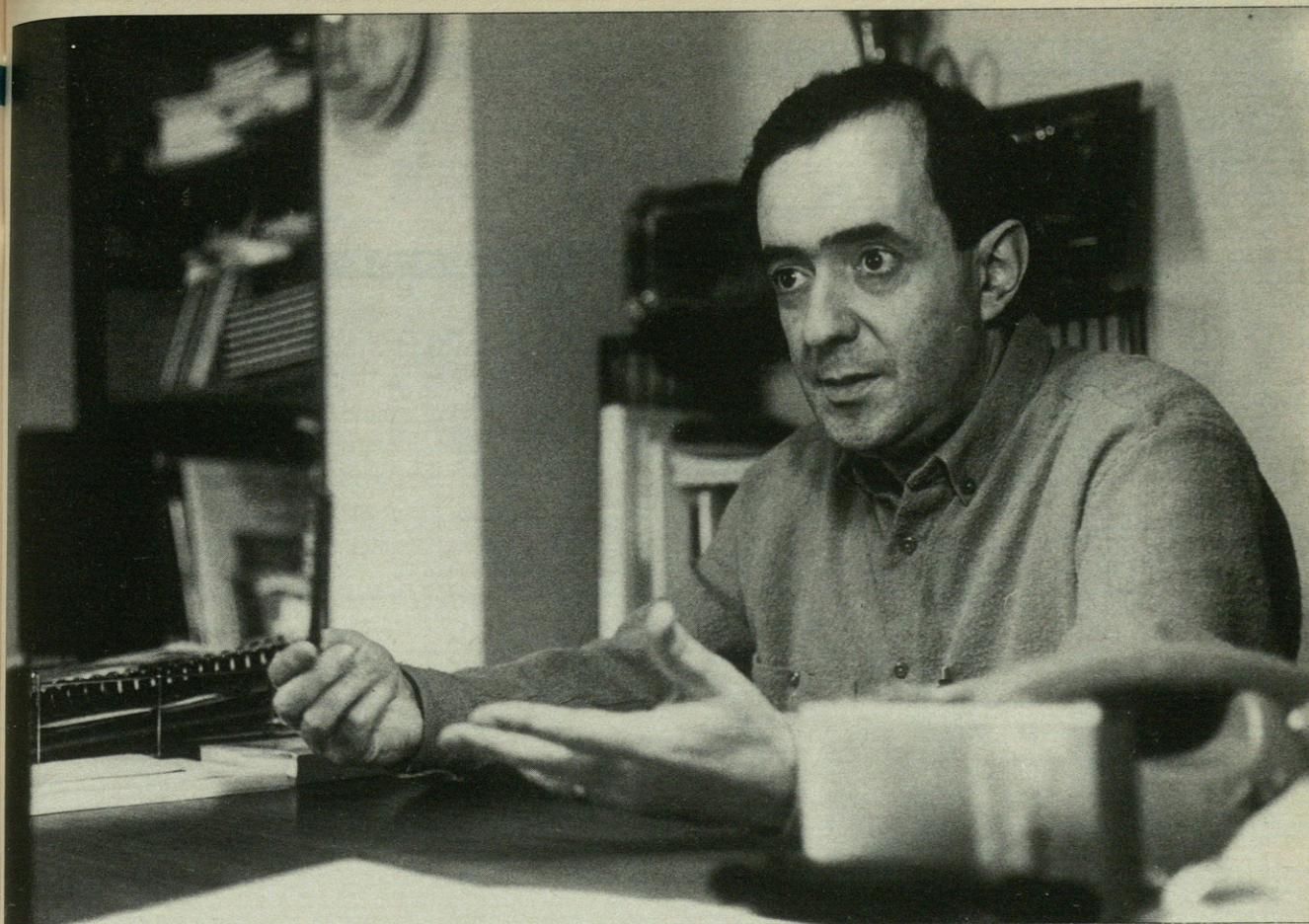
saioa; aspaldi honetan, An-
doni Egañarekin batera Eus-
kal Telebistako «Balinda»
saioan ari da lanean.

Horrela mintzatu zaigu
Kike: «Bertan ezin egon eta
irratiz jakin nuen Andoni
finalerditako saioetan au-
rrera sailkatu zela. Eta
bateren bat bestela baze-
goen ere, nik esan beharra
daukat hori ikusita zegoe-
la». Botatakoari nahiko iritzi
ez eta berau azaltzera au-
sartu zaigu jarraian. «Are
gebiago, finalean baietz be-
ra txapeldun edo bigarren
gelditu? Eta baietz lebe-
nengo biak Sebastian eta
bera izan?». Apustuak onar-
tzen omen ditu Kikek. Zer
dela eta egongo da horren
ziur? Berak dioenez, «batek
badakielako zein den ho-
rren bertso onak bota abal
izateko Andonik zerabilen,
eta osteria Sebastianek ko-
piatu dion trukoa: ziga-
rroan eta batzuetan pu-
ruan errimak idatzita era-
maten dituztelako!».

Lizaso eta Egañaren ez-
kutuko bidea kaleratuta bi
txapelketa mota egitea



Kike Amunarrizek Egañaren sekreturik aitortu digu: zigarroan edo puruan errimak idatzita eramaten dituen txapelketa irabaztea erreza zaiola.



Oihane, Enbeitaren alabak, Olentzerori oparirik eskatzekotan, «aitatzok txapela etxera ekartzea» hautatu du.

proposatzen du Amunarri-
zek, «bertsolari erretzailee-
na eta ez erretzaileena».

ETBko aurkezleak

lenbora gehiago darama
ETBko zereginetan Euzki-
tzek, «Gaur Egun» albiste-
gietan eta kirol saioetan,
egun. Amatiñok adierazi di-
gunez, hilaren 19an beste
gairik egon ezean, eta Xa-
bierrek irabaziz gero, «txa-
pelarena izango litzateke
leben gaia, baina hori bere
sasmoa baino ez da zeren
eta kazetariak ez baitidate
borrelakorik galdetzen».

Txapeldunaz galde egi-
tean, zintzo azaldu zaigu
ETBko zuzendaria. «Sebas-
tianek barka nazala, baina
ETBren mesedetan izango
bada, Euzkitze gura nuke

txapeldun, ostean Andoni
Egaña edo bestela
Peñagarikano». Etxekoak
nahi ditu, beraz, garaile
Amatiñok.

Peñagarikanori buruz
bere arreba aritu zaigu, Ne-
kane. Euskadi Irratiko ka-
zetaria, «Goizean behin»
saioan aritzen da egunero.
Aspalditik da bertsozale
Nekane, Peñak Xenpelar
saria eskuratu zuenetik edo,
eta ordutik Anjel Mari ja-
rraitzen du gogo haundiz,
eta senide guztiekin batera
hor ibili da saioz saio, ani-
matzaile taldea osatuz.
«Adarra ere jo digute horren
kontura», adierazi digu Ne-
kanek irribartsu. Oso urduri
omen dabil aspaldian Anjel
Mari, edo horrela sumatu du
bere arrebak, eta antza de-
nez «gauetan ere lorik egin
gabe egoten da».

Urduritasuna da bertso-

VLADIMIR MAIAKOVSKI

poeta jaio zela 100 urte

LENIN: «Puxkin ulertzen dut eta maite dut;
Nekrasov aintzakotzat daukat; baina MAIAKOVSKI,
barka iezadazue, ez dut ulertzen.»

LUNATXARSKI: «Leninek MAIAKOVSKIren obra
gertutik ezagutzeko betarik eduki izan balu,
komunismoak poesian izan duen aliatu handi hau
benetan estimatuko zukeen.»

TROTSKI: «MAIAKOVSKIren bakartasun iraultzailea
bozkarioz itsasoratu da iraultza proletarioan,
baina ez du harekin bat egin.»

STALIN: «MAIAKOVSKI garai sobietarreko
poetarik onena da.»

SKLOVSKI: «MAIAKOVSKI bere bizitza osoa
eman nahi izan zion komunismoari,
bere maitasuna, bere lagunak.»

Maiakovskiren poemak Susa argitaletxean



TAULATU GAINETIK

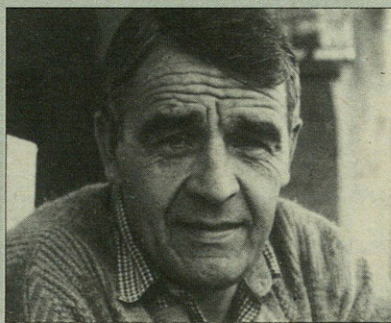
Txapela... emango nioke

SAIOAN bi talde nagusi izango dira: txapela jokatzera doan laukotea, eta bestea, txapelaren ilusio handirik ezean ezustekoak ematera joango dena. Adinaren arabera ere bana ditzakegu: nagusienak txapelaren usainean eta gazteenak, joko librean arituko dira. Lehen taldean daude: Egaña, Lizaso, Enbeita eta Euzkitze. Atzetik: Peñagarikano, Sorozabal, Lopategi nahiz Iturriaga.

Egaña ziurtasun osoz ikusten dut, sortzaile; benetako artista da, ez du bertsorik alferrik galtzen eta saio guztietan originaltasuna dario.

Lizasok segurantzaz itzela dauka, kantuan plaza betetzen duen gizona da, bertsolari bete betekoa, klasikoa, ideia berri berririk gabekoa agian, ondo eta erraz aritzen dena, duda barik.

Sorozabal bizia da, sortzailea hau



JON LOPATEGI

ere; erdi klasiko erdi gaur egungo, oso zorrotza, gaia ezpalez ezpaz zuzitzen duena. **Peñagarikano**, aurreko saioetan ezezaguna gertatu zaidan arren, ez da alboan edukitzeko lagun desiragarria; ezustekorik eman dezake, garai bateko markak berdintzerat jotzen badu.

Inor bertsolari zehatza bada horixe

Euzkitze. Euskara ederto erabili eta bertsoa ziurtasun osoz betetzen du, oso ideia klasikoan arabera beti ere. Sortzailea, tokatzen zaion gaia ondo igurtzitzen dakiena.

Aritz ez da asmo haundiegiekin joango. Aurtengo txapelketak asezteko adina eman dio. Seguru ibili da, gehiegi arriskatu barik; ezin zaio gehiago eskatu.

Enbeitak orain arte ez du suertehieirik izan, baina gai egokiak suertatuz gero, sua bota dezake ahotik.

Iturriagak edozer egin dezake. Jendea oso gustora utziko du, kolpe ederrak emango, sorpresa eder eta atseginak plazaratuko. Alboan jartzen zaionari danbolina eragingo dio, eta aipatu bezala, bera eta Sorozabal izango dira txapelketa honetako gatz eta piperra.

larien etsai haundiena, eta gauza bera adierazi digute Bizkaiko bi etxetan ere; Muxikan Aritz Lopategiren amarekin egin dugu topo, bertsolarien emazte eta ama, eta Aritzen urduritasunak aipatu dizkigu. Berak ere asko sufritzen ohi du semea urduri ikustean, gainera saioetara joan ez eta etxean ere ez du entzun nahi izaten, telebista eta irratia itzali egiten baitu, Aritzek bere lana bukatu arte.

Jon Enbeitaren 15 urteko alaba nagusia da Oihane, eta iaz Eskolarteko Euskal Herriko txapeldun suertatu zen. Berak oraindik ez omen dio Olentzerori oparirik eskatu, baina «aitatxok txapela etxera ekartzea

gura nuke». Oihane, dena dela, bere aita orain inoiz baino lasaiago dagoela diosku, «*horrek ez du esan nahi urduri ez dagoenik, baina mentalizatuagoa dago, ez baitu ezer galtzekorik*». Frankismo garaia

Finaleko ezustekorik haundiena gazteek eman dute eta hau da duda izpirik gabe, bertsolaritzaren historiaren finaleko talde gazteena. Jokin Sorozabal andoaindarra, Unai Iturriaga eta Aritzekin batera lehen-

hamar urte, Hernaniko bertso eskolan izan zituzten lehendabiziko ekitaldiak andoaindar eta urnietar bi hauek, geroztik hor ibili dira batera herri herri. Anaxen iritziz, «*Jokin hasieran ere oso bizkorra zen, apata; orain ere oso ziur ikusten dut, beti ikasten*».

Hainbat ikuspegi, kezka eta faborito badituzte buruan. Ez dira taulatu gainera igoko orriotan elkarriketatua, baina erraz nabarmentzeko moduan izango dira Donostiako Belodromoan milaka jenderen artean. Galdu ala irabazi egongo dira egun horretan.

■ «ETBren mesedetan izango bada, Euzkitze gura nuke txapeldun, ostean Andoni Egaña edo bestela Peñagarikano» ●
AMATIÑO

geroztik txapelketaren final guztietara heldu da Jon eta horrek bere alaba poztzen du. Igandean ere Donostian izango da Oihane, orain arteko saio guztietan bezala.

dabiziko aldiz arituko da Euskal Herriko finalean. Jokinekin batera plazaz plaza ibilitakoa dugu Jose Mari Mujika «Anatz». Jokin bertsotan hasi zela badira

Patxi Gaztelumendi

1993ko Euskal Herriko Bertsolari Txapelketa Nagusiko

100 bertso onenen bilduma

ARGIA
1993ko Euskal Herriko
Bertsolari Txapelketa Nagusia

100 bertso
onenen bilduma



abenduaren

26an,

aldizkariaren

1.463.

zenbakiarekin

batera,

DOHAINIK



● FINALA ●

Bertso trena Do



UNAI ITURRIAGA

Txapelketa izan ohi da nabiko aburritu agurrerako ez zaik ezer okurritu? Final batek begira begi asko ditu zaunkarik egin gabe ez hadi gelditu.

SEBASTIAN LIZASO

Txapel gabe pasa duk dexente denbora berriro ere joan zitekek kanpora nahiz ta bidea joan behera edo gora bi beti izango haiz apisonadora.

ANGEL MARI PEÑAGARIKANO

Txapelaren atzetik puntuatzekotan beti izan behar dik epaia gogotan lotuta ikusten haiz txapelketa hontan dena abaztu zak eta egin tzak bertsotan.

ANDONI EGAÑA

Kanpotik eman ditek txapeldun papera ez dabiltzala gaizki niak esatera baina ez hadi joan txapela jatera ez dakian tiroa atzetik atera.



Postiara iritsi da



ARITZ LOPATEGI

Gernikako Haritzak
bertsoz egin du dei
duena erakutsiz
uste ez zutenei
puntupei txalo asko
gura badiek gehi
gatz piska bat botaiek
bire babarrunei.

JON ENBEITA

Zeruaren gainean
hor dago izarra
hara iritsi nabian
gizonak diarra
deskuidatu ezkeru
a zer zoritxarra
berriro txapel gabe
gelditu beharra.

XABIER PEREZ «EUKITZE»

Txapeldungaitzat bator
besteen onduan
hitz errota bikaina
baitaukak buruan
txapela jazen baduk
izan zak goguan:
hori baino gorago
ez zitekek juan.

JOKIN SOROZABAL

Lehen ere babuen hik
nabiko kategori
izanaren gainean
izena erori
finalean ez zaiok
ezkuta inori
kantatzeko daukaken
sudur txorrotx hori.

MINXORIAK TALDEAREN AZKEN KONTZERTUA

LAGUNTZAILEAK:

Tapia eta Leturia
Kattu eta Iban (Baldin Bada)
Natxo eta Antxon (Oskorri)
Mikel Garikoitz
Anje Duhalde
Roberto Mosso (Zarama)
Gorka eta Urbil (Sorotan Bele)
Beti Gerla (Txalaparta)



Abenduaren 17an
OIARTZUNGO MADALENSORO PILOTALEKUAN
Gaueko 10etan

ANTOLATZAILEAK



ARGIA



OIARTZUNGO
UDALA

UKT



SARRERAK SALGAI

OIARTZUN: Amazkar, Sorgin-zulo
ERRETERIA: Arkaitza, Txu
DONOSTIA: Xaribari, Erniope, Herria
HERNANI: Jarki, Txili
LASARTE: Artizar

ANDOAIN: Xaxi
BAIONA: Zabal liburudenda
ZARAUTZ: Tarin
TOLOSA: Bilintx liburudenda
BEASAIN: Loinaz

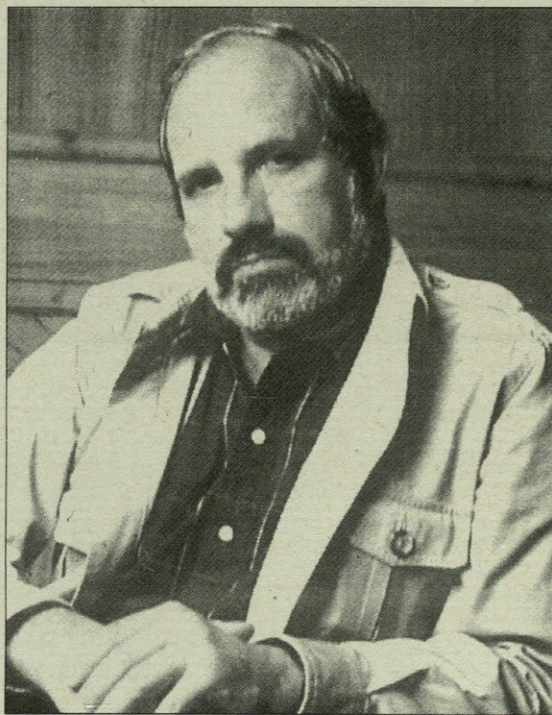
LEITZA: Txoko
LESACA: Matxinbeltzenea
ARRASATE: Irati
USURBIL: Txiriboga
IRUN: Bertso-Hop, Pasaka

AURRETIK: 700 pezeta. **EGUN BEREAN:** 1.000 pezeta.

«Carlito's way» da bere filme berria

Bazter giroetara itzuli da Brian de Palma

Estatu Batuetako Harlem auzuneko bazter giro hispanoetan kokatu du Brian de Palma zinema zuzendariak «Carlito's way» estreinatu berri duen filmea.



Estatu Batuetan estreinatu du Brian de Palmak filme berria.

ESPETXEAN bost urte pasatu ondoren, Harlemen dagoen bere auzunera itzuli da Carlito Brigante. Horrela hasten da «Carlito's way» Brian de Palmaren filme berria. «Scarface»n bezala, Al Pacino da protagonista nagusia eta Estatu Batuetako bazter giro hispanoak dira nagusi. «Zaila da auzunetik ibes egitea», esan zuen zuzendariak filmea Londresen aurkeztu zuenean. Edwin Torres idazlearen bi eleberritan oinarriturik dago «Carlito's way» filmearen gidoia, eta Brian De Palmak aurreratu bezala, bere azken gangster filmea da.

Salbuespenak albuespen, beldur eta misterio jeneroak landu ditu bere

lanetan zinemagileak, eta 70eko hamarkadan gehiegizko bortizkeria jorratzeagatik salatu zuten «Carrie», besteak beste, estreinatu zuenean. Bere aburuz, «estatistikek edo zineman ikusitakoa egiten duela jendeak dioten teoriak ez dute balio».

J.M. Heritz

Z I P R I Z T I N A K



Tomas Pavonen kantuak argitaratu dira

Kalean da Tomas Pavon (1883-1952) Sevillako flamenco kantariaren piezak biltzen dituen disko konpaktoa. Omenaldi gisa bildu ditu Andaluziako Juntak Pavonen 21 kantu, eta bere arreba zen Pastora Pavon «Orrazien neskatila»ri buruz izango da «Documentos Sonoros del Patrimonio musical de Andalucía» bildumaren bigarren alea.

Robert Ryman margolariaren 40 urteko ibilbidea

New York-eko MOMA aretoan ikus daitezke egunotan Robert Rymanek 1955etik aurrera egindako 83 margo. Minimalistatzat hartu izan da Ryman, eta aipatu erakusketan euskarri ugari agertzen dira —ezko-paper, oihala, beirazko fibra, altzairua eta abar— kolore txuria eta formato karratuan oinarriturik.

ABENDUAK

18

■ IN FRAGANTI
HONDARRIBIAN

HERRIZ-HERRI ari dira In Fraganti antzerki taldekoak beren obra berria aurkezten. Abenduan Leioan, Eibar zein Getxoko Antzerki Topaketetan eta «Egunkari Festa»n izan ondoren, hilaren 18an arratsaldeko 8etan antzeztuko dute «**Hala ba zan ez ba zan, sar dadila...**» muntaia Hondarribiko Arrantzaleen Etxean.

Abenduaren 28an beste emanaldi bat izango du hirukoteak Deban. Zubeltzu Antzokian, gaueko 10etatik aurrera ikusi ahal izango da aipaturiko antzezlan.

ABENDUAK

19

■ ANDRES EGIDAZUREN
EGURREZKO IRUDIAK

ZUMARRAGAKO Itarte Etxeak erakusten ditu hilaren 19ra arte Andres Egidazu-ren egurrezko irudi eta margoak. Egidazuk bere ibilbidean zehar **artisautea erakusketa askotan parte hartu** izan du: Zumarraga, Ermua eta Salamanca, besteak beste.

ABENDUAK

19

■ ARANTZIBIAREN
OBRAK DONOSTIAN

ALBERTO Arantzibiaren eskultura antropologikoak ikusi ahal izango dira igandera arte Kutzak Donostiako Arrasate kalean daukan aretoan. Eskulturekin batera, **Joxemiel Barandiaranek idatzitako hainbat testuk** osatzen dute erakusketa. Lau urtetan egindako ikerketen ondoren idatzi zituen Ataungo antropologoak pasarte hauek, eta idatziak oinarri bezala harturik burutu du erakusketa, Barandiaranen omenaldi gisa, Arantzibiak.

ABENDUAK

20

■ ESKULTURA
ERAKUSKETA GASTEIZEN

GASTEIZKO Udalak antolatzen duen «Vitoria Arte Gasteiz» topaketen barruan, abenduaren 20ra arte Gasteizko Urtegian ikusi ahal izango dira **Josetxu Agirre eskultorearen 28 lan**. 70eko hamarkadan egurrez egindako obrak dira, eta zaharrena den «Aldazkuntza» 1971n egin zuen.

B E G I B E L A R R I

Z I N E M A

Iluntasuna gordintasunez

GUREGANA iritsi baino lehenago munduan zehar ibilitakoa dugu «La madre muerta». Montrealeko zinemaldian parte hartu zuen eta Veneziakoan, eta bai batean bai bestean goi mailako filme baten aurrean aurkitzen zirela erabaki zuen epai-mahaiak.

Ez da alaia. Ez da samurra. Ez da erraza. Ez da denbora pasatzeko ikustera joatekoa, Bajo Ulloak ez baitu kontzesiorik egiten (eta eskerak).

Gauza asko esaten digu irauten dituen 110 minutuetan, ilunak gehienak, eta esateko modu gordinak erabiliz gainera, inolako mozorrorik gabe. Gogorregia momenturen batean,

nire ustez.

Badu zerikusirik «Alas de mariposa» bere lehenengo filmearekin: biak Gasteizen kokatuak, biak istorio larriak, bietan pertsonaia bereziak, baina borobilduagoa da «La madre muerta», beste osotasun bat ematea lortu du hemen zuzendariak (beste askoren laguntzaz, noski).

Oso ondo Karra Elejalde, oso ondo Lio, oso ondo Ana Alvarez. Ez hain ondo Silvia Marso, artifizialtasuna nabari zaio batzuetan.

Azpimarratzekoa Bingen Mendizabalen musika, uneoro ikusten ari garenari indarra ematen, indar handiagoa. Eta aipagarria ere filmearen hasiera erakargarria, ikuslearen



«LA MADRE MUERTA». ZUZENDARIA:
JUANMA BAJO ULLOA. ANTZEZLEAK:
KARRA ELEJALDE, ANA ALVAREZ, LIO.

arreta harrapatzeko modukoa.

Azken gauza bat: ez zara, ziur aski, sartu zaren bezala aterako.

MIREN IRIARTE

ABENDUAK
20

■ SALSA IKASTAROA ARRASATEN

ASTELEHENEAN amaituko da Arrasaten *salsa* ikastaroa. Gazteentzako Informazio Bulegoak antolaturik, musika estilo honetako erritmo eta doinuak lantzen dira egunero izaten den ordu eta laurdeneko saioan. Xehetasun gehiago nahi duenak 77 00 65 telefonora dei dezake.

ABENDUAK
21

■ TRIKITIXA ETA BERTSOAK BILBON

ZENBAIT ekitaldi antolatu ditu Tomas Deuna Egunerako Santutxuko Bertsolari Eskolak. Horrela, abenduaren 21ean goizean, **hainbat bertsolari eta trikitilarik** jardungo dute Bilboko jazpi kaleetan zehar.

■ PASAIAKO OLERKI LEHIAKETA

ZABALIK dago **Pasaia Hiria** Olerki Lehiaketaren bederatzigarren edizioko izenematea. Abenduaren 21ean aurkeztu beharko dituzte partehartzaileek lanak Pasaiaiko Kultur Etxean. Oinarriak eta informazio gehiago bertan eskura daitezke.

ABENDUAK
22

■ GABON KANTU LEHIAKETA TOLOSAN

HAINBAT aisialdirako taldek antolatu dute Tolosako Udalaren laguntzaz gazteei zuzenduriko gabon kantu lehiaketa. Parte hartu nahi duten taldeek abenduaren 22a dute izena emateko azken eguna, eta **24ean, goizeko 11.30etan hasiko da lehiaketa Berdura Plazan.**

12 urtetik 22ra bitarteko 15 kidez gutxienez osaturik egon behar dute taldeek, eta **bakoitzak bi pieza kantatuko ditu.** Horretaz gain, «Hemen heldu gerade» eta «Orra-orra» piezak kantatuz, Olentzeroren ongi-etorrian izan beharko dute taldeek 24ean 12.30etan.

ABENDUAK
23

■ KANTALDIA ALEGIAKO GAZTETXEAN

EGUBERRI egunean izango da rock jaialdi bat Alegiko gaztetxean. Gaueko 11etatik aurrera, Tolosako bi talde arituko dira Jabi Rezola Ibarrrako presoaren alde: **Deabruak Teilatueta eta Anima Vili.**

Deabruak Teilatueta laukoteak urtarillaren hasieran grabatuko du bere lehen maketa, eta Alegiko kantaldian izango da zinta honetako kantuak entzuteko aukera.



SU TA GAR taldeak zenbait emanaldi egingo ditu datozen asteotan «**Munstro hilak**» disko berria aurkezteko. Durangoko Azokarako argitaratu du laukoteak bere hirugarren iraupen luzeko lana, eta bertan agertzen diren kantuak zuzenean entzun ahal izango dira abenduaren 18an Urretxun, 23an Bilbon eta 30ean Iruñean. Urtarrilean, berri, Bermeon izango da Su Ta Gar hilaren 5ean, 8an Tolosan, 14ean Gasteizen eta Baionan 15ean. (Argazkia: Silbia Arosa).

MAIAKOVSKI

Poemak

errusieratik euskarara lehen aldiz ekarriak
Koldo Izagirrek apailatutako antologia eta itzulpenaz



SUSA literatura argitaletxea ☎ 37 15 45

L I B U R U A K



«AZKEN FUSILA». EDORTA JIMENEZ. SUSA. 209 or.

PRESO errepublikarrek erakitako Euskal Herriko azken trenbidearen inguruan kokatzen da eleberri hau. Hori da aitzakia protagonisten epopeia bera ere ezagutzeko: kapitaina, gerrilaria... Sortu garen munduaren aurreko etapa kontatzen zaigu, beraz, 1952an kokatua ■

«HERRI-KOMUNIKAZIOEI BURUZKO 2. JARDUNALDIAK.»
ARKO. 235 or.

ARRASATEKO komunikabi-

deen bultzadaz sorturiko hastapen handi honek bigarren edizioa bete du jadanik. Lan honetan, 1993.eko azaroaren 26an eta 27an azaldu ziren ponentziak biltzen dira, Euskal Herriko herri komunikabideetak ordezkariak aurkezturik, nork berak ordezkatzeko duen komunikabidearen balantzea eginez ■

«BIZKAIERAREN LEKUA GAUR.» EUSKAL IKASKUNTZEN INSTITUTUA, DEUSTUKO UNIBERTSITATEA.

BIZKAIERAREN egungo egoerari buruzko lantxo hau ez da oraintsu argitaratua, izan ere, artikulubilduma honek kalea ikusi zuenetik hainbat hilabete igaro dira. Baina interesgarria izaki, bizkaieraren normalizaziorako bideak jorratzen ditu: beste euskalkien artean bere lekua bilatuz, administrazioan bete dezakeen paperaz hitz eginez, irakaskuntzan, HPINek ematen dion tratamendua, komunikabideetan egiten den erabilera... ■

B E G I B E L A R R I

L I B U R U A K

Apezak azken hitza bere

PIARRRES Lafitte Iturralde luhusoaren biziaz ez dugu xehetasun emaiterik naski, mito baten heinean ezagutua, baita gure artean. Idazle kolosala zela argi uzten digu, Euskal Editoreen Elkartearen 35. zenbakiko bildumak, Ereinen eskutik, Patri Urkizuk, Iparraldeko literaturazale finak, bildu dizkigu hainbat aldizkaritan banatuak ziren Lafitteren izkribuak, eta aintzin-solas gotorra egin dio argitalpen honi.

Irakurketak galdu arau, Lafitteren gustuak asmatzen dira, bai jendarte bai literatura mailan. Arras aldekoak ziren artikulua *kometitu* zituen Lafittek, horregatik agian gure interesa bahitzen dutenak, apezan eta jauntxoan idazlanak oroz gainetik laudatuz eta eredutzat altxatuz. Hutsuneen nagitasunak ditu nabarmen: adibidez, 192. orrialdean, erraiten digu nola Dibarrat Jatsuko koblakaria

«Kanboko emazte bertsulari» batekin gatazkan arizan zen; «borrokaren» agerpen xehean luzatzen dizkigu, baina ez du mikorik egiten zelako «emazte bertsulari» haren izenaren irakurleei eskaintzeko. Etsenplu hori dela medio, dudarik ez da, Lafitteren ardura hurbilenean arabera moldaturik direla artikulua guztiak, geroko belaunaldier —gehienak gizonak...— buruz zuzenduak direlarik.

Ordea, azpimarra dezagun, aldekoikia horretaz aparte, ikertze-lanetan higitu nahiko lukeenari «pista» frango seinatzen dizkiola Lafittek. Ohargarria da, eta jeloskortzekoa baluke edozein ikasle-irakaslek, Piarres Lafittek eskumenean zeuzkan dokumentu ugariak zenbatuz. Non daude orain? Zein sototan gordeak? Erakustokiren batetan?

Lafitteren idatz-maneraz ere ez dugu gauza askorik erantsiko. Bakarrik



«EUSKAL LITERATURAZ.»
PIARRRES LAFITTE. EEE-EREIN.

aitortuko, hostotik hostora, euskaraz irakurtzeaz zinez gozatzen dela, neguko gau hotzenetan, sutondo beroan, attatta ixtorio sineskaitz eta frogaezinen kondatzen entzuten denean bezala.

ITXARO BORDA



«ETXEORRATZETA».
JOSEP ANTONI FLUIXA.
MARRAZKILARIA: ANTONI
LAVEDA. ITZULTZAILEA:
PATXI ELIZEGI. ELKAR.

58 or.

ETXEORRATZETA da ipui-
neko hiria, eta bertan ez du
euririk egiten, etxeak hain
altuak izanik, lainoek sar-
tzerik ez zutelako. Horri
konponbidea emateko eta
hiltzearen dauden zuhaitzak
bizirauteko, gazte-koadrila
batek bilatuko du konpon-
bidea n

**«XVEIK SOLDADU ONAREN
MENTURAK MUNDU
GERRAN I:
ERRETAGOARDIAN».**
JAROSLAV HASEK.
ITZULTZAILEA: KARLOS CID.
IBAIZABAL. 283 or.

LAU zatiko liburuaren lehen
atala da hau. Nobela arra-

kastatsua, ezbairik gabe,
1923an gazte hildako idazle
txekarra da egilea. I. Mundu
Gerran hartu zuen parte eta
zigor-eremuak ere ezagutu
zituen. Armada gorrian sartu
zen eta gerra amaituta ele-
berri luze honi ekin zion ■

**«KONBENTZIOKO GERRA
GIPUZKOAN (1793-1795):**

**I. V. DE SARASTIREN
ESKUIZKRIBUA». JOSE
RAMON CRUZ MUNDETEN
EDIZIOA. KOLDO MITXELENA
KULTURUNEA. GIPUZKOAKO
FORU ALDUNDIA. 130 or.**

SORTU berria den KM kul-

turunearen lehen argitalpe-
na da hau. Liburuaren aur-
kezpenean arduradunek
azaldu zuten, hiru bide
jorratu nahi dituzte argital-
pen zerbitzu aldetik: batetik,
kasu honetan bezala, fon-
doen argitalpena eta azter-
keta, fondoenean katalogo bi-
bliografikoa bigarrenik eta,
azkenik, egiten diren era-
kusketen erreferentzi kata-
logoak. Honako lan hau Sa-
rasti oiartzuarrak idatzia da
eta Konbentzio Gerraren
lekukotasun interesgarria
da. Lehenik Konbentzio
Gerrari buruzko azalpenak
ematen ditu editoreak, on-

doren eskuizkribua eta egi-
lea aztertzen ditu eta, azke-
nik, eskuizkribu beraren
transkripzioa ematen da ■

«KAMELIADUN DAMA».
ALEXANDRE DUMAS.
ITZULTZAILEA: IÑAKI
AZKUNE. EREIN. 281 or.

BENETAN ezaguna den
eleberri eder hau proposa-
tzen digu Ereinek. Hogeita
zazpi ataletan banaturik,
emagaldi batekin maite-
mintzen den familia abera-
tseko gazte baten gora-
beherek osatzen dute hari
nagusia ■

D I S K O A K



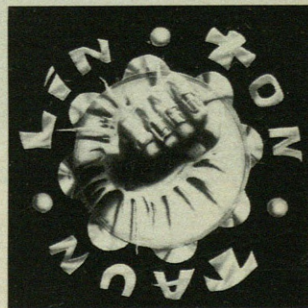
«HUNKIDURA KUTTUNAK».
BENITO LERTXUNDI. ELKAR.

HOGEITA ZAZPI abestik
egiten dute Benito Lertxun-
diren kantu ibilbidearen la-
burpena ale bikoitz hone-
tan. Lan zaindua eta luzea,
bere ukituaz goitik behera

dago ziprztindurik lan txu-
kun hau. Kantari hasi zene-
tik ezaguna egin zuten kan-
tuak biltzen ditu, eta ugari
dira bere ondoan parte har-
tzen duten musikariak ■

«LIN TON TAUN».
LIN TON TAUN.
ESAN OZENKI RECORDS.

HAMAR kantuk osatzen
dute taldearen lehen luxuz-
ko kaleratzea. Eta horietarik
gehienei beraiek doinua eta
hitzak jarririk. Bada, ordea,
Xabier Amurizaren bertso
ezagun bat, lintontaunda-
rrek «Mendian gora rap» ber-
tsioa egin diotena. Askata-



suna, espetxeak, intsumi-
sioa, manifestaldiak eta bes-
te hainbat dira kantuen
gaiak. Maketa baten ostean,
Zestoako gaztetxearen in-
guruak bilduriko musikari
hauek estilo ezberdinak
erabiltzen dituzte diskoan
zehar ■


Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxa: 43 12 56
20 004 DONOSTIA

T E I L A K



■ EITB-RI BURUZKO AKORDIOAK

JOSEBA Arregi EAEko Kultura sailburua Legebiltzarrera ager dadin eskatu du Eusko Altartasuna alderdiak, joan den irailaren 30ean EITBren zeregina-
ren jarraipenerako sinatutako akordioa betetzen ez delakoan. EAK, muga arteko telebista sortu nahiz Nafarroa eta Akitaniarekin harremanetan has-
teko orduan zer pausu eman diren jakin nahi luke, edo informatiboetan alderdi bakoitzarentzat banatu diren denborak zertan diren. Guzti honetaz hilabetero eman beharko litzaieken informazioa hutsean geratu dela salatu dute.

■ EUSKADI GAZTEA SARIAK

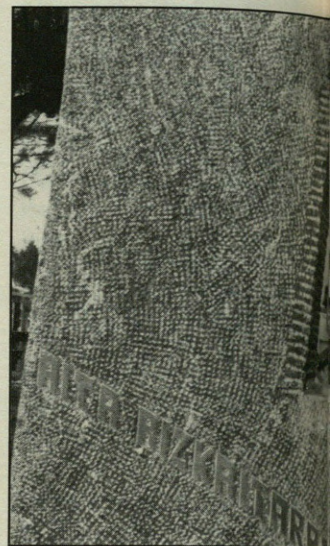
HOR Konpon eta Psicosis taldeek irabazi dute Euskadi Irratiak duela hiru urtetik hona antolatzen duen maketa lehiaketa. 300 taldetik gora izan dira aurkeztutakoak (ez da uzta makala!),

estilo desberdinetakoak, euskaraz nahiz erdaraz abesten dutenak. Irabazleek 600.000 pezetako (30.000 libera inguru) jasoko dute. Abenduaren 20an egingo da sari banaketa, karia horretara ETBko Donostiako Miramongo estudioetan antolatutako jaialdian.

■ CALIFORNIAKO KATEDRA

EUSKO Jaurlaritzak 23 milioi pezeta-
rekin (milioi bat libera inguru) Californiako Santa Barbara unibertsitatean zabaldu duen euskal kulturaren katedraren inguruan, hainbat intelektualek aurkako iritzia zabaldu dutela haizatu du «El Mundo» egunkariak, abenduaren 5eko alean. Batetik, Joseba Arregik adituen iritzia (Euskaltzaindia eta Eusko Ikaskuntzarenak, kasu) kon-
tuan hartu gabe jokatu duelako. Eta bestetik, Renoko unibertsitatean hainbat urtez lanean diharduen eusko ikasketen departamendua jokoz kanpo utzi delako, Santa Barbarako «du-
dako irakasle hainbaten» mesedetan.

E R R A N A K E R R A N



«Artistak obra sentsazionalistak egiten ari dira. Orain, morboa da nagusi. (...) Obra berri eta zaratzatsu bauek, kontradikzio gehiago dituzte aldeko gauzak baino».

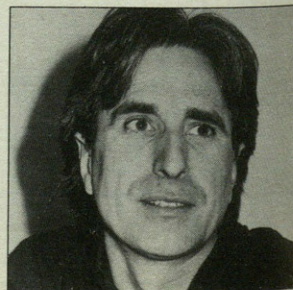
Mikel Anjel Lertxundi,
eskultorea.
Deia, 93-XII-5.

«Egunkaria'ren aldetik borondate zabalagoa aurkitu dut Administrazioaren aldetik baino».

Mario Onaindia, PSE-EEko idazkari nagusia.
Egunkaria, 93-XI-5.

«Euskararen 'irlandizazioa' gerta dakigun arriskua bizi dugu».

Ibon Sarasola,
Euskaltzaina.
Deia, 93-XI-7.

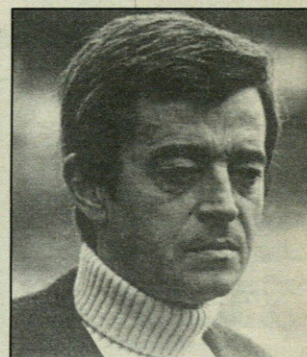
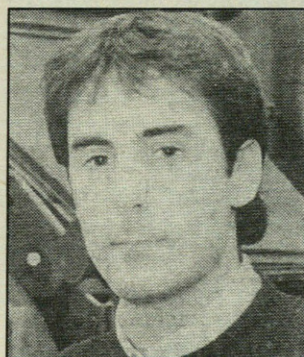
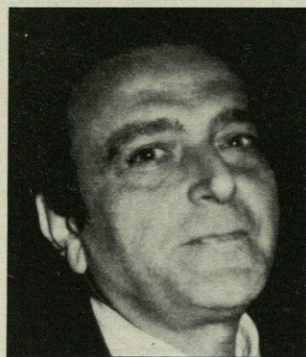
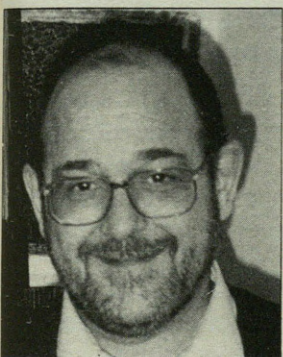


TXUTXU - MUTXUKA

EUSKALTZAINDIAKO GIROA BERO

KONTUAK ez daude bare Euskaltzaindian. Bertako hainbat kidek Lur entziklopediaren defentsan eta Eusenor proiektuaren hizkuntz eredua salatuz egindako adierazpenek piztu dute sua. Pello Salaburu, Ibon Sarasola, Beñat Oihartzabal eta Endrike Konrrek kaleratutako gutunaren aurrean erakundeari bere posizioa argitzea (garbitzea) eskatu diote hainbat euskaltzainek, eta horretarako, eztabaidari leku egitea.

NOR - NORI - NORK



«Txotxongiloekin, ekintza kulturalen aurrean kritiko izango den haur ikuslegoa sortzen ari gara».

Miguel Arretxe, Tolosako Txotxongiloen jaialdiko zuzendaria.
El Mundo, 93-XII-6.

«Autokritikaz hitzegiten denean, badirudi euskararen alde aritu direnak soilik egin behar dutela autokritika. Ez noski. Guztiontzat balio du.

Zer egin du Madrilako administrazioak, adibidez, Konstituzioak dioena bete eta bemengo hiritarrek euskaraz bizitzeko duten eskubidea bideratzeko?».

Pedro Mari Etxenike, EHUKo irakaslea.
El Diario Vasco, 93-XII-5.

ANTTON LARRAURI konposagile bilbotarraren «Laiñoa» obra estreinatu du Euskadiko Orkestra Sinfonikoak. Egungo musikaren teknika elektronikoak bereganaturik, kaosa nahiz ordenik gabeko ilunpean jasotzen diren ahots eta zaratak dakartza bildurik eta Eguzki poetaren «Agur atsekabe» hitzetan oinarritua dago. Adituek adierazia da, ordea, lainorik gabeko sorkuntzaren eredu dela Larrauri ●

JOKIN UMEREZI eman diote Bilboko Nazioarteko Laburmetraien lehiaketan euskal zinemari zuzendutako sari nagusia. Zinegile oñatiarrak super 8 zein bideoan lanik egin du aurretik, hainbat euskal filmetan laguntzaile gisa aritua da, baina Bilbon jaso du aurrera egiteko laguntzarik bikainena, anonimatoa gainditzekoa. «Nada más» bere lanak askoz ere gehiagorako emango ahal dio ●

SIGFRIDO KOCHek bizitza osoan bildutako argazkien erakusketa zabaldu da Donostiako San Telmo museoan, urtarilaren 9ra bitartean irekia egongo dena. Honekin batera, bere biografia osatu du Felix Maraňak katalogo batean, hainbat artista nahiz kultur gizonen iritziak bertaratuz. Zendutako argazkilari donostiarrek Euskal Herriari begira osatutako benazko irudien antologia duzu honakoa ●



Gabonak etxetik kanpo, baina Euskal Herrian

GABONETAKO oporrak etxetik kanpo igarotzeari beldurra galdu diogula dirudi azken urteetan. Oporrak baliatuz bidaia luzeak egiten dituztenak gero eta gehiago dira. Baina ez gehiengo. Oraindik kostatzen zaigu etxeko-giroan pasatu izan ditugun festak beste mota batera gozatu daitezkeela jabetzea. Aldaketa bat-batekoa izan ez dadin, erdi bideko aukera eskaintzea erabaki dugu. Alegia, Euskal Herrian bertan igarotzea Gabonak, baina etxetik kanpo.

URTEZAHARRETAN kalean afalostean egoten den giroa atsegin ez baduzu, eta inguru lasaiagoak nahiago baldin badituzu, etxean gero zaitezke. Baina guk beste zerbait pentsatu dugu. Edozein bidaia agentzian gero eta ugariagoak diren aukerak topa ditzakezu. Hau da, Ipar Euskal Herrian asteburu luze batez edota astebetez etxe bat alokatu ahal izateko aukera. Ez da bidaia luze bat bezain garestia, eta Euskal Herria bertan izanda ere, giro zeharo desberdinean murgitzea aukera izan duzu.



Banaka, binaka zein taldeka aloka daiteke etxe bat Gabonetako oporretarako.

ZUBEROA da mota honetako aukera gehien eskaintzen dituen herrialdea. Paisaia menditsua eta lasaia, Gabonak beste mota bateko estresaren eragile izan ez daitezten. Autoa izanez gero, herriren bat ere inguruan izango duzu bakardade gehiegi nahi ez baduzu. Auto bera erabil dezakezu inguruetan oso ugariak diren pottoka elkarteren batera joateko mendi irteera bat egin ahal izateko. Kirolaz

laguntzeko festa hauetan hain ugariak diren jakiak botatzen.

BAKARRIK, binaka zein taldeka joan zaitezke alokatutako etxe batera. Familia osoa edota lagunekin joan zaitezkeela, alegia. Zuberoa aipatu dugu, batez ere, eskaintza merkeenak daudelako bertan. Taldeka joan nahi izanez gero, egonaldia 3.000 pezeta (135 bat libera) inguru baino ez zaio kostatuko partaide bakoitzari.

Eroski Bidaiak-ena da eskaintza hau, Hegoaldeko agentzietan topatu dugun merkeena. Diru gehixeago gastatzeko prest baldin bazaudete, Akitania osoan dituzu etxeak aukeran. Hori bai, prezioak bikoiztu ere egingo zaizkizu erraz. Guzti hau gogoan duzula, proposamen bat egiten dizugu: aurreko Urtezaharretan egin dituzun gastuak gogoratu, eta kontuak atera zer nahia- go duzun ■



Kaskazuri Kalea Tel. 49 32 26 OIARTZUN



Esteban Donea Enparantza Tel. 49 40 71 OIARTZUN

MOKO FINA

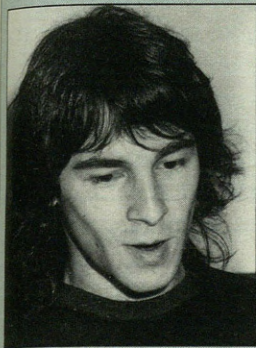
● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA ● MOKO FINA

SABEL FINA

HURA OTORDUA!

AITOR
GOROSABEL

Musikaria



Rock-and-rollaren komeriak

Rock-and-roll-ean dena ez da uste bezain samurra. Euskal Herriatik kanpo bira egitea egokitzen denean, errepideko bihurguneek furgoneta barruko tramankuluak *bardcore* erritmoan asintzen dituztela, goseak egin ohi baitira hamaika kilometro. Su ta Gar-ekoak, horrelakoetan urdaila hutsik ibiltzearen akorde *heavy*-ak ezaguturik, materiala etxetik eramaten hasiak dira: el-tze eta zartaginak, gas bonbonak... eta babagorri ugari. Hantxe, ehun kilometrotik gorako abiaduran, Aitor arroza eta orburuak prestatzen aritu ohi da. Baita txuleta ederrik ere. Ez dira, hala ere, sekulako betekadak izaten. Nahikoa salda, entsalada eta haragia janda. Bestela eskenatoki gaineko komeriak izaten dira gero. European ez bezala, Eibarko Gil-enean badute horren berri. Han ez da inor goseak gelditzen.

Sukaldean ere oporrak

GABONAK heldu dira, eta betiko legez, sukalea da oporrak izango ez dituen etxeko leku bakarrenetako. Zure patrikak ere ez, eta urtero gerta ohi denez, prezioek goraka egiten dute. Gabonetan sukaldariak ere oporrak izan ditzaten, hona hemen ideia orokor batzuk.

Lehenik, aldeztu aurretik pentsatu zer prestatuko duzun otordu guztietan. Egin plater guztien zerrenda. Ondoren, osagaiak kalkulatu, eta erosten hasi lehenbailehen, zure diruak ez ditzaten azken aldiko gorakada harrigarriak xahutu.

GOZOKIAK eta edariak erraz eros ditzakezu aldeztu aurretik, luzez mantentzen baitira egoera onean. Baina ez dira bakarrak. Barazkiak ere, aldeztu aurretik erosi eta izozkailuan sartu aurretik pixka bat egosi, zerbitu aurretik bertatik atera eta prestatzen bukatzeko. Ez badituzu izoztu nahi, neguko barazkiek —kardaberrak eta lonbardak, adibidez— asko irauten dute hozkailuan.

Eltzekoak ere izoztu ditzakezu, eta erdi eginak sartzen badituzu izozkailuan, azken unean atera eta bukatzeko, dena zerbitu aurretik egin bezalatsu geratuko zaizu.

ZOPAK eta kremak aldeztu aurretik egin ditzakezu, eta mariskoa ere egosia izoz dezakezu. Mahai gainean jarri aurretik, izozkailutik atera, bi minutuz jarri irakiten dagoen uretan, eta giroko ten-



Barazkiak eta haragi zein hegazti gisatuak izozkailuan sar ditzakezu aldeztu aurretik prestatuak.

peraturan hozten utzi.

Amaizteko, aldeztu aurretik prestatu eta izoztu ditzakezun hainbat plater aipatuko dizkizugu: zopak eta kremak, gaina eta zatitxoak gehitu aurretik; hojaldreak eta tarteletak, beteak zein

hutsak; pastelak eta oso maitatsuak ez diren *mousse*-ak; kaneloiak, lasaña eta gratinatu aurreko *crêpe*-ak; pepitoriak eta haragi zein hegazti gisatuak; zerrikiak eta trufatuak; eta bizkotxo tartak eta fruta budinak ■

TXOKOLATEA



Esteres izeneko sustantzia batek egiten du ia jasanezina txokolatea jateko tentazioa. Zientzilariek diotenez, usaitzea nahikoa da dastatzeko grina pizteko.

Sudurren tentazioa

NORK ez du noizbait txokolate zatitxo bat jan? Nork egin dio uko gozoki hau probatzeari? Oso gutxi, ikerlariak frogatu dutenez. Kakao aleek duten esterak izeneko sustantziak dira arrazoia. Beraiek ematen diote txokolateari ia jasanezina den jateko tentazioa. Txokolatearen usaina baita lehenik erakartzen gaituena, zentzuak kilikatzen dituzten 500 zentzu aztarnei esker. Gero, zaporea dator, baina aldeztu aurretik probatua dugu usaimenez.



URTEURRENAK



Saria Nobel-entzat

1996. urtean Alfred Nobel ikerlari famatuaren heriotzaren 100. urtemuga betetzen dela eta, suediar famatu honi buruzko filme bat estreinatuko da Stockholm-en.

Alfred Nobeli buruz asko idatzi eta ikasi bada ere, aski ezagunak diren sariei bere izena eman eta dinamita asmatzeaz gain gauza anitz egin zituen 1833an Stockholmen jaio zen gizon honek. Guztien berri ematen zuen Nobel berak bere egunkari zein eskutitzetan, Sandrews enpresak eskuratu ahal izan dituenak. Hiltzean 50 milioi koroo suediar eta 350 asmakizunen patentea utzi zituen ikerlariaren bizitza mito bilakatu da denborarekin. Dinamita lortu nahian bere laborategia birritan nitroglizerinaz lehertu zuena —anaia gazteena eztanda horietako batean hil zitzaion—, industrigizon bilakatu zuten urteek.

Hala ere, bere egunkari eta eskutitzek gizon lotsati bat erakusten omen dute.

Haurdun ez geratzeko, Salmonella onena

ZER pentsatuko zenuke udan hainbeste buruhauste sortzen dizkigun Salmonella bakteriaren bitartez haurdunaldien aurkako txertoa lor daitekeela esango balizute? Txerto hori emakume zein gizonezkoek har dezaketela eta sei hilabetez irauten duela bere

eraginak?

EZ da txantxa. Washington-eko Unibertsitateko ikerlaria den Roy Curtiss horretan ari da. Genetikoki aldatu du Salmonellaren osaketa, eta giza espermatozoiden zein arrautzen zenbait zelulatan aurki daitezkeen proteinak berak ekoiztu di-



tzaneko informazio genetikoa eman dio. Horrela, pertsona batek txertoa irentsi ondoren, hesteetan infekzio txiki bat jasango du, baina ez kaltegarria, eta bere gorputza berehala hasiko da espermatozoiden eta arrautza proteinak erasokorrak bezala hartzen, immunologi sistema aktibatuz. Horrela, antigorpuak sortuko ditu gorputzak, espermatozoiden aurka joango direnak, beren indarra deuseztatuz eta haurdunaldia ekidinez. Txertoa oraindik ikerketaren lehen urratsetan dagoela onartu arren, ikerlari gehienek ongi hartu dute Curtissen lana ■



JAKIN BEHARREKOAK

✕ **BEHEAN:** Udan, abuztuan eta irailan batez ere, gizonezkoen haziaren espermatozoiden kopurua % 20 gutxitzen da, Richard Levine epidemiologo iparramerikarrak egin berri duen ikerketaren arabera.

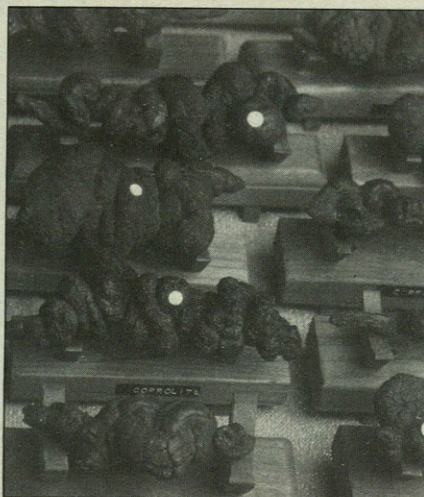
✕ **TARTEAN:** Urriaren hasia bere betiko espermatozoiden kopurua izaten hasten da.

✕ **GAILURREAN:** Otsaila eta martxoan dago espermatozoiden ekoizpena gorenarekin, batez bestekoa % 10 gaituz.

✕ **HOTZEAN:** Eguraldi beroak ez du zerikusirik espermatozoiden ekoizpenaren behararekin. Levineren esanetan, badirodi prozesu zikliko baten aurrean gaudela.

PALEONTOLOGIA

Kiratsa darion zientzia



Koprolitoen
—duela 65 milioi
urteko
dinosauruen
gorotz
fosilizatuak—
balio zientifikoa
ekonomikoan ere
islatzen da,
milioiak
ordaintzera heldu
izan baitira mota
honetako
fosiletan adituak
direnak.

ITXURA okaztagarria duten arren, balio handiko fosilak dituzu alboko argazkian ikus daitezkeen hauek. Dinosauruek duela 65 milioi urte botatako gorotz desberdinak dira —koprolitoak, izen zientifikoz—, eta beraiei esker jakin daiteke garai hartako narrastien neurri, heste-eraketa eta elikadura ohituren berri. Tucson-eko (Arizona, EEBB) fosil feria bihurtu da fosil hauen erakustoki nagusia ■

ETXE ZULOAN

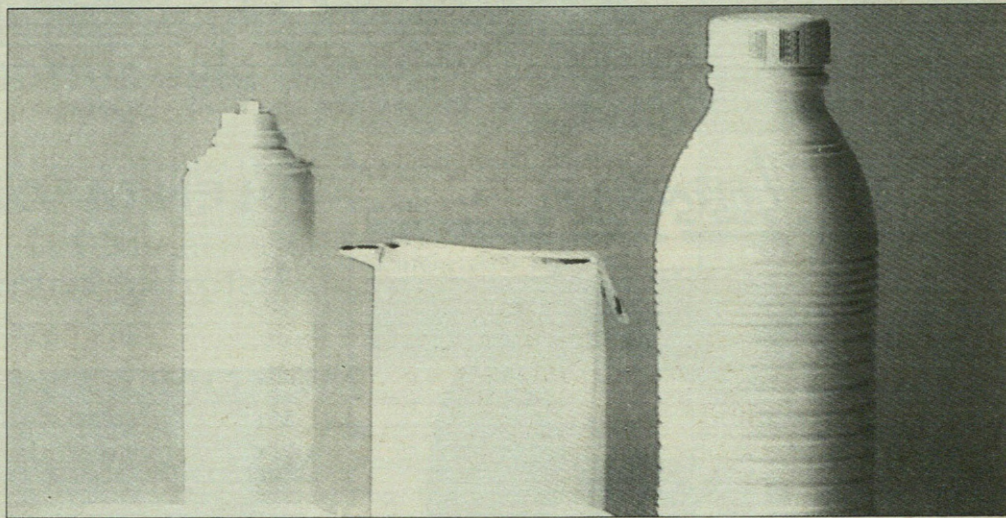
● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ● ETXE ZULOAN ●

KONTSUMOA

Erositakoaren adjetiboak

PRODUKTU osasuntsuak jatea moda bilakatu zaigu. Osasuntsu adjetiboari beste zentzu bat gehitu diogu gainera: loditzen ez duena. Abendu amaieran inoiz baino gehiago nagusitzen da ahalik eta osasuntsuen jateko grina.

Baina erosten hasi baino lehenago, jakin behar duzu zein den hainbat etiketatan gero eta maizago agertzen diren hitz berrien esanahi zehatza. «Dietetikoa» dioen etiketak, adibidez, behar nutritibo bereziak betetzeko proposa den produktua aurkeztu behar du (zein



behar diren horiek zehaztuz).

«**LIGHT**» hitza daramaten produktuak, oraingoz, ez daude arautuak. Hitzarmen bat besterik ez dago, non

ekoizleek *light* adjetiboa erabil baitezakete euren osagarri kalorikoan % 30eko beherapena ezarri duten produktuetan.

Euren ekoizpen, gordetze eta kontserbazio prozesuan inolako produktu kimikorik hartu ez duten jakiek soilik eraman dezakete «Ekologikoa» hitza euren etiketetan.

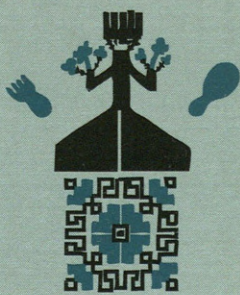
POTEKO barazki zein arrainek batzuetan «Naturala» daramate euren izenen alboan. Gutxi eginak eta gehigarri gutxirekin dauden produktuek soilik eraman dezakete adierazgarri hau. Azido zitrikoa, adibidez, produktu hauetan onargarria da ■

«**Light**» hitza euren etiketetan daramaten produktuen zehaztasuna oraindik arautu gabe dago. Aldez aurretik ezaguna den produktu bati bere balio kalorikoa % 30 gutxitu zaiola esan nahi du.

ESKULANAK

Azaleko oparia

GABONETAKO oparia egiten hasi eta ahalik eta originalena izan nahi baduzu, aukeratu duzun opariaren tamaina kontuan har ezazu beti, eta horren arabera, edozein supermerkatutara joan eta proposena den kartoi kaxa eskatu. Dohainik emango dizute. Ondoren, pinta ezazu eskuz oparia jasoko duenaren kolore gustukoenarekin. Gero, hurrek jolasteko erabiltzen dituzten kromoak (argazkiak ere erabil ditzakezu) itsatsi bertan apaingarri gisa, eta barniza eman. Oparia barruan sartu, eta kitto!



TXARTEL · TxOKO
Jatetxea



TXARTEL HOTELEAN
TEL.: 37 01 92
LASARTE-ORIA

GARAIAK GARAIAK JAKIAK

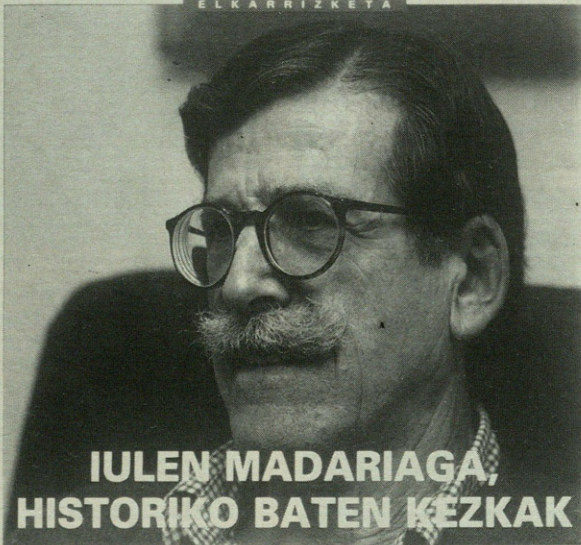
19 garren zenbakia
KALEAN

LARRUN

19

1993ko abendua **LARRUN** 19. zenbakia

ELKARRIZKETA



**IULEN MADARIAGA,
HISTORIKO BATEN KEZKAK**

■ EKONOMIA: Finantzak gure esku balira. JULIAN ZAPIAIN.
■ AUTODETERMINAZIOA: Estatuen gainetik herriak. MIKEL URKOLA.
■ TESTIGANTZA: Irujotarrak, nazionalismoaren lekuko. IOSU CHUECA.

IULEN MADARIAGA

Historiko baten kezak

EKONOMIA

Finantzak gure esku balira

AUTODETERMINAZIOA

Estatuten gainetik herriak

TESTIGANTZA

Irujotarrak,
nazionalismoaren lekuko

Mugarik gabeko pentsamendua

Jaso ezazu LARRUN etxean

IZEN-ABIZENAK

HELBIDEA

..... Tel.:

HERRIA

HERRIALDEA K.P.

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

SUKURTSALAREN ZENBAKIA

KONTUAREN ZENBKIA

(Urtean lau ale. Hego euskal Herria: 3.000 pezeta. Ipar Euskal Herria: 182 libera)

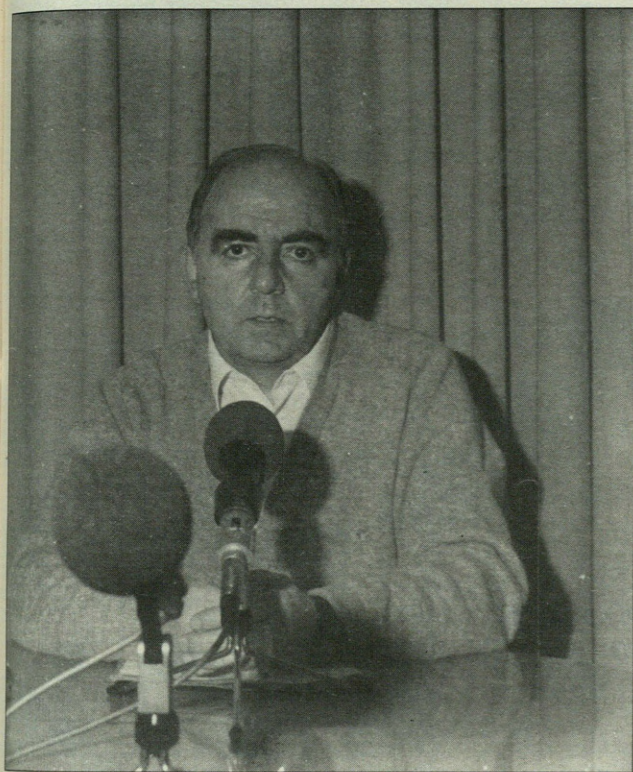
LARRUN, 20160 Lasarte-Oria, 142 p.k. Gipuzkoa

TELEBISTA-IRRATIA

• TELEBISTA-IRRATIA • TELEBISTA-IRRATIA

Karmelo Otaegi: «COPEtik banatzean iraun ahal izateko apostua egin dugu»

Hogeita hamar urtetik gora daramatza Loiolako Herri Irratian. Ordutik, bere ahotsa eza-guna eginarazteko beta luzea izan du. Baita lortu ere. Hala ere, inoiz ez du beste medio handiago batera joateko gogorik izan. Lanetik irten, irratia itzaldtu, eta bere betiko txokora joatea nahiago du.



«Garbi dago Loiolako Herri Irratia etorri diren medioentzako eskola izan dela».

ARGIA. Herri Irratia onda ertainetan dagoenetik zaudela Loiolako egoitzan lanean. Zer dela eta ez joan Donostiako egoitzara?

KARMELO OTAEGI. Azpeitian jaio nintzen, bizi naiz ordutik, eta bertan jarraitzen dut. Gainera, honetan hasi nintzenean hogeita zortzi urte inguru nituen, eta adin horrekin ez da hogeitazurtekin duzun ipurtererik izaten. Hemen urte batzuk pasatzerako, jada 35 nituen,

eta ordurako familia eta dena osatua nuen. Badakit batzuei arraroa gerta dakie-keela, baina nik proiektu hartan sinesten nuen, eta bakoitzak du bere txokoa.

A. Zure lankide izandako asko, Joxe Mari Iriondo edota Otermin, adibidez, beste medio batzuetara igaro ziren kargu garrantzitsuak eskuratuz. Zer du Herri Irratiak nolabaiteko harrobia izan dela?

K.O. Euskadi Irratia, ETB...

hemendik igarotako asko joan dira bertara. Arrazoia? Garai hartan zegoen eskola bakarrenetakoa zela euskal irratigintzan zebilena. Hori baliagarria izan zen gero sortu ziren medioentzat. Nabarmena dela uste dut.

A. Herri Irratiak euskaltzale irudia izan du beti, bere programazioan euskaraz ordu asko ez eskaini arren. Loiolakoa izan da egoitzarik euskaldunena. Nola lortu da irudi hori mantentzea?

K.O. Beharbada beste komunikabideen erruz. Donostia eta Loiola oso desberdinak izan dira euren euskararekiko jarreraren. Herri Irratiak garai batean elebitasunera jokatu du. Gizarteak sinestu egin du eta oraindik sinesten du horretan. Nahiz eta guk euskalduntzera jo, gure ekonomia mantentzeko nahitaezkoa izan da elebitasuna. Arazo gehienak ekonomia aldetik datoz. Erraza da Eusko Jaur-laritzak mantentzen duen medio bat euskaraz aritzea guztiz, baina guri hori ez zaigu tokatu, eta segitu egin behar genuen.

A. COPErekin zenuten lotura hautsi berria da. Nola baloratzen duzu?

K.O. Ekonomia aldetik txarrerako da, garbi dago. Iraun ahal izateko apustua egin dugu, gure autonomia mantentzearen. Programazio aldetik, behintzat, onerako izan dela uste dut.

IKUSITAKOAK IKUSITA

Egurraldia

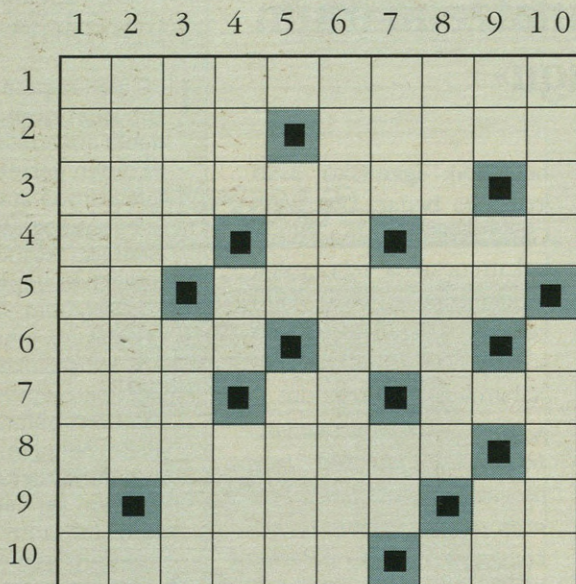
I PC eta langabetuen kopuruak gora egin duela eta amaierarik ez duten gerrek dirautela Europa eta beste lau kontinentetan. Hamaika istripu eta notizi txar eguneroko albistegietan. Aipatu bezalakoak amaitu eta, leiho elektronikoko bat irekiz, eguraldiaren berri izaten dugu ETBn. Neguan, hotza edo euriaren kezka. Udan, sandalia edo zapatilak jantzi beharraz, beti jakinmin, tenporen partea entzun beharrean Britaina Handiko Tb-n, albistegietako aurkezle nagusia bezain ospe-tsua da eguraldiarena. Hemen, Gorbeia-ko artzaia, Usabiaga donostiarra edota Pello Zabala frantziskotarra entzun ditzakegu irratibidez. Telebistaren kasuan, aspaldikoa zuen ETBk eguraldiari tarte ondo egina eta arrakastatsua eskaintzeko gogoia. Eta, oraingoan osagarri eta proportzioz ondo dabilzala esango nuke. Aizpurua, ETB1eko eguraldiarenak, telebidezko hurbiltasuna egokiro nola egin erakusten digu. Atsegina moduz eta zehatzasanguratan. Dena dela, isobarak aipatu ez eta «etxean egoteko moduko eguraldia» dagoela esatera, bada aurkitu beharreko oreka puntua. Eguraldiaren parteak, informazioa emateaz gain, meteorologiaz apur bat egiteko aukera ere ematen du.

EDORTA ARANA

AMAGOIA IBAN

Denborapasa

Gurutzegrama



EZKER ESKUIN: 1.- Ausartak. 2.- Tratamendu mota. Ikur. 3.- Hiltzaileak. Bat. 4.- Santua. Zintzo. Burdinola. 5.- Lutezioaren sinbolo kimikoa. Espainiako hiriburua. 6.- Artzainen bazkaria. Erdi, hitz elkarketan. Lehen hizkia. 7.- Norat atzizkia. Zilarraren sinbolo kimikoa. Galdegaia. 8.- Gure bandera. Bokala. 9.- Argoiaren sinbolo kimikoa. Guraso arrak. Lehen biak. 10.- Pluralean fruitu exotikoa. Juntagailua.

GOITIK BEHERA: 1.- Atzerrira ihes egiten dutenak. 2.- Suge itxuak. Oxigenoaren sinbolo kimikoa. 3.- Izan. Bururatuak. 4.- Portu. Masurioaren sinbolo kimikoa. ... de Janeiro, Brasilgo hiria. 5.- Bokala. Gaueroa. Arto, hitz elkarketan. 6.- Izen zerrendak. 7.- Infusio mota. Kontsonante bikoitza. Bi kontsonante. 8.- Zitala, gaiztoa. Bokala. 9.- Non atzizkia. Kontsonante bikoitza. Bokala. Kanpo, landa. 10.- Akuria. Euskal Herriko herrialdea.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Auzapeza
Banaketa
Betazala
Portaera

7 letra

Ametsak
Atzeman
Beterri
Iminia

4 letra

Aetz
Amak
Anti
Antz
Aran
Arre
Arro
Bare
Bete
Gazi
Gona
Habi

Ibai
Igaz
Irak
Izai
Labe
Laga
Lana
Lema
Okin
Riga
Sega
Suak

3 letra

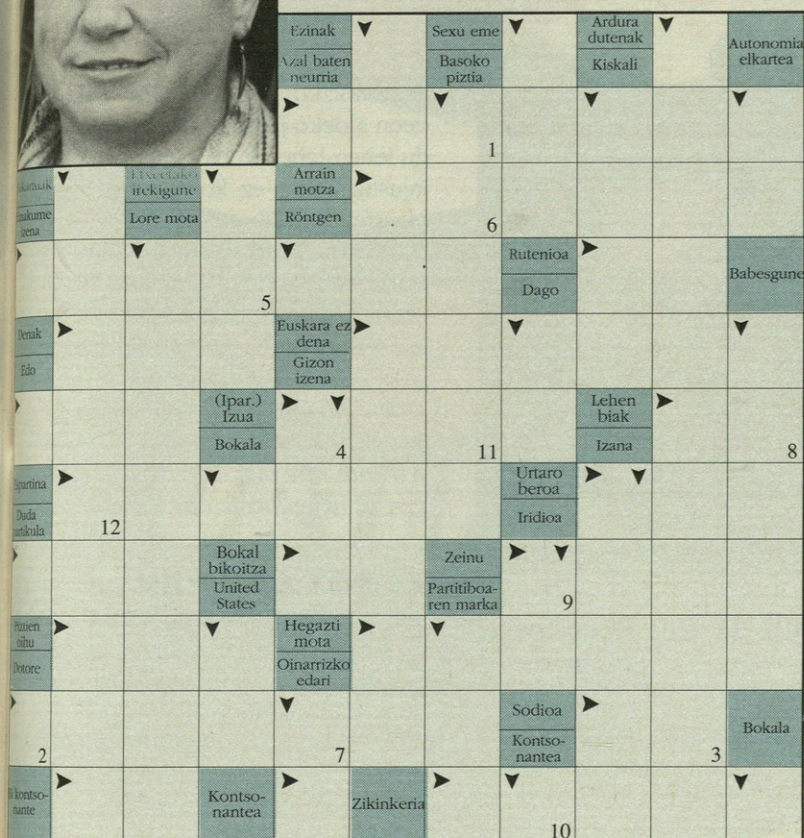
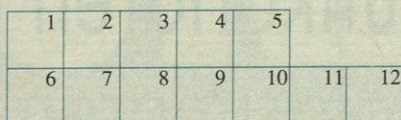
Ari
Ate
Min
Tar

2 letra

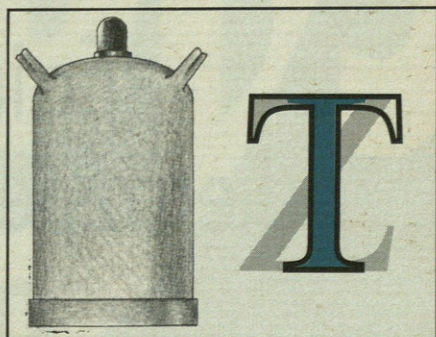
As
Il
Ka
Ka
Ki
Lo
Or
Ra



ERANTZUN zenbakidunak bete ondoan, pasa ezazu letra bakoitza
logikion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den pertsonaiaren izena,
Gipuzkoako emakume abeslari baten izena alegia, ageriko zaizu.

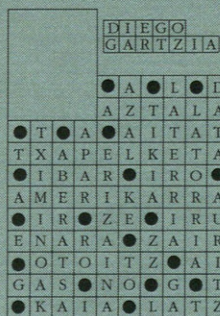


—Hieroglifiko a—



Euskal Herriko hiri bat

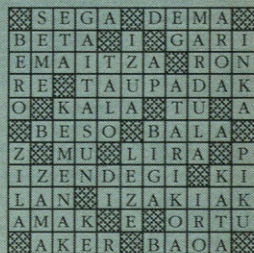
Aurreko asteko soluzioak



Gurutzegrama

EZKER ESKUINE 1. Betekizuna. 2. Irabazi. Ag. 3.
 Laia. Unatu. 4. Akatsa. Lur. 5. Ka. Sa. Bera. 6. Artista.
 Zi. 7. Eriak. Izan. 8. ri. KIO. UI. 9. A. O. Adorea. 10.
 Kalakariak.
 GOTIK BEHERA: 1. Bilakaerak. 2. Erakzari. A. 3.
 Taia. TI. Ol. 4. Ebatsiak. A. 5. Ka. Saskiak. 6. Izua. T.
 Oda. 7. Zin. Bai. Or. 8. U. Ale. Zuri. 9. Naturzlea. 10.
 Agurain. Ak.

Hieroglifikoa: Errepikatu



Hitz
Kateatuak

Bertsolari Txapelketa

Nagusia 93

Babesle nagusia:



kutxa fundazioa
fundación kutxa

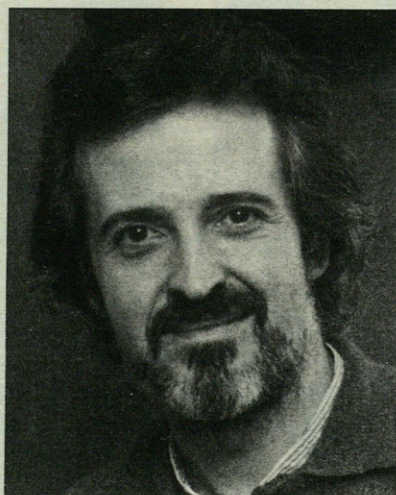
- gipuzkoa donostia kutxaren
- gizarte-ekintza
- obra social
- de la caja gipuzkoa san sebastian

«Egin» egunkariaren adierazpen askatasunaren alde

ASPALDIKO kontua dugu Eusko Jaurlaritzak eta, bereziki, EAJ alderdiak «Egin»-en kontra hasitako eraso etengabea. Egun hauetakoa, beraz, haren segida baino ez da, eraso gero eta gogorragoa bilakatzen ari bada ere. Esan dezadan artikulu honen sarreran, gaiaren ikuspuntu etikoa ikutu nahi dudala, ezinbestekoa iruditzen baitzait afera honetara hurbiltzerakoan.

Zenbat milioi pezeta/libera jasotzeko gelditu da «Egin» azken bizpahiru urteotan publizitate instituzionala —gehienbat Eusko Jaurlaritza, Diputazioa eta udal askok egiten dutena— ukatu eta egun ere ukatzen zaiolako? «Ekonomi boikota» deitu dio norbaitek honi. Zer lortu nahi dute boikot honen eragileek? «Egin» isilaraztea. Hau da, «Egin»-en ekonomi porrota, lehendabizi, eta ondorioz, bere isiltasuna.

GUZTIAU oso grabea izanik, ez da dena: eraso «Egin»-en irakurleen kontra ere baita zuzen zuzenean. «Egin» legezko egunkaria dugu. Guztiz. «Egin»-ek milaka irakurle ditu, Nafarroa Garaia eta Euskal Autonomi



TXEMA AUZMENDI

Herri Irratiko Kazetaria

Elkarteko (EAEko) hiritar direnak. Zeren izenean ukatzen diete hiritar eta, aldi berean, «Egin»-en irakurle hauei instituzio publiko askok beren publizitatea, hots, beren informazioa? Ez, noski, zuzenaren izenean eta ez eta giza eskubideen izenean ere, ez baitute horretarako argudiorik; gehiengo politikoak ezarritako arauen izenean baizik. Zenbait erakundetako gehiengoak —‘demokratikoa’ izenondoa eraman arren— ez du zuzen bihurtzen berez zuzengabea dena. Zuzena bakoitzari berea delarik. «Egin»-ek bere-berea du adierazpen askatasuna. Hortaz, «Egin»-en adierazpen askatasunari zuzenki nahiz zeharka, eraso egiten badio edozein instituzio publikok, zuzenari egiten dio eraso edota, beste hitzetan; giza eskubideei egiten die eraso. Hitz batez: gizakiari egiten dio eraso. Zer

egin holako egoeran? Giza eskubideen aldeko jarrerak haxe eskatzen du lehen-lehenik: bidegabekeria edo injustiziarekin ez konformatzea eta, bigarrenik, isilik eta geldirik ez egotea. Bertolt Brechten bere poema batean zioena guri ere gerta ez dakigun: *«Judutar bat eramatera etorri ziren, eta ez nuen horren aurka ezertxo egin. Gero komunista bat eraman zuten, eta isilik jarraitu nuen. Berdin homosexual bat eraman zutenean. Azkenik nire bila etorri ziren, eta ez zen ni defenditzeko inor geratzen».*

ZORITXARREZ ez da «Egin» holako ekonomi boikot instituzionala ezagutzen duen egunkari bakarra: 4. urteko ibilbide hasi berria duen «Euskaldunon Egunkaria»-k ere bere haragian jasaten du antzeko eraso, publizitate instituzionalari dagokiona alegia, jaio zen egunetik bertatik.

Modu asko dago «Egin»-en adierazpen askatasunaren alde gaudela azal dezagun. Neuk honako hau gomen-datuko nieke irakurleei: «Egin» egunero eroste, erasoka ari zaizkion bitartean, behinik behin.

EUSKADI 93

egin

URTEKARIA

ADANIK SALGA

**CON UNA BREVE
HISTORIA
ILUSTRADA DE
EUSKAL HERRIA**





UHIN BERRIA.
IRUDI BERRIA.